สถาบันล้านนาศึกษา
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

เปิดให้เข้าชมวันจันทร์ – อาทิตย์ ๐๙.๐๐ – ๑๖.๐๐ น.

โทรศัพท์ / โทรสาร : ๐๕๓ ๘๘ ๕๘๘๐

www.culture.cmru.ac.th

(หยุดวันนักขัตฤกษ์ Closed on public holidays)

สารจากผู้อำนวยการ
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

วารสารศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๒ นำเสนอในหัวข้อ **อัตลักษณ์ชาติพันธุ์** ด้วยการนำเสนอบทความเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านมุมมองอันหลากหลาย อาทิ การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ภาษา เครื่องนุ่งห่ม และศิลปะ เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์ในการข้ามผ่านพรมแดนแห่งชาติพันธุ์ นำสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

นอกจากนี้ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม ได้จัดทำคอลัมน์ **"รากแก้วทางวัฒนธรรม"** เพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน **"คัมภีร์บัวราณล้านนา"** ในการนำเสนอองค์ความรู้จากเอกสารโบราณ **"หนังสือน่าอ่าน"** ด้วยการแนะนำหนังสือดีจากศูนย์ข้อมูลภูมิปัญญาล้านนา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ รวมถึงการนำเสนอประมวลภาพกิจกรรมของสำนักฯ ที่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งหวังให้เกิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่การต่อยอดทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าแก่สังคมต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชานาฏ สิตานุรักษ์
ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

วารสารศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมสู่สังคม และความเคลื่อนไหวของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันโดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ กำหนดออกปีละ ๒ ครั้ง ท่านสามารถส่งข้อคิดเห็น ตลอดจนบทความที่ต้องการเผยแพร่มายัง Email : ilaccmru@gmail.com โดยบทความและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารศิลปะและวัฒนธรรม เป็นความคิดของผู้เขียนแต่ละท่าน มิใช่ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม และกองบรรณาธิการแต่อย่างใด

คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ
ศาสตราจารย์อรุณรัตน์ วิเขียรเขียว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลียวสิริพงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลมูล จันทน์หอม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวภา ศักยพันธ์

ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความประจำฉบับ
ดร.ธรรศ ศรีรัตนบัลล์

บรรณาธิการ
นางสาวปนัดดา โตคำนุช

กองบรรณาธิการ
อาจารย์สิริพร คืนมาเมือง
ดร.ดิเรก อินจันทร์
นายวีรพิชญ์ หิมารัตน์
นายโสภณ พรมจิตต์
นายอนุชิต ณ สิงห์ทร

ฝ่ายเผยแพร่
นางสาวปนัดดา โตคำนุช
นายโสภณ พรมจิตต์
นายภวัต ณ สิงห์ทร

ฝ่ายการเงิน
นางกัลยาณี อินต๊ะราชา

ฝ่ายศิลปกรรม
นายวีรพิชญ์ หิมารัตน์

ผู้จัดพิมพ์
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
๒๐๒ ถ.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๘๘๕๘๖๐, ๐๕๓-๘๘๕๘๘๐
E-mail : ilaccmru@gmail.com
web-site : www.culture.cmru.ac.th

พิมพ์ที่
ห้างหุ้นส่วนจำกัด เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์
๑๙๕-๑๙๗ ถ.พระปกเกล้า ต.ศรีภูมิ
อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๐๕๓-๒๒๑๒๑๒ โทรสาร ๐๕๓-๒๑๒๙๗๗
E-mail : sangsilp@gmail.com

สารบัญ

วารสารศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ฉบับที่ ๒ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๒
ISSN 2539-6692

อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในล้านนา : ในพิพิธภัณฑ์สถาบันล้านนาศึกษา ๑
โสภณ พรมจิตต์

ภาพลักษณ์สถาบันล้านนาศึกษา : พิพิธภัณฑ์กลุ่มชาติพันธ์ในมุมมองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ๑๗
ปนัดดา โตคำนุช

ผ้าทอละว้ากับความเปลี่ยนแปลงและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานในพื้นที่หมู่บ้านละอูบ ต.ห้วยห้อม อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน ๓๗
วิไลวรรณ นิลุบลไพบูลย์

แนวกินถิ่นอีสาน : วัฒนธรรมด้านอาหารของคนอีสาน ๕๓
กฤษณา ชนะชัย และ กาญจนาพร พรหมประดิษฐ์

ผ้าปักปกาเกอะญอ คุณค่า ความหมาย และการถ่ายทอดความรักถึงแม่ สู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ๖๕
สิริพร คืนมาเมือง

รากแก้วทางวัฒนธรรม ๖๙
ปนัดดา โตคำนุช

คอลัมน์ : คัมภีร์บัวราณล้านนา ๗๙
ภวัต ณ สิงห์ทร

แนะนำหนังสือน่าอ่าน ๘๐
วรวิทย์ ผัดเป้า

ประมวลภาพกิจกรรม ๘๑
โสภณ พรมจิตต์ และ วีรพิชญ์ หิมารัตน์

อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในล้านนา : ในพิพิธภัณฑ์สถาบันล้านนาศึกษา

[โสภณ พรมจิตต์[๑]]

คำว่า “ชาติพันธุ์” และ “อัตลักษณ์” คำสองคำนี้มักถูกนำเชื่อมโยงและเป็นประเด็น โดยนำมาใช้ในการศึกษาในหมู่นักวิชาการไทยและต่างชาติมานานมากกว่า ๓๐ ปี[๒] ต่างก็ให้ความหมาย และแนวคิดไว้อย่างมากมาย โดยเฉพาะคำว่า “ชาติพันธุ์” ความโดยรวมอันหมายถึงกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง ๆ ที่มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น ไทย พม่า จีน ลาว เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมมีลักษณะเด่นคือ เป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน มีลักษณะทางชีวภาพและรูปพรรณ เหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และ

---

๑ นักวิชาการศึกษา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

๒ อ่านเพิ่มเติมได้ใน ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (๒๕๔๗). ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทย. ในว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์, หน้า ๑-๑๒๖. กรุงเทพ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร (องค์การมหาชน).

ทางวัฒนธรรมพร้อม ๆ กันไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ และในขณะเดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกันความรู้สึกผูกพันนี้อาจ เรียกว่า "สำนึก" ทางชาติพันธุ์ หรือชาติลักษณ์ (ethnic identity)[๓] และถ้าพูดถึงกลุ่มชาติพันธุ์ในดินแดนล้านนาที่อาศัยอยู่ ก็มีกันอย่างหลากหลาย หลัก ๆ ก็จะมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนหรือคนเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ และกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่กลุ่มคนไทอาศัยร่วมอยู่ด้วย

สำหรับบทความนี้ผู้เขียนจะได้อธิบายถึงอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในล้านนาทั้งหมด ๖ กลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีการจัดแสดงในรูปแบบของนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย ไทยวน ไทลื้อ ไทเขิน ไทยอง ไทยใหญ่ และกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่นำมาอธิบาย เป็นข้อมูลเดิมที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิได้เรียบเรียง อธิบายไว้ในสื่อวีดีทัศน์แนะนำเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ข้อมูลจากบทความ และข้อมูลจากส่วนอื่น ๆ ที่ผู้เขียนได้ศึกษามาบางส่วน โดยนำอัตลักษณ์ด้านต่าง ๆ มาสรุปให้รอบด้าน เพื่อให้ผู้ที่สนใจ หรือแม้แต่บุคลากรของหน่วยงานเองได้ศึกษา อ่านทำความเข้าใจเพื่อนำไปใช้ในแนะนำบรรยายให้กับผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

ที่มา : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[๓] สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ/เล่มที่ ๒๓/เรื่องที่ ๕ ชาติพันธุ์/ความหมายของชาติพันธุ์.

อัตลักษณ์ไทยวน

ไทยวน คือ กลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง พะเยา ลำพูน แม่ฮ่องสอน แพร่ และน่าน มักตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำไหลผ่านระหว่างหุบเขา เช่น ลุ่มแม่น้ำปิง เป็นที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่และลำพูน ลุ่มแม่น้ำวัง เป็นที่ตั้งของเมืองลำปาง ลุ่มน้ำยมเป็นที่ตั้งของเมืองแพร่ และลุ่มแม่น้ำน่านเป็นที่ตั้งของเมืองน่าน เป็นต้น ข้อมูลในชินกาลมาลีปกรณ์และสังคีตวงศ์ซึ่งรจนาโดยพระสงฆ์ล้านนาเมื่อราว ๕๐๐ ปี มาแล้ว เรียกรัฐล้านนาที่มีเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางว่า “พิงครัตน์” หมายถึง เมืองที่ตั้งอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ส่วนคำว่า “โยน” น่าจะมาจากชื่อแคว้นโยนก หรือเมืองโยนกนคร แต่ชื่อที่รู้จักกันดีและเรียกมาจนถึงปัจจุบันคือ คนเมือง ซึ่งมีภาษาพูด ภาษาเขียน ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นของตนเอง จากพงศาวดารตำนาน ที่ได้มีการบอกเล่าและได้ถูกบันทึกไว้โดยชนรุ่นต่อ ๆ มา ทำให้เราทราบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ถือได้ว่าเป็นบรรพบุรุษของกลุ่มชนที่เรียกตนเองว่า คนเมือง นั้น ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดังนี้ ชาวขอม และชาวลัวะ คนในตระกูลไตสาขาต่าง ๆ เช่น ไตลื้อ ไตเขิน ไตยอง ไตใหญ่ และอาจจะมีชาวลาว ชาวเวียตนามเข้ามาบางส่วน แต่ในปัจจุบัน มีอีกหลายกลุ่มเช่น ชาวจีน ชาวยุโรป ชาวอินเดีย ชาวอินโดนีเซีย ชาวมาเลเซีย ชาวพม่า ชาวไตหลอยและกลุ่มคนไต ตลอดถึงชาวเขาด้วยที่ได้อพยพมาสู่พื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งได้หล่อหลอมและผสมผสาน จนทำให้เกิดมีวัฒนธรรมหลัก อันมีวัฒนธรรมของคนเผ่าไต เป็นกระแสนำ ซึ่งก่อให้เกิดกลุ่มชนที่เรียกตนเองในตอนแรกว่า คนยวน และต่อมาได้ใช้คำเรียกชื่อตนเองว่า **“คนเมือง”** มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่ง **“อัตลักษณ์”** ของคนเมืองเหนือใช้กำหนดลักษณะทางชาติพันธุ์ก็มีจารีตประเพณีหรือ “วิถีชีวิต” ที่เรียกรวม ๆ ว่า “วัฒนธรรม” ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ

ด้านอาหารการกิน นิยมรับประทานพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติตามฤดูการต่าง ๆ อาจจะเป็นผักป่า ได้แก่ ปลีกล้วย ยอดมะขาม ยอดมะม่วง ผักเสี้ยว ผักเฮือด หน่อไม้ เห็ด ผักหวาน ผักปู่ย่า ผักสีเสียด ผักกาดนา ผักจุมปา ผักแว่น ผักบุ้ง เป็นต้น หรือว่าผักข้างรั้ว เช่น ผักตำลึง ผักปัง เป็นต้น ส่วนการจัดสำรับอาหาร มักจัดใส่ขันโตกหรือโก๊วะข้าว[๔] ชาวไทยวนนิยมกินข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก ปรุงอาหารโดยไม่ใส่น้ำตาล มีรสเผ็ดเล็กน้อย นิยมแกงแบบน้ำขลุกขลิก และน้ำพริกต่าง ๆ ก็ค่อนข้างแห้ง เพราะรับประทานด้วยวิธีปั้นข้าวเหนียวเป็นก้อนเล็ก ๆ แล้วจิ้มลงไปในน้ำแกง ส่วนอาหารที่เป็นที่นิยม เช่น แกงฮังเล แกงแค แกงหยวก ลาบ น้ำพริกหนุ่ม และน้ำพริกอ่อง เป็นต้น

ด้านการแต่งกายของ**สตรี** สมัยก่อนนิยมเปลือยอกท่อนบน หรือมีการเคียนอก ด้วยผ้าสีเข้ม นิยมนุ่ง ผ้าซิ่น และส่วนของผ้าซิ่นนั้น ถ้าใช้สวมใส่ในงานโอกาสสำคัญ ๆ ก็จะนิยมต่อด้วยตีนจก[๕] ซึ่งเป็นการทอลายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยวนโบราณ ทรงผมนิยมเกล้ามวยผมไว้กลางศีรษะ หรือส่วนของท้ายทอย นิยมเหน็บดอกไม้ต่าง ๆ เพื่อเป็นการสักการะบูชาเทวดาที่คอยดูแลขวัญ เครื่องประดับนิยมเครื่องประดับที่ทำจากเงิน อาทิ กำไลเงิน สร้อยเงิน ฯลฯ **ส่วนผู้ชาย** นิยมเปลือยอกบน นุ่งด้วยผ้าฝ้ายสีเข้ม ลักษณะการนุ่งเป็นการนุ่งแบบ แก๊ตม้าม หรือ แคทมั่ม เพื่อให้สะดวกในการเคลื่อนไหวร่างกาย หรือ คล่องตัวในการทำงานต่าง ๆ ที่อาจต้องใช้แรง ผู้ชายไทยวนสมัยโบราณนิยมการสัก ตามแขน ต้นขา เนื่องด้วยความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ความคงกระพัน และเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการออกรบ[๖]

ด้านประเพณีวัฒนธรรม ที่นิยมทำกันประกอบไปด้วย ประเพณีการทำบุญก๋วยสลาก รดน้ำดำหัวในวันสงกรานต์ งานออกพรรษา งานทอดกฐิน ทอดผ้าป่า งานยี่เป็ง งานตั้งธรรมหลวง

---

[๔] ทำมาจากไม้ นิยมใช้ไม้สักในการทำขันโตก ปัจจุบันมีการนำเอาหวายมาสานเป็นขันโตกด้วย.

[๕] ปัจจุบันการทอผ้าซิ่นตีนจก เป็นผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อของชาวอำเภอแม่แจ่ม.

[๖] ข้อมูลจาก : กองส่งเสริมเสริมศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

หรือเทศน์มหาชาติ ข้าวบุญทานหลัวหิงไฟพระเจ้า งานทานข้าวจี่ ข้าวหลาม งานทานข้าวล้นบาตร งานปอยหลวง งานปอยน้อย งานปอยข้าวสังฆ์ งานปอยล้อหรืองานศพพระ ประเพณีเข้าอินทขีล พิธีเลี้ยงผีปู่แสะย่าแสะ

ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านที่นิยม คือ กลองสะบัดชัยและกลองหลวงเป็นกลองที่ขึงหนังสองหน้าสร้างขึ้นเพื่อรับใช้บ้านเมืองยามสงครามจนเข้ามาสู่ร่มเงาพุทธศาสนา พิณเพียะ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย วงสะล้อ ซึงเป็นวงเครื่องสายพื้นบ้านนำมาเล่นเพลงบรรเลง ฟ้อนของล้านนามีหลายแบบ ช่างฟ้อนมีทั้งผู้หญิงผู้ชาย เช่น ฟ้อนพื้นเมือง ฟ้อนม่านและฟ้อนเงี้ยว ฟ้อนเล็บ ฟ้อนดาบและฟ้อนเทียน เป็นต้น

ภาษาและวรรณกรรม ภาษาที่คิดค้นขึ้นใช้ติดต่อสื่อสารและเป็นอุปกรณ์สำหรับถ่ายทอดระบบความคิดความเชื่อร้อยเรียงเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นวรรณกรรมมุขปาฐะ ที่เล่าสู่กันฟังของล้านนามีรูปแบบหลากหลายและล้วนมีเอกลักษณ์เฉพาะ อาทิ คำเกี้ยวสาวหรือคำอู้บ่าว–อู้สาว ในอดีตบ่าวสาวทั่วไปในล้านนาจะเกี้ยวพาราสีกันด้วยภาษากวี มีสัมผัสคล้องจองฉันทลักษณ์เรียกว่าคร่าว มีลักษณะคล้าย กลอนแปดของภาคกลางนิทานพื้นบ้านอย่างนิทานชาดก ที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา วรรณกรรมที่สำคัญเช่น ชินกาลมาลีปกรณ์ ปัญญาสชาดก นิราศหริภุญชัย จามเทวีวงค์ ด้านภาษาพูด ใช้สนทนาสื่อสารกัน คำศัพท์ที่ทางภาคเหนือใช้ต่างจากทางภาคกลางนั้นมีมากมาย ตั้งแต่คำพื้นฐานทั่วไปจนถึงศัพท์เฉพาะ คำขานรับหรือคำท้ายประโยคที่ใช้ในประโยคสุภาพผู้หญิงใช้ “เจ้า” ในความหมายกับคำว่า “ค่ะ” “คะ” ในภาคกลางภาษาเขียน เป็นสิ่งแสดงความมั่นคงทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีและล้านนาก็มีภาษาเขียนเป็นของตัวเอง คือ อักษร “ตัวเมือง” หรือ “อักษรธรรมล้านนา”

ด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมและหัตถกรรม การสร้างบ้านเรือน การสร้างคล้ายเรือนทรงไทยชาวล้านนาเรียกว่า “เรือนกาแล” เป็นบ้าน ๒ ชั้นยกสูง มีบันไดขึ้นด้านหน้า ตัวเรือนครัว (ห้องครัว)

และยุ้งข้าวแยกออกจากตัวบ้าน ด้านหน้าบนเป็นรูปทรงสามเหลี่ยมเรียก จั่วบ้าน เหนือขึ้นไปด้านบน ต่อจากปั้นลมทั้ง ๒ ด้านไขว้กันอยู่บนสุดของหลังคา เรียก กาแล[๗] ถือเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของบ้านเรือนในล้านนาในอดีต และส่วนอื่นของเรือนประกอบด้วย เติ๋นและชานเรือน[๘] หิ้งบูชาพระ[๙] หิ้งบูชาบรรพบุรุษ (หิ้งผีปู่ย่า)[๑๐] ร้านน้ำ[๑๑] ส่วนงานด้านหัตถกรรม งานฝีมือที่มีชื่อเสียงของล้านนา อาทิ ไม้แกะสลัก ผ้าฝ้าย ผ้าไหม เครื่องเขิน เครื่องเงิน เครื่องจักสานจากไม้ไผ่ หวาย เป็นต้น

อัตลักษณ์ไทใหญ่

ไทใหญ่ มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่รัฐฉานสหภาพพม่า เรียกตัวเองว่า “คนไต” อพยพมาอาศัยอยู่ในประเทศไทย เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย เพชรบูรณ์ กาญจนบุรีและอำเภอเชียงดาว อำเภอเวียงแหง ทางตอนเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ยังมีกลุ่มชาวไทยใหญ่ที่อาศัยอยู่ในทางตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนานสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น เมืองมาว เมืองวัน เมืองหล้า เมืองขอน เป็นต้น

สืบสานตำนานชาวไทใหญ่ ต่างเล่าว่าวีรบุรุษของชาวไทใหญ่ผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง คือ เจ้าเสือข่านฟ้า ผู้ครองอาณาจักรหมอกขาวมาวโหลง ซึ่งอยู่ในเขตชายแดนระหว่างจีนกับพม่าในปัจจุบัน อาณาจักรที่มีอาณาเขตใหญ่มาก มีระยะทางด้านกว้างจากลุ่มแม่น้ำพรหมบุตรไปจนจรดเกาะไหหลำ ด้านสูงขึ้นไปจรดเมืองคุณหมิง และลงทางใต้ไปถึงอยุธยา ตำนานพื้นเมืองฉบับต่าง ๆ ของไทเหนือ ต่างกล่าวกันว่าบรรพบุรุษของเค้า ชื่อขุนลู ขุนไล มาก่อตั้งอาณาจักรเมืองมาวเมื่อสมัยหนึ่งพันกว่าปีก่อนหน้านี้

---

๗ นิยมทำลวดลายแกะสลักไว้อย่างสวยงาม.

๘ เป็นพื้นบ้านที่กึ่งเปิดโล่งผนังด้านหลังร่วมกับห้องนอน ด้านหน้าเปิดโล่งออกสู่ชาน เติ๋นจะมีพื้นที่สูงกว่าชาน เป็นพื้นที่เอนกประสงค์สำหรับพักผ่อนนั่งเล่น ทำงาน รับแขก แอ่วสาว รับประทานอาหาร หรือใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ.

๙ ตั้งอยู่บริเวณเติ๋น ด้านหัวนอนด้านนอก บนหิ้งตั้งพระพุทธรูป พระธาตุ และเครื่องสักการะบูชา ต่าง ๆ.

๑๐ มีลักษณะเป็นหิ้งไม้ ติดอยู่กับฝาผนังด้านบนภายในห้องนอน บนหิ้งจะมีกรวยดอกไม้ ธูปเทียน แจกันสำหรับบูชาผีปู่ย่า นอกจากนี้ยังนำ ของศักดิ์สิทธิ์ ขันครูและของขลังต่าง ๆ ตามความเชื่อด้วยมาไว้บนหิ้งนี้ด้วย.

๑๑ เป็นส่วนที่ตั้งวางหม้อน้ำ ซึ่งเป็นภาชนะใส่น้ำฝนดื่มกิน โดยมีภาชนะสำหรับตัก เรียกว่า กระบวย นิยมตั้ง ๓ แห่ง ๑. บนเรือนด้านหน้า ไว้สำหรับแขกที่มาเยี่ยเยือน ๒. ด้านหลังสำหรับเจ้าของเรือนใช้ดื่มกิน ๓. ด้านหน้าเรือนสำหรับให้ผู้สัญจรไปมาแวะดื่มกินตามธรรมเนียมนิยมของชาวล้านนาที่แสดงความเอื้ออารีต่อคนทั่วไป.

หมู่บ้านของชาวไทใหญ่ จะตั้งอยู่ที่ราบหุบเขาหรือบริเวณที่ใกล้แหล่งน้ำ บ้านเรือนจะสร้างจากไม้ไผ่ยกพื้นสูง หลังคามุงจาก ภายในบ้านจะมีห้องนอนและเตาไฟ ชาวไทใหญ่นับถือศาสนานิกายเถรวาท เป็นกลุ่มคนที่ยึดมั่นในพิธีกรรมอย่างสูง ดังนั้นเด็กชายจะเข้าบวชเรียนตั้งแต่อายุยังน้อย ชุมชนไทใหญ่จึงมีพิธีบวชที่ยิ่งใหญ่และมีชื่อเสียงที่เรียกว่า "ปอยส่างลอง"[๑๒] ซึ่งเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ของชาวไทยใหญ่ในพม่าและในประเทศไทยโดยเฉพาะที่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เขตอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภอขุนยวม และอำเภอปาย และปัจจุบันในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จัดที่วัดกู่เต้า ตำบลศรีภูมิ

ประเพณีที่มีชื่อเสียงและมีความหมายต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่อีกอย่างหนึ่งคือ "ปอยยกย่องครูหมอไต" เป็นประเพณีที่แสดงการเคารพต่อครูบาอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ซึ่ง ไทใหญ่เรียกว่า ครูหมอ หรือคนไทยเรียก ปราชญ์ชุมชน ส่วนด้านการละเล่น ที่มีชื่อเสียงในสังคมไทใหญ่ เป็นศิลปะการแสดงที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวพันกับการรบ ได้แก่การฟ้อนเจิง รำกิ้งกะหร่า หรือรำนก และการร่ายรำที่มักจะแสดงคู่กัน คือ รำโต จะมีแสดงในพิธีกรรมที่สำคัญคือ "ปอยออกหว่า" หรือพิธีกรรมออกพรรษา

ด้านการแต่งกาย ผู้ชายสวมใส่เป็นกางเกงขาก๊วย เป้าและขาเหมือนกางเกงของชาวจีน เอวกว้างใช้พับทบเข้ามาให้พอดีกับเอว เรียกว่า "ก๋นไต" คาดด้วยเข็มขัดเสื้อ ตัวในใช้เสื้อเชิ้ตมีเสื้อกล้ามรองชั้นในอีกชั้นหนึ่ง เสื้อตัวนอกเป็นเสื้อคอกลมแขนยาว ไหล่เลยลงมาต่อตะเข็บตรงกึ่งกลางแขนผ่าหน้าติดด้วยกระดุมขอดห้าคู่ ด้านหนึ่งใช้ผ้าขอดเป็นหัวกระดุมลักษณะ หัวแมลงวัน อีกด้านหนึ่งทำเป็นห่วงเย็บติดขนานกันเหลือห่วงตรงหัวผ้าเป็นหูกระดุมแล้วนำหัวกระดุมมาสอดเข้ากับหูกระดุม จะมีชายผ้าเป็นทางเย็บทอดต่อจากหัวและหูกระดุมทั้งสองข้างยาวด้านละประมาณ ๒ นิ้ว ตัวยาวเท่าสะโพก เรียกว่า "เส้อแต้กปุ่ง" มักใช้ในโอกาสที่เป็นงานในพิธี ส่วนผู้หญิง คนในสมัยก่อนนิยมตัดเสื้อผ้าตัวใหญ่ ๆ ให้ลูกสวมใส่หรือใส่เสื้อผ้าสืบทอดกันไปในหมู่พี่น้อง ทั้งนี้เพื่อเป็นการประหยัด เมื่อโตพอที่จะสวมผ้าซิ่นได้แล้ว แม่ก็จะสอนให้นุ่งผ้าซิ่นคาดเข็มขัด เสื้อชั้นในจะใช้เสื้อปักลายลูกไม้ที่ด้านหลัง ยกทรงเล็กน้อยตีเกล็ดถี่ ๆ ไว้บนทรง บ่าใหญ่ประมาณ ๒ นิ้วมือ เป็นเสื้อผ่าหน้าใช้เข็มกลัดหรือติดกระดุมเรียกว่า "เส้อปี๊ดจ่า" สวมเสื้อไตหน้าต่อทับด้านนอก

[๑๒] เป็นประเพณีบวชลูกแก้ว บรรพชาเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการทดแทนคุณบิดามารดา รวมถึงเพื่อให้บุตรหลานได้มีโอกาสศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า.

ผู้ใหญ่ใช้ “เสื้อไตหน้าแว๊ด”แบบเสื้อชาวจีน คอกลมแต่ชายเสื้อสั้นแค่เอวมีกระดุมขอดสอดกับหูกระดุมอีกด้านหนึ่งเช่นเดียวกับเสื้อชาย หรือใช้กระดุมชุดที่ทำจากพลอยพม่า ถ้าใช้กระดุมชุดพลอยกระดุมผ้าที่เย็บติดกับตัวเสื้อจะเย็บเป็นหูทั้งสองข้าง ใช้ห่วงของกระดุมพลอยสอดคล้องกับหูของกระดุมผ้า แล้วใช้เม็ดพลอยลอดห่วงผ้าอีกข้างหนึ่งเพื่อลอดรั้งให้ติดกันไว้ทั้งสองข้าง ผ้าซิ่นจะใช้ผ้าที่มีลวดลายเป็นส่วนใหญ่ เย็บตะเข็บเดียวเป็นผ้าถุงธรรมดา สมัยก่อนจะใช้ผ้าเนื้อนิ่มสีดำต่อตรงเอวเรียกว่า“หัวซิ่น”เวลานุ่งผ้าก็จะเหน็บชายหัวซิ่นได้แน่น ใช้เข็มขัดเงินคาดทับผ้าซิ่นแต่ละแบบที่หญิงไตนิยมใช้จะเรียกต่าง ๆ กันไป

อัตลักษณ์ไทลื้อ

ไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยกลุ่มหนึ่ง ที่อาศัยอยู่ในบริเวณทางเหนือของประเทศไทยทางตะวันออกเฉียงใต้ของรัฐฉานในสหภาพเมียนมาร์ ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจีน และในภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่แถบสิบสองปันนาทางตะวันตกเฉียงใต้ของ มณฑลยูนานของจีน และบริเวณใกล้เคียง

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า ชาวไทลื้อในสิบสองปันนา มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับดินแดนล้านนาและล้านช้าง พญามังราย ปฐมกษัตริย์ผู้สร้างเมืองเชียงใหม่ ก็มีพระมารดา คือ นางคำขยาย เป็นธิดาของเจ้าเมืองเชียงรุ้งแห่งสิบสองพันนา ไทลื้อบางส่วนอพยพเข้าสู่หัวเมืองในล้านนา ทั้งด้วยเหตุผลทางการเมือง เข้ามาติดต่อค้าขาย จาริกแสวงบุญและลี้ภัยทางการเมืองในยุคที่จีนเปลี่ยนแปลง การปกครองเข้าสู่ระบบคอมมิวนิสต์ ในประเทศไทย ไทลื้อได้อพยพมาจากดินแดน สิบสองปันนา เข้ามา ตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือตอนบน ในเขตจังหวัดน่าน พะเยา เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแพร่ ตามนโยบาย “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง”

ด้านความเชื่อของชุมชนไทลื้อในภาคเหนือ มีความคล้ายคลึงของคนไทยวนในล้านนา โดยทั่วไปได้แก่ความเชื่อเรื่องราวของพุทธศาสนา ไปวัดในวันสำคัญทางศาสนา ความเชื่อของไท ชื่อตามบทบัญญัติของคัมภีร์ของพุทธศาสนา ทั้งที่มาจากวัดและปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนใหญ่ของวัด โดยมากจะเป็นคัมภีร์ใบลาน คำสอนต่าง ๆ เช่น เทวดาสอนโลก เป็นต้น ในส่วนของปราชญ์ชาวบ้านก็จะเป็นเรื่องทางโลก เกี่ยวกับวิถีชีวิตคน เช่น ตำราพื้นบ้าน ตำราทางโหราศาสตร์ หรือแม้แต่ความเชื่อที่เป็นแบบมุขปาฐะ[๑๓] โดยส่วนมากจะเป็นวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายที่ปฏิบัติกันมาจนเป็น "ฮีต" ของสังคมด้านพิธีกรรมที่สำคัญของชุมชนไทลื้อในภาคเหนือก็เหมือนของไทยวนทั่วไป ได้แก่ ฮ้องขวัญ ส่งเคราะห์ สืบชะตา ขึ้นเฮือนใหม่ พิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย เลี้ยงผีบ้านผีเมือง เป็นต้น

การแต่งกายของไทลื้อ ผู้ชาย เดิมนิยมนุ่งเตี่ยวสะดอ แบบกางเกงขาก๊วย เป้าลึกมี ๓ ตะเข็บ เรียกว่า เตี่ยว ๓ ดูก ไม่นิยมสวมเสื้อเพราะต้องการโชว์ลายสัก ส่วนเสื้อทำเป็นเสื้อย้อมหม้อห้อมหรือครามปล่อยชายเสื้อยาวถึงเข่า แหวกปลายด้านล่างทั้งสองข้าง ด้านหลังแยกเป็น ๓ แผ่น ตัดผมเกรียนท้ายทอยและด้านข้าง ปล่อยด้านบนและด้านหน้า โพกศีรษะด้วยผ้าขาว การแต่งกายผู้หญิง ในอดีตนิยมสวมเสื้อรัดรูป ผ่าอกแขนยาวทรงกระบอก ตัวเสื้อจะสั้นส่วนผ้าซิ่นนิยมนุ่งซิ่นที่ทอด้วยผ้าฝ้าย สลับลวดลายต่าง ๆ อย่างสวยงาม ลักษณะของผ้าซิ่นไทลื้อจะนิยมทำเป็นผ้าหน้าแคบ แต่มีความยาวกรอมเท้า ทรงผม เดิมนิยมเกล้ามวย คล้ายกับหญิงชาวล้านนา แต่หญิงไทลื้อจะเกล้าแล้วขดปลายผม เป็นรูปทรงกลมตั้งอยู่บนมวยผม เรียกว่า "เกล้าผมว้อง" แล้วใช้ผ้าขาวหรือผ้าชมพูโพกศีรษะคาดทับไว้อีกทีหนึ่ง

งานหัตถกรรม เอกลักษณ์เด่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ คือ การทอผ้าฝ้ายหรือที่เรียกว่า "ตำฮูก" ในการทอผ้าสิ่งสำคัญคือ "กี่" และอุปกรณ์อื่น ๆ ได้แก่ แป ฟืม ลูกลอก เขา กระสวย หลอด และเครือฮูก เป็นต้น ซึ่งชาวลื้อแจ้งถือว่าเป็นกลุ่มที่ทอผ้าด้วยความประณีตมีศิลปะมีความสวยงามเป็นอย่างยิ่งและเป็นที่ยอมรับ จนปัจจุบันมีการฟื้นฟูและถ่ายทอดศิลปะการทอผ้าแบบไทลื้อในหลายชุมชนของภาคเหนือ อาทิ ชุมชนบ้านศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ ชุมชนบ้านแดนเมือง อำเภอเชียงคำ และสินค้าของคนไทลื้อสามารถที่จะสร้างรายได้ให้กับทุกครัวเรือน ได้แก่

[๑๓] เป็นความเชื่อโดยการจดจำโดยการเล่าหรือปฏิบัติสืบต่อกันมาโดยมิได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร.

ผ้าซิ่น ผ้าตุง[๑๔] ผ้าสะใบหรือผ้าคลุมไหล ผ้าปูโต๊ะ ผ้าปูที่นอน (ผ้าหลบ) เป็นต้น ส่วนด้านเรือนไทลื้อในอดีตนิยมสร้างด้วยวัสดุธรรมชาติ ทำด้วยไม้จริง ไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยหญ้าคา หากเป็นผู้ที่มีฐานะดีก็จะมุงหลังคาด้วยดินขอหรือไม้แป้นเกล็ด

ภาษาลื้อ เป็นภาษาหนึ่งในภาษาตระกูลไทย ภาษาลื้อมีทั้งภาษาเขียน คือ มีตัวหนังสือใช้เป็นของตนเอง ภาษาพูด ภาษาเขียนมีลักษณะเหมือนตัวอักขระล้านนา แต่จะมีแค่ไม่กี่ตัวเท่านั้นเขียนไม่เหมือนกัน แต่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นก็คงจะเป็นการเปลี่ยนเสียงสระภายในคำ โดยการเปลี่ยนระดับของลิ้น และเสียงจะมี สั้นกับยาว ไม่มีสระผสม เช่น คำว่า คน จะออกเป็นคำว่า กุน (เงิน–งืน, เกลือ–เก๊อ, กล้วย–โก๋ย) เป็นต้น ส่วนอาหารไทลื้อ ชาวไทลื้อนิยมบริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก อาหารโดยทั่วไปของไทลื้อ มีลักษณะเช่นเดียวกับคนไทยในภาคเหนือ ซึ่งส่วนใหญ่ได้จากธรรมชาติและจากสัตว์เลี้ยง เช่น แกงแค น้ำพริกน้ำผัก น้ำพริกน้ำปู น้ำพริกหนุ่ม น้ำพริกปลา ไก[๑๕] แอ่งแถะ[๑๖] น้ำผักเป็นอาหารที่นิยมรับประทานในฤดูหนาว น้ำหน่อทำจากหน่อไม้ วิธีทำ นำหน่อไม้หันเป็นชิ้น ๆ แล้วโขกให้ละเอียดเติมน้ำเกลือ แล้วข้าวเหนียว หมักทั้งไว้ ๒–๓ คืน เมื่อเริ่มมี รสเปรี้ยวจึงนำไปเคี้ยวให้งวด ใช้ปรุงเป็นอาหาร

อัตลักษณ์ไทเขิน

ไทเขินหรือไทขืน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มนี้อาศัยในลุ่มแม่น้ำ "ขืน"โดยมีเมืองเชียงตุงเป็นศูนย์กลาง เป็นเมืองในหุบเขา อยู่ทางตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ในเขตการปกครองสหภาพพม่า เมืองเชียงตุงนี้มีแม่น้ำที่ไหลขึ้นไปทางเหนือซึ่งเป็นลักษณะที่ขืน คือ ย้อน หรือฝืน จากลักษณะปกติที่น้ำมักจะไหลลงทางทิศใต้เสมอ ดังนั้นกลุ่มชนนี้จึงใช้ชื่อตามแม่น้ำนี้ เป็นชื่อชนเผ่าของตนว่า ขืน หรือไทขืน แต่โดยทั่วไปมักจะเรียกว่า เขิน หรือไทเขิน

---

๑๔ ใช้สำหรับงานมงคลหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชาวลื้อนิยมทานตุงเป็นจำนวนมาก เพราะมีความเชื่อว่าจะส่งผลบุญหลังตายไปแล้วจะได้เกาะชายตุงจากนรกขึ้นสู่สวรรค์.

๑๕ เป็นสาหร่ายน้ำจืด สีเขียวมีอยู่ในแม่น้ำโขง.

๑๖ แอ่งแถะ เป็นอาหารที่ทำมาจากพืชมีลักษณะเป็นวุ้นสีเขียว เป็นอาหารที่มีเฉพาะชุมชนไทลื้อ บางที่เรียกว่า ผักหมอ มีลักษณะเป็นเถาใบคล้ายใบโพธิ์ ใต้ใบมีขนอ่อน ๆ (แอ่งแถะตัวเมียมีขนใต้ใบ ตัวผู้ไม่มีขนใต้ใบ) โดยนิยมใช้ตัวเมียมาทำเป็นอาหาร เจริญเติบโตในฤดูฝน ถึงต้นฤดูหนาว ลำต้นเป็นเถา เป็นเครือ มีหัวอยู่ใต้ดิน นิยมปลูกไว้ตามรั้วบ้าน แอ่งแถะเป็นยาสมุนไพร แก้ร้อนในกระหายน้ำ เป็นยาระบาย ในปีหนึ่งจะมีรับประทานแค่ครั้งเดียว ถ้าหมดแล้วต้องรอฤดูต่อไป.

ชาวไทเขินมีรูปร่างผิวพรรณ หมดจดงดงาม รูปร่างสูงใหญ่ ดวงตาใหญ่ ชอบเคี้ยวหมาก ส่วนผู้หญิงจะมีผิวขาวรูปร่างกะทัดรัดใบหน้ากลม ดวงตาโต จากความสัมพันธ์ระหว่างเชียงใหม่ เชียงตุงในหลาย ๆ ด้าน มีผลทำให้ชาวไทเขินได้มีการอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบนในหลาย ๆ วิธี กล่าวคือ การกวาดต้อนผู้คนในสมัยพระเจ้ากาวิละ การเข้ามาการค้าขายและแต่งงานอยู่กินถิ่นนั้น ๆ ไม่กลับไปเชียงตุง พระสงฆ์ที่เข้ามาบวชเรียนมาพำนักตามวัดต่าง ๆ ก็มีการเดินทางไป ๆ มา ๆ และอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน ปัจจุบันพบชาวไทเขินในเขตจังหวัดเชียงราย และเชียงใหม่ วัฒนธรรมชาวไทเขิน ชาวไทเขินเมื่ออพยพไปอยู่หมู่บ้านใด อำเภอใด สิ่งที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของ ชาวไทเขิน คือ วัด ซึ่งชาวไทเขิน พยายามจะสร้างภาพลักษณ์ให้เหมือนกับถิ่นเดิมของตนเอง ตั้งแต่รูปแบบศิลปสถาปัตยกรรม วัด–บ้าน ชื่อบ้าน ภาษา วรรณกรรม ดนตรี นาฏศิลป์ รวมทั้งประเพณีพิธีกรรมตลอดจนการประกอบอาชีพ

ภาษาเขิน จัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไท ลักษณะการเขียนคล้ายอักษรไทยวนและไทลื้อ ในส่วนวรรณกรรมไท ส่วนมากเป็นชาดกพื้นบ้าน ตำนาน นิทาน คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา กวีนิพนธ์ เป็นต้น

ชาวไทเขิน มีประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา การทำบุญสุนทานของชาวไทยเขิน จะร่วมกันทั้งวันพระและวันสำคัญตามเทศกาลอย่างสม่ำเสมอ และตลอดทั้งปี ประเพณีที่ชัดเจน ได้แก่ ประเพณีตานข้าวพระอุปคุต ประเพณีสงกรานต์แห่ขุนสังขาร ประเพณีล้างหน้าพระมหามัยมุนี เป็นต้น

การแต่งกาย ผู้ชาย นุ่งกางเกงขากว้างเช่นเดียวกับไทยใหญ่ ไทยลื้อ ไทยยอง ตัวเสื้อมีสองแบบ แบบสวมทับ เช่น เสื้อแขนยาวคอกลมใช้กระดุมผ้า ส่วนมากเป็นเสื้อของผู้ชายที่มีอายุ ผู้หญิง นุ่งผ้าซิ่นยาวมีทั้งลายขวางและสีพื้น เช่น จะมี ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นตัวซิ่นยาวเลยเข่า ส่วนเชิงผ้าซิ่นจะใช้สีเขียวปักลวดลายด้วยดิ้นทอง ส่วนเสื้อแขนยาวคอปิดป้ายข้างแต่งด้วยเทปที่สาบเสื้อทั้งสองข้างและปลายแขน ตัวเสื้อจะเข้ารูปผูกเชือกตรงเอวด้านซ้ายคล้ายเสื้อลื้อ การเคียนหัวของผู้หญิงจะเก็บชายทั้งหมด ส่วนของผู้ชายจะเหลือชายข้างหนึ่งตั้งขึ้น

ชาวไทเขิน ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีการปลูกข้าว ปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกชาตามเนินสูง และนำมาเป็นสินค้าขายยังในเมือง นอกจากนี้ก็จะมีอาชีพรอง เช่น การทำเครื่องเขิน เครื่องเงิน ทอผ้า ทอตุง ซึ่งยังคงทำอยู่จนถึงปัจจุบัน

บ้านเรือนของคนไทเขิน จะสร้างด้วยไม้ มีใต้ถุนสูง สำหรับผูกมัดสัตว์เลี้ยง ใช้ก้อนหินรองเสาบ้านเพื่อป้องกันมดปลวก ลักษณะตัวบ้านจะมีห้องนอนซึ่งเป็นที่นอนของคนทั้งครอบครัว ห้องโถงใหญ่สำหรับพักผ่อน รับรองแขก และทำอาหาร

ชาวไทเขิน นิยมทำอาหารที่มีส่วนประกอบด้วยผักมากกว่าเนื้อสัตว์ ใช้ถั่วเน่าแข็บเป็นเครื่องปรุงแทนกะปิ อาหารคาวชนิดแปลกไปจากอาหารของคนเมือง คือข้าวเส้นน้ำปลาแห้ง แกงแคบก เป็นต้น และ การถนอมอาหารมีมากชนิด เช่น หน่อส้มแห้ง ถั่วเน่าแข็บ น้ำหนัง เป็นต้น

เครื่องดนตรี จะเป็นกลองหลวง กลองปูจาและมีบริวารลูกเล็ก ๆ เพียง ๑ ลูก จะทำหน้าที่เป็นเสมือนกลองประจำวัด เพื่อบอกเวลา สื่อสารแก่ชุมชนและเป็นพุทธบูชา

อัตลักษณ์ไทยอง

ไทยอง อาศัยอยู่ในบริเวณ ทางตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐฉานในสหภาพเมียนมาร์ ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจีน เป็นเมืองชายขอบที่อยู่ระหว่างศูนย์อำนาจใหญ่ เช่น พม่า จีน เชียงรุ่ง เชียงตุง เชียงแสน เชียงใหม่ และหลวงพระบาง จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า เมืองยอง สร้างขึ้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ โดยชาวพื้นเมือง ต่อมาเมื่อมีผู้คนอพยพจากเมืองเชียงรุ่ง เข้าไปสร้างบ้านแปงเมืองด้วย โดยมีเจ้าเมือง ซึ่งเป็นชนชาวพื้นเมืองเชื้อสายไทลื้อปกครองบ้านเมืองสืบต่อกันมา จนถึงเจ้าเมืองลำดับที่ ๔๘ ทางการพม่าได้ยกเลิกระบบเจ้าเมือง ปัจจุบันเมืองยองมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเชียงตุง

บรรพบุรุษชาวยองได้อพยพตั้งถิ่นฐานในล้านนาตั้งแต่สมัยพญาติโลกราชแห่งราชวงศ์มังราย และ ครั้งสำคัญที่สุด ใน ปี ๒๓๔๘ สมัยพระเจ้ากาวิละซึ่งได้พยายามรวบรวมผู้คนเพื่อทำการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ และเมืองลำพูนขึ้นมาอีกครั้ง ในยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ในครั้งนั้นได้ทำการกวาดต้อนผู้คนจากเมืองยองแบบเทครัว จากเมืองยอง เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เมืองลำพูน

ประชากรส่วนใหญ่ของลำพูนจึงเป็นชาวยอง ซึ่งนิยมตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ เหมาะต่อการทำการเกษตร เช่น ลุ่มน้ำปิง น้ำกวง น้ำทา น้ำลี้ ในปัจจุบันชาวยองยังคงรักษาขนบประเพณีและวัฒนธรรม ของตนไว้ได้

ความเชื่อและพิธีกรรมของไทยอง ความเชื่อของชุมชนของไทยองในภาคเหนือ มีความคล้ายคลึงของคนไทลื้อในล้านนา เพราะมาจากพื้นฐานเดียวกัน และมีความใกล้ชิดกับไทยวนในล้านนาโดยทั่วไป หากเป็นความเชื่อที่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร คือ ความเชื่อตามบทบัญญัติของพระคัมภีร์ของพุทธศาสนา ทั้งที่มาจากวัดโดยมากจะเป็นคัมภีร์ใบลาน คำสอนต่าง ๆ เช่น เทวดาสอนโลก และปราชญ์ชาวบ้าน ก็จะเป็นเรื่องทางโลกเกี่ยวกับวิถีชีวิตคน และตำรายาพื้นบ้าน ตำราทางโหราศาสตร์

งานประเพณีที่เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณที่ผ่านประเพณีทางศาสนา การสรงน้ำพระธาตุและพระพุทธรูป การตานสลากภัต ส่วนประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ บุพการี ผู้ใหญ่ที่นับถือ เช่น การฟ้อนผี การรดน้ำดำหัว พิธีเลี้ยงบูชาใจบ้าน จัดขึ้นในช่วงสงกรานต์ พิธีกรรมที่เสาใจบ้านเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศล และทำให้ลูกหลานกับคนเฒ่าคนแก่ได้พบปะกัน[๑๗] ส่วนพิธีกรรมที่สำคัญของชุมชนไทยองในภาคเหนืออื่น ๆ ได้แก่ ฮ้องขวัญ ส่งเคราะห์ สืบชะตา พิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย

การแต่งกายของชายไทยองเดิมนิยมนุ่งเตี่ยวสะดอ แบบกางเกงขาก๊วยชายชาวไทยองนิยมสักร่างกายเป็นรูปต่าง ๆ ที่สวยงามทั่วร่างกาย ส่วนเสื้อทำเป็นเสื้อย้อมหม้อห้อม โพกศีรษะด้วยผ้าขาว ส่วนผู้หญิงไทยองในอดีต นิยมสวมเสื้อรัดรูป ผ่าอกแขนยาวทรงกระบอก ตัวเสื้อจะสั้น

---

๑๗ ศูนย์เรียนรู้ชาติพันธุ์ไทในล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มีสาบป้ายไปด้านข้างใช้กระดุมหรือขอเกี่ยวไว้ด้านข้าง เรียกว่า เสื้อปั๊ด บริเวณสาบเสื้อจะขริบด้วยผ้าสีหรือลวดลายต่าง ๆ ส่วนผ้าซิ่นนิยมนุ่งซิ่นที่ทอด้วยผ้าฝ้ายสลับลวดลายต่าง ๆ อย่างสวยงาม โดยใช้เทคนิคการทอ ขิด จก มัดก่าน ยกดอก เกาะ หรือ ล้วงมุก ทรงผม เดิมนิยมเกล้ามวยคล้ายกับหญิง ชาวล้านนา แล้วใช้ผ้าขาวหรือผ้าชมพูโพกศีรษะคาดทับไว้อีกทีหนึ่ง

งานหัตถกรรม เอกลักษณ์เด่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง คือ การทอผ้าฝ้าย ซึ่งครั้งแรกที่เข้ามาอยู่ในเมืองลำพูนได้เป็นผู้ที่ทอผ้าส่งให้เจ้าเมืองลำพูน และสืบเชื้อสายต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้จังหวัดลำพูนมีชื่อเสียงในด้านการทอผ้า เช่น ผ้าไหมยกดอก ผ้าฝ้ายดอนหลวง ผ้าฝ้ายทอมือหนองเงือก ล้วนเป็นฝีมือของชาวยองในจังหวัดลำพูนทั้งนั้น ปัจจุบันนับได้ว่าเป็นแหล่งผลิตผ้าฝ้ายที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือเลยก็ว่าได้ โดยมีรูปแบบให้เลือกหลากหลายรูปแบบ ทั้งเครื่องนุ่งห่ม ของใช้ ของประดับตกแต่ง

ส่วนผู้ชายก็จะเป็นเจ้าแห่งฝีมือในการก่อสร้าง ช่างฝีมือที่โดดเด่นในด้านงานศิลป์ เช่น ปูนปั้น โครงสร้างโบสถ์ วิหาร ส่วนใหญ่จะสืบเชื้อสายมาจากคนยอง ดังนั้นช่างสล่าฝีมือที่สร้างวิหารศิลปะล้านนาในปัจจุบันจึงว่ากล่าวได้เป็นกลุ่มคนยองจากจังหวัดลำพูนก็ว่าได้

สภาพบ้านเรือน เรือนไทยองในอดีตนิยมสร้างด้วยวัสดุธรรมชาติ ทำด้วยไม้จริง ไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยหญ้าคา หากเป็นผู้ที่มีฐานะดี ก็จะมุงหลังคาด้วยดินขอหรือไม้แป้นเกล็ด แต่ละครัวเรือนจะมียุ้งข้าวซึ่งสร้างที่เก็บข้าวเปลือก ๒ ลักษณะ คือ ทำเสวียนและหลองข้าว

ภาษาไทยอง ภาษายองเป็นภาษาหนึ่งในภาษาตระกูลไท ภาษายองมีทั้งภาษาเขียน คือ มีตัวหนังสือใช้เป็นของตนเองภาษาพูด ภาษาเขียนมีลักษณะเหมือนตัวอักขระล้านนา

ชาวไทยองนิยมบริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก อาหารโดยทั่วไปของไทยองมีลักษณะเช่นเดียวกับคนไทยในภาคเหนือ ซึ่งส่วนใหญ่ได้จากธรรมชาติ และจากสัตว์เลี้ยง เช่น แกงแค น้ำพริกน้ำผัก น้ำพริกน้ำปู น้ำพริกหนุ่ม ลาบ แกงอ่อม ยำหน่อไม้ เป็นต้น

อัตลักษณ์ลัวะ

ลัวะ หรือ ละว้า หรือ ละเวือะ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในเขตล้านนาและเป็นชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ตามเชิงเขา อาศัยอยู่ในเขตเมืองเชียงใหม่ เมื่อประมาณกว่า ๑,๓๐๐ ปีมาแล้ว ในอดีตลัวะเคยมีวิวัฒนาการที่เจริญรุ่งเรือง มีการสร้างบ้านแปลงเมืองมีระบบการปกครอง มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเป็นอัตลักษณ์เป็นของตนเอง เมื่อถูกชาติพันธุ์ไท (ไต) รุกรานจึงถอยร่นสู่ที่ราบเชิงเขาและสันเขา ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในเขตรัฐฉาน สหภาพพม่า บางส่วนอยู่ตอนเหนือของประเทศลาว และทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยการกระจัดกระจายอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย น่าน เชียงราย และอุทัยธานี ชาวลัวะจะอยู่บนดอยสูงท่ามกลางภูเขาโอบล้อมและใกล้กับต้นน้ำ มีพื้นที่ทำการเกษตรรอบหมู่บ้านเป็นบริเวณกว้าง กลางหมู่บ้านมีเสาสะกั้งและมีหอเลี้ยงผีในหมู่บ้าน

สภาพบ้านเรือน บ้านลัวะดั้งเดิมเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนบ้านยกสูง พื้นปูด้วยฟากไม้ไผ่ สำหรับห้องนอนซึ่งใช้เป็นห้องครัวด้วย ถัดจากห้องครัวไปทางด้านหน้าเป็นห้องที่มีระดับพื้นเดียวกัน เรียกว่า เติ๋น ใช้ประโยชน์สำหรับใช้นั่งปั่นฝ้ายกรอด้าย ทอผ้า และทำงานในร่มอื่น ๆ และเป็นห้องนั่งเล่น ในห้องมีเตาไฟ สุมไฟไว้ตลอดเวลา ใต้ถุนบ้านใช้เก็บฟืนและเลี้ยงสัตว์ ทุกบ้านจะสร้างเกิมหรือหลองข้าว สำหรับเก็บข้าวไร่และสิ่งของใช้ต่าง ๆ

ชาวลัวะส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร คือการทำนา ปลูกข้าว ยาสูบ พริก ฝ้าย เลี้ยงโค กระบือ หมู ไก่ สานเสื่อกระบุง ย่าม ทอผ้า ทำเครื่องเงิน กำไลแขนกล้องยาสูบ เป็นต้น และหาของป่า ชาวลัวะยังคงพึ่งพาธรรมชาติ การเริ่มต้นทำการเกษตร ถือเป็นการเริ่มต้นปีใหม่ การทำพิธีก็มีการเสี่ยงทายโดยยึดถือผีเป็นหลัก ดังนั้นจึงมีการเซ่นไหว้ผีอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นผีภายนอกหรือภายในหมู่บ้าน เช่น การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ พิธีเลี้ยงผีไฟ พิธีเลี้ยงผีไร่ พิธีเลี้ยงผีฝาย พิธีเลี้ยงผีป่าผีเขา พิธีเลี้ยงผีฟ้าผ่า พิธีส่งเคราะห์ เป็นต้น

การแต่งกายของชาวลัวะจะแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การแต่งกายในชีวิตประจำวัน และ การแต่งกายในประเพณีและพิธีกรรม ผู้หญิงลัวะจะสวมเสื้อขาวแขนสั้นกุ๊นด้วยด้าย ตัวเสื้อทำจากผ้าทอที่มาเย็บต่อเป็นผืนเดียวกันส่วนผ้านุ่งมีสีพื้นเป็นสีดำ และมีลายผ้าเป็นแถบยาวแนวนอนคั่นตลอดผืนผ้า ผู้หญิงส่วนใหญ่นิยมใส่กางเกงไว้ด้านในผ้านุ่ง ทรงผม ผู้หญิงลัวะนิยมไว้ผมยาว ม้วนผมมวยปล่อยปลายยาวประดับด้วยปิ่นเงิน ส่วนผมด้านหน้านิยมแสกกลางติดกิ๊บเงินทั้งสองข้าง เครื่องประดับ สาวลัวะนิยมสวมสร้อยเงินเม็ดและสร้อยลูกปัดพลาสติกสีแดงสีส้มและสีเหลืองหลาย ๆ เส้น ส่วนผู้ชายสวมเสื้อยืด เสื้อเชิ้ต กางเกงขายาวเหมือนคนพื้นราบทั่วไป

ภาษาของชาวลัวะ มีแต่ภาษาพูดไม่มีภาษาเขียน มีการแบ่งกลุ่มภาษาเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ พวกลัวะในเขตลุ่มน้ำแม่น้ำปิง ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งอยู่ในเขตอำเภอแม่สะเรียง อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภาษาพูดของทั้ง ๒ กลุ่ม มีความแตกต่างกัน แต่สามารถสื่อสารกันได้เข้าใจ

ด้านการแสดงศิลปะและการละเล่น เครื่องดนตรี ของชนเผ่าลัวะ เครื่องดนตรีที่สำคัญที่สุด คือ กลองสองหน้าขนาดใหญ่ ๒ ลูก ซึ่งมีชื่อว่ากรานกับฆ้อง กรานในยามปกติเป็นกลองต้องห้าม จะใช้ตีต่อเมื่อมีคนตายและตีในวันเลี้ยงผีครั้งใหญ่ของหมู่บ้านซึ่งนานถึง ๑๐ ปีขึ้นไปจึงจะมีครั้งหนึ่ง ส่วนการแสดงประกอบด้วยการรำดาบในช่วงเทศกาลของต่าง ๆ ของชุมชน ส่วนการละเล่น เช่น การยิงหนังสติกลัวะ การเล่นไม่ต่อขา และการเล่นสะบ้า (เรอเกฮะ)

ภาพลักษณ์สถาบันล้านนาศึกษา : พิพิธภัณฑ์กลุ่มชาติพันธุ์ในมุมมองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

[ปนัดดา โตคำนุช[๑]]

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการรับรู้ในภาพลักษณ์สถาบันล้านนาศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ๒) เพื่อศึกษาความคาดหวังต่อภาพลักษณ์สถาบันล้านนาศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันล้านนาศึกษา เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ผลการวิจัย พบว่า ๑) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่รับรู้ภาพลักษณ์สถาบันล้านนาศึกษา ในด้านการประชาสัมพันธ์ การบริหาร การจัดแสดงนิทรรศการ และด้านอาคารสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ๒) ความคาดหวังต่อภาพลักษณ์ของสถาบันล้านนาศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยภาพรวมในด้านการประชาสัมพันธ์ การบริหาร การจัดแสดงนิทรรศการ และด้านอาคารสถานที่ อยู่ในระดับมาก และ ๓) รูปแบบบริหารจัดการสถาบันล้านนา

---

๑ นักวิชาการศึกษา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ควรเป็นการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในมหาวิทยาลัย โดยจัดนิทรรศการด้วยการคิดหัวเรื่อง (Theme) เรียงร้อยเรื่องราวเป็นหนึ่งเดียวกันเพื่อสร้างความต่อเนื่อง และอรรถรสในการชมนิทรรศการ ด้วยสื่อที่หลากหลาย รวมถึงการจัดภูมิทัศน์ของหน่วยงาน และมุมถ่ายภาพ อันจะนำไปสู่ การประชาสัมพันธ์สถาบันล้านนาศึกษา

คำสำคัญ : การรับรู้ ภาพลักษณ์ สถาบันล้านนาศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) To study the perception for the image of the Lanna Studies Institute of Chiang Mai Rajabhat University students 2) To study expectation for the image of the Lanna Studies Institute of Chiang Mai Rajabhat University students and 3) To It will present the management model of Lanna Studies Institute as a cultural learning center of Chiang Mai Rajabhat University.

The study indicated that

1. Chiang Mai Rajabhat University's students recognize in all part of the image of the Lanna Academy (public relations, administration, exhibition showing and architecture appearance of the building), the overall indicate that the evaluation result in high level.

2. The expectations of the Chiang Mai Rajabhat University's student in all part of the image of Lanna Studies Institute of Chiang Mai Rajabhat University (public relations, administration, exhibition showing and architecture appearance of the building) indicate that the evaluation result in high level.

3. The management model of Lanna Studies Institute as a cultural learning center of Chiang Mai Rajabhat University. It should be a management of all university's participatory sectors. The exhibition is to create a theme with the continued story for attractively visiting, which from a variety of media and the cultural nice photo-shooting screen. It will lead to promote the Lanna Studies Institute through the online selfie-photos of customer that will share in social media that reach people widely. Moreover, it is a way of low-cost but high effective.

In addition, the Lanna Studies Institute could improve more efficiency with raise knowledge activities. It is an important activity to promote and support learning of the local historical and cultural heritage. This will lead to preserve the cultural heritage and sustainable local history.

Keywords : perception, image, Lanna Studies Institute

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงมิใช่สถานที่เพียงแห่งเดียวที่ให้ความรู้ ในทางตรงกันข้ามผู้ที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาในโรงเรียน แต่หากสนใจใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาในสถานที่ต่าง ๆ อย่างจริงจัง แม้จะไม่ได้รับวุฒิทางการศึกษา แต่ก็สามารถนำความรู้ที่ตนเองได้รับไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จได้ในที่สุด ซึ่งตัวอย่างนี้มีให้เห็นในสังคมไทยอย่างมากมาย จึงถือได้ว่าสถานที่เหล่านี้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเป็นโรงเรียนธรรมชาติที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และสามารถเรียนได้โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน โดย ประเวศ วะสี (อ้างอิงใน อมรทิพย์ เจริญผล, ๒๕๕๐ : ๙๔) ให้ความเห็นว่า “การศึกษาควรเป็นวิถีชีวิต ฉะนั้นการศึกษาไม่ใช่เรื่องของโรงเรียนเท่านั้น ทุกส่วนในสังคมควรมี ส่วนร่วมในการศึกษา” แต่เท่าที่ผ่านมาสังคมไทยเน้นการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นสำคัญ จึงทำให้ละเลยต่อกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (informal education) จากการที่ระบบการศึกษาของไทยจำกัดตัวหรือเปิดตัวอยู่กับโรงเรียนเท่านั้น ทำให้การศึกษาไทย ขาดการมีส่วนร่วมอันหลากหลายจากสังคม ขาดพลัง ขาดคุณภาพ มีปัญหาต่าง ๆ มากมาย และที่สำคัญที่สุด คนเราต้องมีการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ตลอดชีวิต ดังนั้นสังคมและผู้บริหารการศึกษา ตลอดจนผู้กำหนดนโยบายการศึกษา จำเป็นต้องตระหนักและเห็นความสำคัญอย่างมากในการที่จะจัดระบบสังคมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้กลายเป็นสังคมฐานความรู้ (knowledge based society) เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติ (อมรทิพย์ เจริญผล, ๒๕๕๐ : ๙๔–๙๕) ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ (เลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๘ : ๘–๙) ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา ทุกรูปแบบและทุกประเภทการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม และสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังสาระที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๓, ๒๔ และ ๒๕ ดังนี้

มาตรา ๒๓ การจัดการศึกษาทุกระบบต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย การเมืองและการปกครอง ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมทั้งเรื่องการจัดการด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา การประกอบอาชีพและ การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การใช้และการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้

มาตรา ๒๔ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาดำเนินการ โดยการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน จัดกิจกรรมให้

ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกทักษะกระบวนการคิด การแก้ไขปัญหา ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้ อย่างต่อเนื่อง จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่มีการเรียนจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

มาตรา ๒๕ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

พิพิธภัณฑ์ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่ให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ในอดีตพิพิธภัณฑ์เป็นเพียงสถานที่เก็บรวบรวมวัตถุที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนวัตถุที่มีความสำคัญทางธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ และศิลปวัตถุ แต่ปัจจุบันได้มีการให้คำนิยามเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ ที่มีความหมายกว้างขึ้น ไม่ใช่เป็นเพียงสถานที่จัดเก็บและสะสมเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการสนับสนุนการศึกษาของสังคม ด้วยการเผยแพร่ความรู้สู่ สาธารณะชน (ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล และคณะ, ๒๕๔๗ : ๑) ทำให้เกิดการตื่นตัวในการสร้างกระบวนการจัดระบบวัตถุอย่างเป็นระบบและเน้นการศึกษาวิจัย ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เข้าชม

สภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ (International Council of Museum) หรือ ICOM ให้ความหมายของพิพิธภัณฑ์ (อ้างใน ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล และคณะ, ๒๕๔๗ : ๕–๖) “พิพิธภัณฑ์ เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่เปิดเป็นสถานที่สาธารณะ และเป็นสถาบันถาวรที่ให้บริการแก่สังคมและมีส่วนในการพัฒนาสังคม มีหน้าที่รวบรวม สงวนรักษา ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ความรู้ และจัดแสดงวัตถุอันเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ทางการค้นคว้า การศึกษา และความเพลิดเพลินใจ”

นอกจากนี้ ICOM ยังเพิ่มเติมคุณสมบัติการเป็นพิพิธภัณฑ์ตามคำนิยาม ดังต่อไปนี้

๑. แหล่งและอนุสรณ์สถานทางธรรมชาติ โบราณคดีและชาติพันธุ์วรรณา/แหล่งและอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเก็บรวบรวม สงวนรักษา และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัตถุอันเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์

๒. สถาบันที่รวบรวมและจัดแสดงตัวอย่างของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์เช่น สวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตวศาสตร์ สถานที่แสดงสัตว์น้ำ และศูนย์ศึกษาพันธุ์พืชและสัตว์

๓. ศูนย์วิทยาศาสตร์และท้องฟ้าจำลอง

๔. หอศิลป์ที่จัดแสดงงานโดยไม่แสวงหาผลกำไร

๕. สถานที่ตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่สงวน

๖. องค์การพิพิธภัณฑ์ทั้งในระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับภูมิภาค หรือระดับท้องถิ่น หน่วยงานราชการหรือเอกชนใด ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบพิพิธภัณฑ์หรือมีคุณสมบัติตามข้อกำหนด

๗. สถาบันหรือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ ค้นคว้าวิจัย ศึกษา ฝึกอบรม จัดทำเอกสารวิชาการ และกิจกรรมอื่น ๆ อันเกี่ยวข้องกับงานพิพิธภัณฑ์และพิพิธภัณฑ์วิทยา

๘. ศูนย์วัฒนธรรมและนิติบุคคลอื่น ๆ ที่ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ สืบสาน และทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ (มรดกมีชีวิต และกิจกรรมที่สร้างสรรค์โดยเทคโนโลยีดิจิทัล)

๙. สถาบันใด ๆ เช่น สภาบริหาร ซึ่งได้รับการพิจารณาหลังจากร้องขอคำวินิจฉัยจากคณะกรรมการที่ปรึกษาแล้วว่ามีคุณสมบัติบางส่วนหรือทั้งหมดของพิพิธภัณฑ์ มีบุคลากรทำงานด้านพิพิธภัณฑ์เป็นอาชีพ หรือมีส่วนในการสนับสนุนพิพิธภัณฑ์ งานวิจัย การศึกษาหรือการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับงานพิพิธภัณฑ์

จะเห็นว่า “พิพิธภัณฑ์” มีความหมายที่กว้างและครอบคลุมถึงสถานที่หรือองค์การที่ให้บริการด้านความรู้ และจัดการมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาและความเพลิดเพลินใจ แต่ทุกสิ่งก็ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งความหมายของพิพิธภัณฑ์ก็เช่นกัน ได้ถูกนิยามให้มีความหมายที่กว้างขวางยิ่งขึ้น โดย ICOM ไม่ได้จำกัดกรอบความคิดว่า พิพิธภัณฑ์จะต้องเป็นสถานที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่าง ๆ เท่านั้น แต่อาจหมายรวมถึงองค์กรหรือสถาบันที่มีศักยภาพในการเป็นหรือสนับสนุน การเรียนรู้ งแหล่งเรียนรู้ก็จัดได้ว่ามีสถานภาพเป็นพิพิธภัณฑ์ (อ้างในปริตรตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล และคณะ, ๒๕๔๗ : ๕–๖)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้จัดตั้งสถาบันล้านนาศึกษา เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ และวิถีชีวิตชาวล้านนา ประกอบกับความหมายของพิพิธภัณฑ์ข้างต้น จึงทำให้สถาบันล้านนาศึกษาเป็นพิพิธภัณฑ์ประจำสถาบัน และเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงที่เป็นที่รับรู้ของชาวเชียงใหม่และประเทศไทยมาอย่างยาวนานกว่าศตวรรษนั่นคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ในล้านนา ตลอดจนวิถีชีวิตภูมิปัญญา โดยเปิดทำการ ในวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๑ (ปนัดดา โตคำนุช, ๒๕๕๘ : ๑๓-๑๘) โดยนโยบายที่สำคัญของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม จากแผนกลยุทธ์ระยะ ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๘–๒๕๖๒) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและเอกสารโบราณ (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๘ : ๗–๑๖) ซึ่งได้นำเสนอจุดแข็งของหน่วยงานที่ว่า “หน่วยงานมีพิพิธภัณฑ์จัดแสดงเกี่ยวกับล้านนา เพื่อให้ความรู้แก่อาจารย์ นักศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจ” ทั้งนี้ ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๘ มีผู้เข้ารับบริการจากสถาบันล้านนาศึกษา จำนวน ๓,๙๐๓ คน

ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และจากการสอบถามผู้มาขอรับบริการพบว่า ไม่เคยทราบมาก่อนเลยว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีสถาบันล้านนาศึกษา จะทราบก็ต่อเมื่ออาจารย์สั่งงาน และให้มาหาข้อมูลภายในสถาบันล้านนาศึกษา จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ทราบว่า สถาบันล้านนาศึกษายังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย โดยเป็นที่รู้จักอยู่ในวงจำกัด และเฉพาะกลุ่ม ซึ่งปัญหานี้ได้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของสถาบันล้านนาศึกษา ที่จะต้องมีการศึกษาอย่างเร่งด่วน เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว หากปล่อยทิ้งไว้จะก่อให้เกิดผลเสีย ต่อหน่วยงาน และต่อการเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ทั้งนี้ภาพลักษณ์ที่ดีจะนำพามาซึ่ง ผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ในสถาบันล้านนาศึกษาอย่างแพร่หลาย และไม่จำกัดเฉพาะกลุ่ม ซึ่งภาพลักษณ์ที่ดีจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างความประทับใจและดึงดูดผู้ชมให้เข้ามา เพราะภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพที่เกิดจากความนึกคิดหรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, ๒๕๕๖ : ๘๖๘) และเพื่อประโยชน์ ในการพัฒนาส่งเสริมให้เกิดการเป็นแหล่งเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้เข้าชม ได้อย่างตรงเป้าหมาย อันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ให้กับคนรุ่นหลัง จนเกิดการอนุรักษ์ และสืบสานจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการสร้างภาพลักษณ์ (Image) ให้กับสถาบันล้านนาศึกษาเป็นหน้าที่ของทุกคนไม่ใช่คนใดคนหนึ่งในองค์กร ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาพลักษณ์ของ สถาบันล้านนาศึกษา เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต่อภาพลักษณ์สถาบันล้านนาศึกษา และเพื่อให้เกิดการจัดการสถาบันล้านนาศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และบุคคลทั่วไป ตลอดจนประชาชนในภูมิภาคนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์สถาบันล้านนาศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๒. เพื่อศึกษาความคาดหวังต่อภาพลักษณ์สถาบันล้านนาศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๓. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันล้านนาศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของเนื้อหาดังนี้ ศึกษาภาพลักษณ์ของสถาบันล้านนาศึกษาในการรับรู้และคาดหวังของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านพื้นที่ : สถาบันล้านนาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๒. ขอบเขตด้านประชากร : นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๓. กลุ่มตัวอย่าง : นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน ๔๐๐ คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม และกิจกรรมเพื่อการสนทนา โดยมีเครื่องมือวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่มีการกำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เลือกตอบ และคำตอบแบบให้เติมคำ โดยแบ่งเนื้อหาการสอบถาม ดังนี้

ตอนที่ ๑ สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม อาทิ เพศ อายุ ระดับชั้นปี และสาขาวิชา

ตอนที่ ๒ สอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ในภาพลักษณ์ของสถาบันล้านนาศึกษา ๔ ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการบริการ ด้านการจัดแสดงนิทรรศการ และด้านอาคารสถานที่

ตอนที่ ๓ สอบถามเกี่ยวกับความต้องการ (คาดหวัง) ในภาพลักษณ์ของสถาบันล้านนาศึกษา ๔ ด้านคือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการบริการ ด้านการจัดแสดงนิทรรศการ และด้านอาคารสถานที่

ในส่วนของการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๔ คน ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบจงใจ (Purposive Sampling) ซึ่งประกอบด้วยผู้มีรายชื่อ ที่ยินดีเปิดเผยนาม ดังนี้

๑. อาจารย์ ดร.ธรรศ	ศรีรัตนบัลล์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมวิทยา
๒. อาจารย์ภูเดช	แสนสา	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์
๓. อาจารย์สิริพร	คืนมาเมือง	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปะ
๔. อาจารย์พิสุทธิลักษณ์	บุญโต	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพิพิธภัณฑ์วิทยา

การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ครั้งนี้ใช้สถานที่สนทนาที่สถาบันล้านนาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และใช้เวลาในการสนทนาประมาณ ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที โดยมีผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) โดยเป็นคำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. ท่านคิดว่าสถาบันล้านนาศึกษาควรมีการเชื่อมโยงกับชุมชนในการเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนหรือไม่ อย่างไร

๒. สถาบันล้านนาศึกษาควรมีการแสดงบทบาทในฐานะแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

๓. ควรมีแนวทางการจัดทำสถาบันล้านนาศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มคน ทุกเพศ ทุกวัย อย่างไร

๔. สถาบันล้านนาศึกษาควรมีการสื่อสารกับสังคมออนไลน์อย่างไร ที่เหมาะสมกับภาวการณ์ปัจจุบัน

๕. กิจกรรมเสริม และนิทรรศการหมุนเวียน จำเป็นหรือไม่ ไม่ต้องมีได้หรือไม่ มีเพียงนิทรรศการถาวร อย่างเดียวก็เพียงพอหรือไม่

การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการตรวจสอบข้อมูล โดยดูความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่าง ตอบสอบถามกลับมา และคัดเลือกแบบสอบถามที่ตอบกลับมาไม่สมบูรณ์ออก จากนั้นลงรหัสแบบสอบถาม และ ทำการประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) รวมถึงการสรุปข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิธี Content Analysis

การนำเสนอและสรุปผลการวิจัย โดยนำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการแบบสอบถาม และการเสวนา มาสรุป เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการสถาบันล้านนาศึกษาให้เป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พร้อมนำเสนอรูปแบบวิธีการบริหารจัดการสถาบันล้านนาศึกษาให้เป็นพิพิธภัณฑ์ เพื่อการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑสถานต้องเป็นศูนย์กลางของชุมชนและบริการชุมชน โดยเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้และความเพลิดเพลินบันเทิงใจ ซึ่งพิพิธภัณฑสถานจะต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของชุมชนเชื่อมโยงอดีต ปัจจุบันและอนาคต เริ่มต้นด้วยการรวบรวมสงวนรักษาวัตถุสำคัญให้ดำรงอยู่ตลอดไปไม่สูญหาย ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของวัตถุที่รวบรวม นำออกจัดแสดงเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชน โดยเป็นหน้าที่โดยตรงของพิพิธภัณฑสถานที่จะละเลยไม่ได้ Dr.Douglas A, Allan ได้เขียนบรรยายเรื่อง The museum and its functions ในหนังสือ The Organization of Museums : Practical Advice ซึ่ง UNESCO ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๓ ได้จำแนกหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานได้แก่ การรวบรวม การตรวจพิสูจน์ การทำหลักฐาน การสงวนรักษา การจัดแสดง การให้การศึกษา ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานทุกประเภทที่ยอมรับ และปฏิบัติกันอยู่ โดยจะแตกต่างในหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งเป็นพิเศษ โดยเฉพาะภัณฑารักษ์จะเน้นในงานศึกษาค้นคว้าวิจัยถือเป็นหน้าที่สำคัญ หากไม่มีการศึกษาวิจัยแล้ว พิพิธภัณฑสถานก็เป็นเพียงสถานที่เก็บรักษาของและศูนย์กิจกรรมของชุมชน การจัดการพิพิธภัณฑสถานเป็นสิ่งท้าทายผู้บริหารพิพิธภัณฑ์เป็นอย่างมาก ทำอย่างไรจึงจะทำให้ประชาชนสนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง อีกทั้งพิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเพศ วัย ฐานะ การศึกษา ฯลฯ และการที่คนในประเทศสนใจจะเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ผ่านพิพิธภัณฑ์ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ อนุรักษ์ และสืบสานทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นสมบัติของชาติ ที่ทุกคนจะต้องช่วยกันรักษาไว้ เพื่อส่งต่อให้

กับเยาวชนคนรุ่นหลัง อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่จะเป็นทุนสำหรับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ดังนั้น พิพิธภัณฑ์จะประสบความสำเร็จได้ ควรจะมองถึงสินค้าที่จะนำออกขาย จะต้องดึงดูดความสนใจ เป็นที่ต้องการของผู้เยี่ยมชม ซึ่งก็คือ นิทรรศการ จะต้องมีการนำไปสู่การวางแผนการตลาด เพื่อให้เข้าถึงผู้ชมได้ตามที่ต้องการ จึงต้องมีการวิจัยและพัฒนาปรับปรุงก่อนที่จะนำไปจัดแสดง เพราะความต้องการของผู้ชมจะมีหลากหลายและเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

แนวคิดภาพลักษณ์

คำว่า “ภาพลักษณ์” ได้ถูกนำมาเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการบริหารจัดการหน่วยงาน ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานดำเนินไปได้อย่างก้าวหน้า และมั่นคง โดยเฉพาะธุรกิจขนาดใหญ่ที่เกี่ยวเนื่องกับกลุ่มประชาชนจำนวนมาก นอกจากนี้ภาพลักษณ์ยังได้ถูกตีค่าว่าเปรียบเสมือนสินทรัพย์ (Asset) ซึ่งมีค่ายากที่จะประเมินออกมาเป็นตัวเลขได้ (กมลทิพย์ ธรรมภักดี, ๒๕๕๗ : ๑๗) ภาพลักษณ์เป็นกระบวนการทางความคิด ที่เกิดจากการรวบรวมความรู้และประสบการณ์เข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการรับรู้ เกิดเป็นภาพขึ้นในใจ ต่อบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานใด ๆ เป็นภาพฝังใจ หากเกิดขึ้นแล้วยากที่จะลบเลือนหรือเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น ภาพลักษณ์ที่ดีจะสร้างความน่าเชื่อถือ ประทับใจในองค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ อันจะนำไปสู่การเกิดความจงรักภักดีในองค์กรหรือหน่วยงาน

แนวคิดการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินธุรกิจหรือกิจการใด ๆ ซึ่งการสร้างความเข้าใจ ที่ตรงกันระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการเป็นสิ่งสำคัญ ท่ามกลางการแข่งขันที่สูงในยุคปัจจุบัน ดังคำกล่าวที่ว่า “หากงานใดขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี และถูกต้อง มักประสบอุปสรรค และปัญหานานัปการ” งานประชาสัมพันธ์เป็นงานสื่อสัมพันธ์ที่มีความสำคัญ และเป็นงานที่ขอบเขตกว้างขวาง มีระบบงานที่ซับซ้อน ซึ่งการประชาสัมพันธ์จะช่วยส่งเสริม สนับสนุนและสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรและบุคคล ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมให้สังคมได้รับรู้ อีกทั้งช่วยให้เกิดความเข้าใจ การยอมรับ และความร่วมมือจากพนักงานทั้งภายในองค์กรและประชาชน (ประจักษ์ กึกก้อง, ๒๕๕๙ : ๑๗๘) การประชาสัมพันธ์ไม่ได้เป็นเพียงแต่การสร้างสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างองค์กรและผู้เกี่ยวข้องเท่านั้น แต่การประชาสัมพันธ์ยังเป็นการจัดการสื่อที่ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้าง รักษา และแก้ไขภาพลักษณ์ให้แก่องค์กร ซึ่งการสื่อสารเพื่อภาพลักษณ์นี้ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของการประชาสัมพันธ์

แนวคิดการรับรู้

การรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของมนุษย์ เพราะการที่มนุษย์จะสามารถตอบสนองกับสิ่งเร้า ต่าง ๆ จะขึ้นอยู่กับการรับรู้ และความสามารถในการแปลความหมาย ทั้งนี้ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพ (https://www.gotoknow.org เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐) ซึ่งสอดคล้องกับรณชัย คงกะพันธ์ (๒๕๕๔ : ๑๔–๑๕)

ที่ว่า การรับรู้ เป็นกระบวนการตีความหมายจากสิ่งที่เราพบเห็นในสิ่งแวดล้อม ส่วนความหมาย คือ สิ่งที่เกิดจากกระบวนการตีความหมายหรือการรับรู้ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เราจะมีความหมายต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรารู้หรือตีความหมายสิ่งนั้นอย่างไร ในการรับรู้และตีความหมายสิ่งที่เราได้พบนั้น กระทำโดยอาศัยประสบการณ์ที่มี

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง *ภาพลักษณ์สถาบันล้านนาศึกษาในทัศนะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่* มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ และความคาดหวังต่อภาพลักษณ์สถาบันล้านนาศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ รวมถึงการนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันล้านนาศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยนำเสนอเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ การรับรู้ในภาพลักษณ์ของสถาบันล้านนาศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน ๔ ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการบริการ ด้านการจัดแสดงนิทรรศการ และด้านอาคารสถานที่

ด้านการประชาสัมพันธ์ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ รับรู้ว่า สถาบันล้านนาศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และเป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ในล้านนา โดยมีเว็บไซต์ที่ให้ความรู้ที่ทันสมัย และใช้งานง่าย

ด้านการบริการ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ รับรู้ว่า สถาบันล้านนาศึกษามีห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอต่อการให้บริการ โดยสามารถเข้าเยี่ยมชมสถาบันล้านนาศึกษาได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งสถาบันล้านนาศึกษา ได้จัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อาทิ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ และการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น

ด้านการแสดงนิทรรศการ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ รับรู้ว่า สถาบันล้านนาศึกษามีพื้นที่ จัดแสดงนิทรรศการที่มีความสะอาด โดยข้อมูลการจัดนิทรรศการมีความถูกต้อง และผู้เข้าชมได้รับ ความเพลิดเพลินจากการเข้าชมด้วยมีเทคนิคการนำเสนอที่ทันสมัย

ด้านอาคารสถานที่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ รับรู้ว่า สถาบันล้านนาศึกษามีอาคารที่แสดงถึงสถาปัตยกรรมล้านนา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น โดยตั้งอยู่ในเขตชุมชน และมีการคมนาคมขนส่งในการอำนวยการความสะดวก เช่น รถโดยสารประจำทาง (รถเมล์) รถแดง ฯลฯ และมีการจัดนิทรรศการ ด้วยการใช้เทคนิคการนำเสนอที่ทันสมัย จึงทำให้ผู้เข้าชมได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน สามารถนำความรู้ ที่ได้รับไปถ่ายทอดได้

ตอนที่ ๒ ความคาดหวังในภาพลักษณ์ของสถาบันล้านนาศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน ๔ ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการบริการ ด้านการจัดแสดงนิทรรศการ และด้านอาคารสถานที่

ด้านการประชาสัมพันธ์ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คาดหวังว่า สถาบันล้านนาศึกษาจะมี สื่อประชาสัมพันธ์ที่บอกเล่าเรื่องราว องค์ความรู้ และกิจกรรมของสถาบันล้านนาศึกษา ออกเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอ โดยบูรณาการกับงานมหาวิทยาลัย และประชาสัมพันธ์หน่วยงานในเชิงรุก เช่น การแจกแผ่นพับกิจกรรมของสถาบันล้านนาศึกษา โดยแจกที่โรงอาหาร ตามห้องเรียน และในลิฟท์ รวมถึงการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวในทุกสัปดาห์ อาทิ การจัดกิจกรรมการทางวัฒนธรรม : ดนตรีพื้นเมือง การฟ้อนเล็บ เป็นต้น

ด้านการบริการ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คาดหวังว่า สถาบันล้านนาศึกษาจะมีการจัดกิจกรรมที่นำเสนอองค์ความรู้จากนิทรรศการที่จัดแสดง และการจัดจุดบริการตอบคำถามให้กับนักศึกษา รวมถึง มีบริการ Wifi และปลั๊กไฟสำหรับโน๊ตบุ๊ค

ด้านการจัดแสดงนิทรรศการ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คาดหวังว่า สถาบันล้านนาศึกษาจะมีการปรับปรุงและพัฒนานิทรรศการให้น่าสนใจอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และมีการจัดนิทรรศการหมุนเวียน เพื่อสร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้เข้าชม รวมถึงผู้เข้าชมสามารถสัมผัสกับวัตถุจัดแสดงได้

ด้านอาคารสถานที่นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คาดหวังว่า สถาบันล้านนาศึกษาจะมีการจัดภูมิทัศน์โดยรอบที่เหมาะสมกับตัวอาคาร มีที่พักผ่อนที่ร่มเย็น และสะอาด ทั้งในตัวอาคาร และนอกอาคารสถาบันล้านนาศึกษา

ตอนที่ ๓ รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันล้านนาศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๑. ควรจะหาตัวตนที่แท้จริงของสถาบันล้านนาศึกษา มีความชัดเจน เพื่อแสดงให้สาธารณะชนรู้ว่า เราเป็นใคร มีอะไรเป็นอัตลักษณ์ และจุดขาย เช่น เมื่อกล่าวถึงใบลาน ทุกคนจะนึกถึงสถาบันล้านนาศึกษา ทำให้เกิดการเสนอภาพที่แท้จริงของสถาบันล้านนาศึกษาออกสู่ในการรับรู้ของสาธารณะชน

๒. การที่สถาบันล้านนาศึกษาสามารถระบุตัวตนของตนเองได้ จะทำให้รู้ว่าควรมีวิธีการจัดนิทรรศการอย่างไร จะใช้วัตถุจัดแสดงเป็นตัวเล่าเรื่อง หรือใช้วิธีการเล่าเรื่องเป็นตัวบอกเล่าเรื่องราวของนิทรรศการ เพราะบางครั้งในการเล่าเรื่องแค่มีวัตถุเพียงชิ้นเดียวก็สามารถเล่าเรื่องได้อย่างกระจ่างแจ้ง หรือจะใช้การบอกเล่าเนื้อหา เช่น ยุคสมัย ชาติพันธุ์ ฯลฯ ที่มีความต่อเนื่องเป็นการบอกเล่าถึงเรื่องราวที่พิพิธภัณฑ์ต้องการให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้ผ่านการชมนิทรรศการ

๓. ควรเป็นวาระสำคัญของมหาวิทยาลัยในการทำให้สถาบันล้านนาศึกษาจะเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อให้ทุกหน่วยงานมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ในการขับเคลื่อนสถาบันล้านนาศึกษาไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงใหม่

๔. ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจในการขับเคลื่อนสถาบันล้านนาศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารจัดการ และเป็นการสร้างการรับรู้ร่วมกันว่า สถาบันล้านนาศึกษาเป็นของทุกคน ไม่ใช่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง

๕. ควรมีเครือข่ายทั้งกับหน่วยงานในมหาวิทยาลัย ในการจัดทำหลักสูตรต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสถาบันล้านนาศึกษา เพราะเรื่องราวต่าง ๆ ในสถาบันล้านนาศึกษา เป็นเรื่องราวที่สามารถนำไปเชื่อมกับหลักสูตรต่าง ๆ ในคณะ สาขาวิชาต่าง ๆ หรือใช้สถาบันล้านนาศึกษาเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย ปฏิบัติงาน ฝึกงาน ฯลฯ

๖. การมีเครือข่ายพิพิธภัณฑ์กับหน่วยงานภายนอก เช่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร มิวเซียม–สยาม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม และชุมชน ฯลฯ เพื่อให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกัน การยืมวัตถุจัดแสดง ฯลฯ

๗. ในการจัดนิทรรศการ ควรมีทั้งนิทรรศการถาวร และนิทรรศการชั่วคราว เพราะทำให้พิพิธภัณฑ์มีความเคลื่อนไหว ไม่รู้สึกน่าเบื่อ มีสิ่งใหม่ ๆ มาให้ชมอยู่เสมอ ทั้งนี้ ด้วยนิทรรศการถาวรเปรียบเสมือนหน้าบ้าน ส่วนนิทรรศการชั่วคราวเปรียบได้กับเฟอร์นิเจอร์ ที่ทำให้บ้านน่าดู น่าชม น่ามาเที่ยว

๘. สิ่งสำคัญที่จะทำให้สถาบันล้านนาศึกษาเป็นที่รู้จัก คือ การประชาสัมพันธ์ และการประชาสัมพันธ์ที่ดี ประหยัด และเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง คือ การจัดประกวด การตอบปัญหา ฯลฯ โดยให้เชื่อมโยงกับสถาบันล้านนาศึกษา และใช้สถาบันล้านนาศึกษาเป็นพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรม

๙. การที่สถาบันล้านนาศึกษาสามารถปรับภาพลักษณ์ให้มีความหลากหลาย จะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ครอบคลุมทุกเพศ ทุกวัย ทำให้มีผู้ชมเวียนเข้า–ออก อย่างต่อเนื่อง

๑๐. การมีกิจกรรมเสริมความรู้เป็นสิ่งสำคัญ สถาบันล้านนาศึกษา จึงควรมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มคน ทุกเพศ ทุกวัย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะผู้สูงวัย เนื่องจากปัจจุบันสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคม ผู้สูงวัย อีกทั้ง ผู้สูงวัยจะมีทั้งองค์ความรู้ ทุนทรัพย์ และเวลา

๑๑. ในการจัดนิทรรศการควรมีการคิดหัวเรื่อง (Theme) เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการชมนิทรรศการ เป็นการเรียงร้อยเรื่องราวให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อสร้างอรรถรสในการชม อันจะทำให้ผู้ชมได้ทั้งความรู้ และความเพลิดเพลิน

๑๒. รูปแบบในการจัดนิทรรศการควรมีความหลากหลาย ไม่จำเป็นจะต้องมีรูปแบบนิทรรศการ หรือการใช้สื่อที่เหมือนกันทุกนิทรรศการ บางนิทรรศการอาจมีความทันสมัยของสื่อในการนำเสนอ แต่บางนิทรรศการอาจใช้การนำเสนอในรูปแบบที่ง่าย ให้วัตถุบอกเล่าเรื่องราวแทน

๑๓. เพื่อเป็นการดึงดูดให้มีผู้เข้าชมสถาบันล้านนาศึกษา จึงควรมีการจัดภูมิทัศน์ที่น่าสนใจ เช่น มุมถ่ายรูป ร้านขายของที่ระลึก การฝึกอบรมศิลปวัฒนธรรม ซึ่งนอกจากจะดึงดูด เชิญชวนให้ผู้เข้าชมแล้ว ยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับสถาบันล้านนาศึกษา

๑๔. สิ่งที่จะทำให้สถาบันล้านนาศึกษาเป็นที่รับรู้ และอยู่อย่างยั่งยืน คือ การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง การสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ การเชื่อมโยงสถาบันล้านนาศึกษากับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น วัด และชุม และสำคัญที่สุด คือ การสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รู้จักวิธีการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ และสามารถถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวสู่ชุมชน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ในภาพลักษณ์ของสถาบันล้านนาศึกษา ในความคิดเห็นของนักศึกษา พบว่า ด้านการประชาสัมพันธ์มากเป็นลำดับหนึ่ง โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ ด้านการประชาสัมพันธ์ ๓ ลำดับแรก คือ สถาบันล้านนาศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สถาบันล้านนาศึกษาเป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในล้านนา และมีเว็บไซต์ที่ให้ความรู้ ที่ทันสมัยและใช้งานง่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเสกสรร สายสีสด. (๒๕๔๙ : ๕–๘) การประชาสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภาพพจน์หรือภาพลักษณ์ (Image) ที่ดีให้กับองค์กร ซึ่งองค์กรต่าง ๆ มักนิยมใช้การโฆษณาเพื่อการประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มพูนความเชื่อถือ และสร้างภาพพจน์หรือภาพลักษณ์ที่ดี (Favorable image) แก่องค์กรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากองค์กรใดสามารถทำให้ประชาชนเชื่อถือในชื่อเสียงขององค์กรแล้ว ก็ย่อมมีผลถึงธุรกิจที่องค์กรดำเนินอยู่ นอกจากส่งผลทางตรงแล้ว ยังส่งผลทางอ้อมต่อองค์กรอีก เช่น มีผู้สนใจอยากสมัครเข้าทำงานในองค์กรมากขึ้น ลดอัตราการลาออกของพนักงาน และได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากชุมชน ท้องถิ่น และรัฐบาล

รองลงมาคือ ด้านการบริการ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ด้านการบริการ ๓ ลำดับแรก คือ มีห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอต่อการให้บริการ ผู้เข้าชมสามารถเข้าเยี่ยมชมสถาบันล้านนาศึกษาได้โดย ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และสถาบันล้านนาศึกษามีการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อาทิ องค์ความรู้–ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ การฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น ฯลฯ

ด้านการจัดแสดงนิทรรศการ ๓ ลำดับแรก คือ พื้นที่จัดแสดงมีความสะอาด มีความถูกต้องของข้อมูล ที่จัดแสดง และผู้เข้าชมได้รับความเพลิดเพลินจากการเข้าชมด้วยเทคนิคการนำเสนอที่ทันสมัย

และด้านอาคารสถานที่ ๓ ลำดับแรก คือ สถาบันล้านนาศึกษามีอาคารสำนักงานที่แสดงให้เห็นถึงสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ผู้เข้าชมได้รับความเพลิดเพลินจากการเข้าชมด้วยเทคนิคการนำเสนอ ที่ทันสมัย และผู้เข้าชมสามารถเข้าถึงอาคารที่ทำงานของสถาบัน

ล้านนาศึกษาได้สะดวก กับผู้เข้าชมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้เท่ากัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สราภา แคนตา (๒๕๕๖) ศึกษา “การรับรู้และความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการของแผนกผู้ป่วย โรงพยาบาลนครปฐม” พบว่า ด้านสถานที่ ด้วยแผนกผู้ป่วยนอกมีการจัดสถานที่รับบริการที่ดี โดยมีอากาศถ่ายเทสะดวก ทำให้ผู้ใช้บริการรู้สึกไม่ร้อน ขณะนั่งรอรับบริการ มีเก้าอี้ รอตรวจเพียงพอ มีสถานที่รอตรวจไม่คับแคบ จึงทำให้การรับรู้ต่อการให้บริการด้านสถานที่โดยภาพรวม ในระดับมาก

ส่วนความคาดหวังของนักศึกษาที่มีต่อภาพลักษณ์ของสถาบันล้านนาศึกษา ลำดับหนึ่ง คือ ด้านการแสดงนิทรรศการ โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังด้านการแสดงนิทรรศการ ๓ ลำดับแรก คือ ผู้เข้าชมสามารถสัมผัสกับวัตถุจัดแสดง มีการพัฒนาและปรับปรุงนิทรรศการตลอดเวลา และมีการจัดนิทรรศการหมุนเวียน ซึ่งสอดคล้องกับกานต์รวี ชมเชย (๒๕๕๗ : ๑๑–๑๒) ที่ว่า การจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน (Museum Presentation) เป็นการนำเอาวัตถุที่พิพิธภัณฑ์รวบรวมไว้นำมาจัดแสดง โดยจัดแสดงเป็นเรื่องราว เพื่อให้ผู้ชมได้รับความรู้ สนุกสนาน เกิดจินตนาการจากการเข้าชม มากกว่าการตั้งแสดงวัตถุ ดังเช่น การ Display สินค้า โดยมีหลักการจัดแสดง โดยมีหลักการจัดแสดง คือ ๑) ความสำคัญของการจัดแสดงจะอยู่ที่วัตถุ เน้นที่ ตัววัตถุ ส่วนคำบรรยายหรือส่วนประกอบอื่น เป็นเพียงองค์ประกอบที่ช่วยให้วัตถุจัดแสดงมีความโดดเด่น ๒) การให้เรื่องราวเกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดง ๓) การจัดแสดงวัตถุต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวติดต่อกัน ๔) ให้ความประทับใจ ความเพลิดเพลิน ความชื่นชม ความสำคัญและคุณค่า ๕) การจัดแสดงต้องถือหลักการจัด อย่างง่าย ๆ (Simplicity) ไม่ซับซ้อน สับสน ไม่มากไม่น้อยเกินไป และ ๖) ให้ความปลอดภัยแก่วัตถุ

รองลงมาคือ ความคาดหวังด้านอาคารสถานที่ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวัง ด้านอาคารสถานที่ คือมีการจัดภูมิทัศน์โดยรอบที่เหมาะสมกับตัวอาคาร และมีที่พักผ่อนที่ร่มเย็นและสะอาด ทั้งในตัวอาคารและนอกอาคารสถาบันล้านนาศึกษามีที่พักผ่อนที่ร่มเย็นและสะอาด ทั้งในตัวอาคารและนอกอาคารสถาบันล้านนาศึกษาเท่ากัน

ความคาดหวังด้านการบริการ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังด้านการบริการ ๓ ลำดับแรก คือ มีบริการ Wifi และปลั๊กไฟสำหรับโน๊ตบุ๊ค มีการจัดกิจกรรมที่นำเสนอเกี่ยวกับนิทรรศการในสถาบันล้านนาศึกษา และมีจุดบริการตอบคำถาม

และด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังด้านการประชาสัมพันธ์ ๓ ลำดับแรก คือ มีจดหมายข่าวออกอย่างสม่ำเสมอกับมีการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวทุกสัปดาห์ ด้วยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม อาทิ ดนตรีพื้นเมือง การฟ้อนเล็บ เท่ากัน รองลงมา คือ มีแผ่นพับบอกเล่าเรื่องราวภายในสถาบันล้านนาศึกษาออกเผยแพร่ กับออกเผยแพร่ข่าวสาร (เสียงตามสาย ด้วยการบูรณาการกับงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย เท่ากัน และ

มีแผ่นพับกิจกรรมของสถาบันล้านนาศึกษา โดยแจกที่โรงอาหาร ตามห้องเรียน และในลิฟท์ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของภาพิสุทธิ์ สายจำปา, (๒๕๔๙ : ๑๒–๑๔) กล่าวไว้ว่า การประชาสัมพันธ์ไม่ได้เป็นเพียงแต่การสร้างสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างองค์กรและผู้เกี่ยวข้องเท่านั้น แต่การประชาสัมพันธ์ยังเป็นการจัดการสื่อที่ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้าง รักษา และแก้ไขภาพลักษณ์ให้แก่องค์กร ซึ่งการสื่อสารเพื่อภาพลักษณ์นี้เป็นจุดสูงสุดที่พึงประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ โดยจะต้องครอบคลุมทุกด้าน เนื่องจากภาพลักษณ์ขององค์กรเกิดจากการผสมผสานภาพลักษณ์อย่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งจุดมุ่งหมายและประโยชน์สำคัญของการประชาสัมพันธ์ คือ การสร้างให้เกิดการรับรู้ และทัศนคติที่ดีกับองค์กร

รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันล้านนาศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จากการศึกษาและเก็บข้อมูลความคิดเห็น ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ต่อการจัดการสถาบันล้านนาศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) คือ ควรมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีการถ่ายทอดโดยการจัดนิทรรศการหรือพิพิธภัณฑ์ ทุกหน่วยงานควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนสถาบันล้านนาศึกษาไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และจังหวัดเชียงใหม่ โดยรูปแบบคณะกรรมการ ควรมีเครือข่ายทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง มีการปรับภาพลักษณ์ของสถาบันล้านนาให้มีความหลากหลาย เพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ครอบคลุมทุกเพศ ทุกวัย และเพื่อเป็นการดึงดูดให้มีผู้เข้าชมสถาบันล้านนาศึกษา จึงควรมีการจัดภูมิทัศน์ที่น่าสนใจ เช่น มุมถ่ายรูป ร้านขายของที่ระลึก การฝึกอบรมศิลปวัฒนธรรม ซึ่งนอกจากจะดึงดูดเชิญชวนให้ผู้เข้าชมแล้ว ยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับสถาบันล้านนาศึกษา และสิ่งที่จะทำให้สถาบันล้านนาศึกษาเป็นที่รับรู้ และอยู่อย่างยั่งยืน คือ การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง การสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ การเชื่อมโยงสถาบันล้านนาศึกษากับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น วัด และชุมชน และสำคัญที่สุด คือ การสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รู้จักวิธีการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ และสามารถถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวสู่ชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ กานต์รวี ชมเชย (๒๕๕๗ : ๑๓–๑๖) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ จะต้องดำเนินการโดยมีโครงสร้างการจัดการ การทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบต่อสังคม มีพันธกิจ คือ กรอบหรือขอบเขตการดำเนินงานของหน่วยงาน และนโยบายเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดกรอบหรือโครงสร้าง การทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (ภารกิจของหน่วยงาน) ในการดำเนินงานใด ๆ ต้องมีการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายในการดำเนินงานขององค์กรนั้น ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานขององค์กร

ข้อเสนอแนะ

๑. นอกจากการศึกษาภาพลักษณ์ของสถาบันล้านนาศึกษาควรศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสถาบันล้านนาศึกษา แล้วทำการเปรียบเทียบความพึงพอใจแต่ละด้าน เพื่อจะได้ตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษาและผู้ใช้บริการ

๒. ด้านการรับรู้ ควรมีการประชาสัมพันธ์สร้างและรักษาภาพลักษณ์ที่โดดเด่นในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค กำหนดกลยุทธ์การสร้างภาพลักษณ์เชิงรุกมากขึ้น

๓. ด้านบริหารจัดการสถาบันล้านนาศึกษาควรมีความชัดเจนทั้งในเชิงนโยบาย และแนวทางปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

กมล ชัยวัฒน์. (๒๕๕๑). **การโฆษณาและการส่งเสริมการตลาด**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แมคกรอ–ฮิล.

กมลทิพย์ ธรรมภักดี. (๒๕๕๗). **การประชาสัมพันธ์และการบริหารภาพลักษณ์ศิลปินนักร้องเพลงไทยสากล บริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน)**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาดุริยางคศาสตรบัณฑิต สาขาสังคีตวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กานต์รวี ชมเชย. (๒๕๕๗). **การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ : กรณีศึกษามิวเซียมสยามและพิพิธภัณฑ์บ้านไทย จิม ทอมป์สัน**. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กิตติวัฒน์ ธชีพันธ์. (๒๕๕๖). **กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของผู้ใช้บริการธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ในเขตเทศบาลนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กุลทิกา วิบูลย์ปิ่น. (๒๕๕๖). **อิทธิพลของศักยภาพการจัดการพิพิธภัณฑ์ศิริราชที่มีต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์ศิริราช**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กัลย์ธีรา สงวนตัง. (๒๕๕๓). **การรับรู้คุณค่าและความสำคัญของงานออกแบบ ผ่านการจัดแสดงนิทรรศการ**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการออกแบบนิเทศศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ก้องเกียรติ โอภาสวงการ ผู้แปล. (๒๕๔๖). **กลยุทธ์การสร้างภาพพจน์**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์. (๒๕๔๑). **ยุทธวิธีการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จอร์จ อี.เบลช์/ไมเคิล เอ. เบลช์, ผู้แต่ง ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ ผู้แปล. (๒๕๔๙). **การโฆษณาและการส่งเสริมการตลาด** (Advertising and Promotion). กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์ท้อป จำกัด.

จิรา จงกล. (๒๕๒๕). **พิพิธภัณฑสถานวิทยา**. คัดสำเนาจากเอกสารของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ.

โดม แผนสมบูรณ์. (๒๕๕๑). **การพัฒนาภาพลักษณ์ของโรงเรียนบ้านดินโส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต ๓**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ทศพล ว่องไวกลยุทธ์. (๒๕๕๖). **การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอู่ทอง อำเภออ่างทอง จังหวัดสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธนวรรธ ตั้งสินทรัพย์ศิริ. (๒๕๕๐). **พฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพฯ : ธนวัชการพิมพ์ จำกัด.

ธิติมา ทองสม. (๒๕๕๖). **ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานยาสูบ ภาพลักษณ์ของโรงงานยาสูบ และทัศนคติการบริโภคยาสูบ**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิตยา สุภาภรณ์. (๒๕๕๒). ก**ารรับรู้ของประชาชนต่อความอยู่ดีมีสุขในชุมชนบางไผ่**. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.

ประจักษ์ กึกก้อง. (๒๕๕๙). **หลักการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์**. เอกสารถ่ายสำเนา : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ปริตรตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล และคณะ. (๒๕๔๗). **รายงานวิจัยโครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ระยะที่ ๑ สร้างเครือข่ายและสำรวจสภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.).

ปนัดดา โตคำนุช. (๒๕๕๘). **พิพิธทัศนา : จุดเริ่มต้นของการเดินทาง**. วารสารวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. ฉบับที่ ๒. เชียงใหม่ : สุทัศน์การพิมพ์.

ปนัดดา โตคำนุช. (๒๕๕๙). **จากหน่วยประเคราะห์ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ สู่สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**. วารสารศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. ฉบับที่ ๑. เชียงใหม่ : สุทัศน์การพิมพ์.

ปาจารีย์ ภัทรวาณี. (๒๕๕๓). ภา**พลักษณ์ของธนาคารออมสิน สาขาดอนตูม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรทิพย์ พิมลสินธุ์ บรรณาธิการ. (๒๕๔๐). **ภาพพจน์นั้นสำคัญยิ่ง : การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพรึก.

พรพิมล กาบบัว. (๒๕๕๗). **หลักการตลาด**. เอกสารถ่ายสำเนา. เชียงใหม่ : ม.ป.พ.

ภาพิสุทธิ์ สายจำปา. (๒๕๔๙). **ภาพลักษณ์ของสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติในทัศนะของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร-มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการจดหมายเหตุและเอกสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (๒๕๕๒). **กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.

มงคล สำราญสุข. (๒๕๔๑). **พิพิธภัณฑสถานของคนไทยในปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : บริษัทกราฟฟิคฟอร์แมท (ประเทศไทย) จำกัด.

รณชัย คงกะพันธ์. (๒๕๕๔). **ภาพลักษณ์วิทยาลัยราชพฤกษ์ ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้งวิทยาลัยเทคโนโลยีภูเก็ต ในมุมมองของประชาชนจังหวัดภูเก็ต**. รายงานการวิจัย. วิทยาลัยราชพฤกษ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๕๖). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔**. กรุงเทพฯ.

รุจิรา ไชยคำภา. (๒๕๕๘). **ภาพลักษณ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในการรับรู้ของประชาชนกรุงรัตนโกสินทร์** วิทยานิพนธ์ ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ลทิกา วิบูลย์ปิ่น. (๒๕๕๖). **อิทธิพลของศักยภาพการจัดการพิพิธภัณฑ์ศิริราชที่มีต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์ศิริราช**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิจิตร อาวะกุล. (๒๕๔๑). **เทคนิคการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์.

วารุณี ตันติวงค์วาณิช และคณะ ผู้แปลและเรียบเรียง. (๒๕๔๕). **หลักการตลาด**. กรุงเทพฯ : เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.

วันชัย มีชาติ. (๒๕๔๘). **พฤติกรรมการบริหารองค์การสาธารณะ**. กรุงเทพฯ : บริษัทแอคทีฟ พรินต์ จำกัด.

ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์. (๒๕๔๘). **การโฆษณาและการส่งเสริมการตลาด**. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ท้อป จำกัด.

ศรีกัญญา มงคลสิริ ผู้แปลและเรียบเรียง. (๒๕๔๙). FASHION BRANDS. กรุงเทพฯ : พิฆเณศ พริ้นติ้งเซ็นเตอร์.

สรฉัตร แก้วเครือวัลย์. (๒๕๕๔). **การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อภาพลักษณ์ขององค์กร กรณีศึกษา ธนาคารออมสิน**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สราภา แคนดา. (๒๕๕๖). **การรับรู้และความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการของแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. (๒๕๔๕). **พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สายัณต์ ไพรชาญจิตร์. (๒๕๔๘). **การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานโดยองค์กรปกครองท้องถิ่น**. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.

สุขุม คงดิษฐ์. (๒๕๕๘). **การศึกษาภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวมรดกโลก นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

เสกสรร สายสีสด. (๒๕๔๙). **ระบบสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ CA. Book จำกัด.

เสรี วงษ์มณฑา. (๒๕๔๑). **๑๐๘ การประชาสัมพันธ์ (Hundred of PR tools)**. กรุงเทพฯ : บริษัท A.N.การพิมพ์.

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย.สาขาวิชานิเทศศาสตร์. (๒๕๔๒). **เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อสารเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน จำกัด.

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศิลปศาสตร์. (๒๕๔๒). **เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อสาร**. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๘). **รายการการศึกษา สารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของคนไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (๒๕๕๘). **แผนกลยุทธ์ระยะ ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๘–๒๕๖๒)**. เอกสารอัดสำเนา. เชียงใหม่.

อรชร มณีสงฆ์ และคณะ ผู้แปลและเรียบเรียง. (๒๕๔๘). **หลักการตลาด**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แมคกรอ–ฮิล.

อมรทิพย์ เจริญผล. (๒๕๕๐). **การจัดการความรู้จากแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา**. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยศิลปากร.

JOHN M.IVANCEVICH, ROBERT KONOPASKE and MICHAEL T.MATTERSON, ผู้แต่ง สุธรรม รัตนโชติ ผู้แปล. (๒๕๕๒). **พฤติกรรมองค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์ท้อป จำกัด.

Paal Mork. (๒๐๐๔). **Marketing**. Running a Museum : A Practical Handbook. ICOM–International Council of Museums Maison de l'UNESCO.

วชิระ ขินหนองจอก. (๒๕๕๒). **ทฤษฎีการรับรู้**. สืบค้นจากเว็บไซต์ https://www.gotoknow.org.

สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ. (๒๕๖๐). **ภาพลักษณ์และกระบวนการส่งเสริมภาพลักษณ์**. สืบค้นจากเว็บไซต์ www.hiso.or.th.

ภาพลักษณ์องค์กร. (๒๕๖๐). สืบค้นจากเว็บไซต์ www.hrdmax.com.

อำนาจ วัดจินดา. (๒๕๖๐). **ภาพลักษณ์องค์กร**. สืบค้นจากเว็บไซต์ www.hrdmax.com.

ผ้าทอละว้ากับความเปลี่ยนแปลงและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานในพื้นที่หมู่บ้านละอูบ ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

[วิไลวรรณ นิลุบลไพบูลย์[๑]]

ชาวละว้าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในดินแดนทางตอนเหนือของประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่ก่อนจัดตั้งอาณาจักรล้านนาและอาณาจักรไทย โดยมีชื่อเฉพาะที่ใช้เรียกตนเองว่า “ละเวือะ” ซึ่งมาจากภาษาพูดที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษามอญ–เขมร สาขาย่อยปะหล่อง–ว้า ประวัติศาสตร์ของละว้าสิ้นสุดลงในสมัย ขุนหลวงวิลังคะผู้นำองค์สุดท้ายของชาวละว้า ซึ่งขุนหลวงวิลังคะได้หลงรักพระนางจามเทวีกษัตรีย์แห่งแคว้น–หริภุญไชย แต่พระนางจามเทวีมิได้สนพระทัย และต่อมาจึงส่งผลทำให้เกิดการท้าทายอำนาจระหว่างทั้งสองฝ่ายขึ้น ขุนหลวงวิลังคะได้พุ่งสะเน่าไปยัง

---

[๑] นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

เมืองลำพูน เพื่อแสดงแสนยานุภาพ แต่ท้ายที่สุดขุนหลวงวิลังคะก็พ่ายแพ้ แก่กลศึกของพระนางจามเทวี ชาวละว้าบางส่วนจึงหลบหนีไปอาศัยอยู่บนภูเขาและบางส่วนยังคงอาศัยอยู่ในแถบลุ่มน้ำปิง สำหรับชาวละว้าที่อยู่บริเวณลุ่มน้ำปิงได้ถูกผสานกลืนกับวัฒนธรรมของชาวไทย ส่วนชาวละว้า ที่หนีไปอาศัยอยู่บนภูเขานั้นยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนเองมาจนถึงทุกวันนี้ ในปัจจุบันนี้จะพบว่าชาวละว้ากลุ่มนี้กระจายอยู่ในบริเวณจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน (สุริยา รัตนกุล, ๒๕๒๗ อ้างถึงใน ณัฏฐวี ทศรฐ และสุริยา รัตนกุล, ๒๕๓๙ : ๕–๗)

ชาวละว้าหมู่บ้านละอูบ ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชาวละว้าที่หนีสงครามมาจากเมืองเชียงใหม่ในสมัยขุนหลวงวิลังคะ ขึ้นมาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่บริเวณบ้านละอูบในปัจจุบัน โดยเรียกภูเขาที่ตนอาศัยอยู่นี้ว่า “โมซัมเบียง” (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, ๒๕๕๕ : ๖๐; ณัฏฐวี ทศรฐ และสุริยา รัตนกุล, ๒๕๓๙ : ๙–๑๑)

ชาวละว้าบ้านละอูบเป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านผ้าทอละว้าที่ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติพันธุ์ละว้าได้อย่างชัดเจน ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตบ้างแล้วก็ตาม แต่ผ้าทอละว้าก็ยังคงมีบทบาทในชุมชนอยู่ ทั้งในด้านการแต่งกายในวันสำคัญและการใช้งานในพิธีกรรม อีกทั้งชาวละว้าบ้านละอูบยังใช้ผ้าทอเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเชื่อ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของพวกเขาและยิ่งไปกว่านั้นปัจจุบันผ้าทอละว้ากลายเป็นสินค้าที่ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เสริมอีกด้วย

๑. ประวัติความเป็นมาและกระบวนการผลิตผ้าทอละว้าหมู่บ้านละอูบ

ผ้าทอละว้าหมู่บ้านละอูบมีประวัติความเป็นมาและกระบวนการผลิต ดังต่อไปนี้

๑.๑ ประวัติความเป็นมาของผ้าทอละว้า

จันทร์ศรี รุ่งประนมกร (สัมภาษณ์, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑) ได้กล่าวว่าผ้าทอของชาวละว้าบ้านละอูบ มีมานานมากแล้วตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ซึ่งชาวละว้าอาศัยอยู่บนดอยไม่มีเครื่องนุ่งห่มที่สร้างความอบอุ่นแก่ร่างกาย บรรพบุรุษจึงคิดค้นลวดลายผ้าทอขึ้นมา แต่ก็ไม่มีใครทราบอย่างแน่ชัดว่าใครคือผู้ที่คิดริเริ่ม เพราะชาวละว้าไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเองและในอดีตก็ไม่ได้มีใครให้ความสำคัญกับการจดบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ อีกด้วย ผ้าทอของชาวละว้าอยู่ได้ด้วยการสืบทอดของบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นและอาจมีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตตามกาลเวลา

๑.๒ กระบวนการผลิตผ้าทอละว้าในอดีตและปัจจุบัน

กระบวนการผลิตผ้าทอของละว้าหมู่บ้านละอูบสามารถแบ่งออกได้ ๒ ช่วง ได้แก่ ๑) กระบวนการผลิตผ้าทอละว้าในอดีต ๒) กระบวนการผลิตผ้าทอละว้าในปัจจุบัน ซึ่งทั้งสองช่วงมีความแตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ กระบวนการผลิตผ้าทอละว้าในอดีต

ยา วงศ์แต๊ะ (สัมภาษณ์, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑) ได้กล่าวว่า การผลิตผ้าทอละว้าในอดีตขึ้นมา แต่ละผืนนั้นต้องผ่านกระบวนการและขั้นตอนที่มีความยุ่งยากซับซ้อนมาก เนื่องจาก

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต หายาก ซึ่งใช้เวลาไม่ต่ำกว่า ๒ อาทิตย์ในการผลิต โดยไม่นับรวมถึงระยะเวลาในการปลูกฝ้าย ยา วงศ์แต๊ะ (สัมภาษณ์, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑) ได้กล่าวอีกว่าสมัยก่อนชาวบ้านยังคงไม่มีการติดต่อกับกลุ่มคนภายนอกมากนักดังนั้นผู้คนในชุมชนจะทำมาหากินโดยพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งแต่ละครัวเรือนจะปลูกข้าวทำนา ทำไร่อย่างกว้างขวาง เพื่อนำข้าวที่ได้มาบริโภคปีต่อปี

ในช่วงที่เริ่มหว่านข้าวไร่ชาวบ้านก็มักจะถือโอกาสหว่านเมล็ดฝ้ายลงไปด้วย ซึ่งฝ้ายจะเติบโตพร้อม ๆ กับข้าวไร่ แต่จะเก็บดอกฝ้ายได้หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวไร่เสร็จลงแล้วในระยะเวลาหนึ่ง เมื่อฝ้ายออกดอกเต็มที่แล้วชาวบ้านต่างพากันไปเก็บดอกฝ้าย แล้วนำกลับมาตากแดดตลอดทั้งวัน เพื่อให้ดอกฝ้ายแห้งสนิท และง่ายต่อการแยกเม็ลดฝ้าย ซึ่งในการแยกเม็ลดฝ้ายนั้นจะแยกด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า “เปาะ” โดยจะนำดอกฝ้ายสอดเข้าไปในช่องระหว่างไม้กลม ๆ แล้วค่อย ๆ หมุนตรงด้ามจับที่อยู่ด้านข้าง เพื่อให้ฝ้ายแยกออกจากเมล็ด

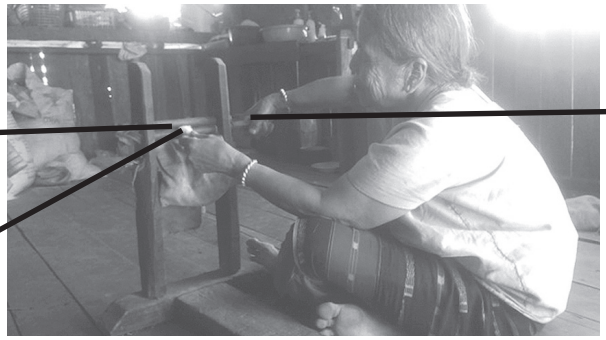

ภาพที่ ๑ เครื่องแยกเมล็ดฝ้าย (เปาะ)

จากนั้นนำฝ้ายที่ได้ไปดีดหรือตีด้วยไม้ดีดฝ้าย เพื่อให้ใยฝ้ายไม่เกาะตัวกันเป็นก้อนและง่ายต่อการ ดึงเส้นใยอีกด้วย

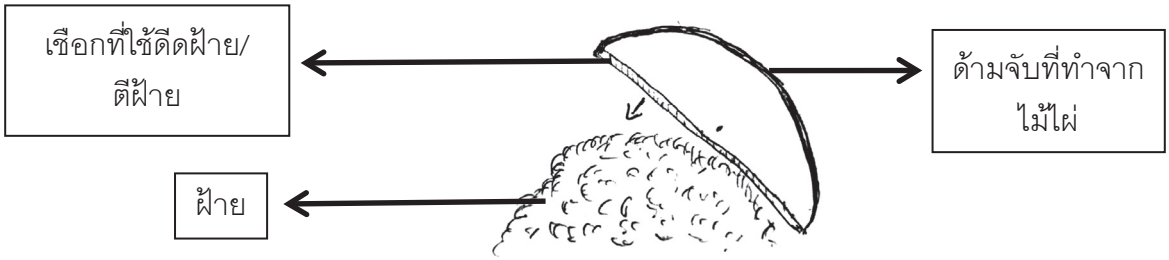

ภาพที่ ๒ ไม้ดีดฝ้าย

เสร็จแล้วนำฝ้ายที่ได้ไปพันกับแกนไม้ที่ทำจากไม้ไผ่คล้ายตะเกียบ แต่มีขนาดที่ใหญ่และยาวกว่าเล็กน้อยเพื่อทำเป็นหางฝ้าย แล้วจึงนำหางฝ้ายที่ได้ไปปั้นเป็นเส้นใยฝ้ายด้วยเครื่องปั้นฝ้าย

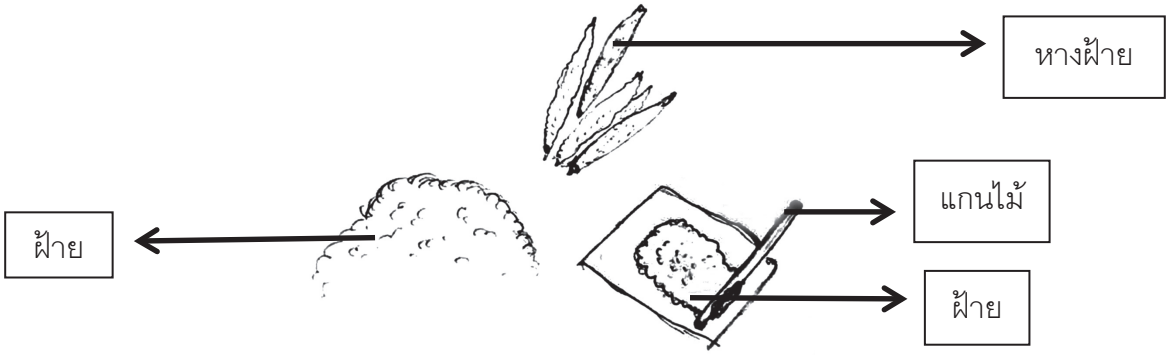

ภาพที่ ๓ วิธีการพันหางฝ้าย

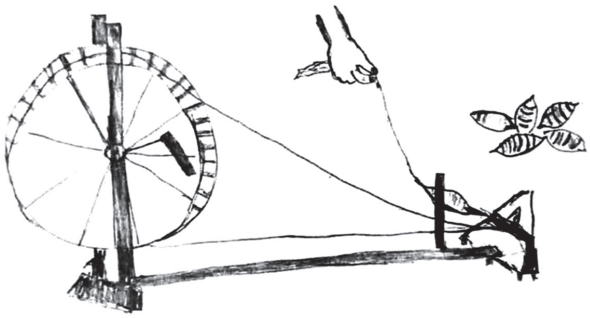

ภาพที่ ๔ เครื่องปั้นฝ้าย

จากนั้นนำฝ้ายที่ปั้นเสร็จแล้วมาม้วนให้เป็นไจ เสร็จแล้วนำฝ้ายไปตำและต้มกับน้ำร้อนตามลำดับเพื่อให้เนื้อฝ้ายแน่น แล้วค่อยตักฝ้ายขึ้นมาใส่ในภาชนะทิ้งไว้ประมาณ ๘–๑๒ ชั่วโมง

ภาพที่ ๕ อุปกรณ์สำหรับม้วนฝ้ายให้เป็นไจ

นำฝ้ายที่ได้มาบีบกับข้าวเจ้าจนเข้ากันและนำไปตากแดดให้แห้งตามลำดับเพื่อให้ฝ้ายแข็งแรง ไม่ขาดในระหว่างทอ เสร็จแล้วจะได้ฝ้ายที่เป็นสีขาวขุ่น จากนั้นค่อยนำฝ้ายไปย้อมเป็นสีต่าง ๆ ตามความชื่นชอบของผู้ย้อม สำหรับสีที่ชาวบ้านนำมาใช้ในการย้อมฝ้ายจะเป็นสีที่สกัดมาจากธรรมชาติทั้งหมด ซึ่งมีด้วยกัน ๔ สี คือ สีดำ สีแดง สีเหลือง และสีเขียว ในการย้อมต้องนำสีที่สกัดจากธรรมชาติเหล่านี้มาผสมกับน้ำมะนาว ปูนขาว เหล้า หรือขี้เถ้า ในปริมาณที่พอเหมาะ ซึ่งจะช่วยทำให้สีที่ย้อมติดทนนานมากยิ่งขึ้น จากนั้นนำฝ้ายแช่ลงไปในน้ำย้อมและทิ้งไว้ข้ามวัน วันต่อมานำฝ้ายออกมาบีบและตากแดดให้แห้ง สำหรับขั้นตอนสุดท้ายคือการม้วนหรือพันฝ้ายให้เป็นไจที่มีลักษณะเป็นก้อนกลม ๆ จนหมด เสร็จแล้วก็สามารถนำมาใช้ในการขึงและการทอผ้าได้เลย

ขั้นตอนการขึงและการทอผ้าละว้าในอดีตมีอุปกรณ์และวิธีการดังต่อไปนี้

อุปกรณ์ที่ใช้ในการขึงด้าย

๑) ขึงหน้าและขึงหลังใช้สำหรับยึดผ้าให้ตึง ขึงหน้ามีลักษณะเป็นไม้ไผ่ครึ่งวงกลมประกบกัน ๒ อัน ใช้สำหรับม้วนและยึดผ้าในระหว่างการทอ ส่วนขึงหลังทำหน้าที่เป็นตัวขึงผ้าอีกด้านหนึ่ง ทำจากไม้ไผ่จะมีลักษณะที่ยาวและใหญ่กว่าขึงหน้า

๒) ที่คาดเอว ในอดีตทำจากทำจากหนังสัตว์ ส่วนปัจจุบันทำจากกระสอบปุ๋ยหรือจักสานจากไม้ไผ่ ใช้สำหรับมัดขึงหน้า

๓) ไม้เขา เป็นไม้สำหรับคล้องเชือกทำตะกอ

๔) ไม้ขั้นฝ้ายยืน ในอดีตทำจากไม้ไผ่ ส่วนปัจจุบันทำจากท่อน้ำพีวีซีทำหน้าที่ขันฝ้ายเส้นยืน เพื่อแบ่งฝ้ายออกเป็น ๒ พวก

๕) ไม้เรียงฝ้ายจะมี ๒ อัน คือ ขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ทำหน้าที่คล้ายไม้เขาช่วยแยกเส้นฝ้ายให้เรียงเป็นระเบียบ

๖) ไม้ตีหน้าผ้า ใช้สำหรับตีด้ายพุ่งขณะที่ทอผ้าเพื่อให้ฝ้ายพุ่งแน่น เนื้อผ้าจะเรียบและแข็งแรงสวยงาม

๗) ไม้พุ่งฝ้าย คือ อุปกรณ์สำหรับพันฝ้ายเส้นพุ่ง

๘) ไม้ยันเท้า สำหรับขึงผ้าไม่ให้ผ้ายานหรือตึงเกินไป

๙) ฝ้าย/ด้าย ในอดีตจะใช้ฝ้าย แต่ปัจจุบันจะเปลี่ยนมาใช้ด้ายสำเร็จรูปจากโรงงาน

ภาพที่ ๖ ตัวอย่างการทอผ้า

วิธีการทอผ้า

วิธีการทอผ้าละว้าในอดีตจะเป็นการทอแบบกี่เอว ซึ่งจะมีขั้นตอนและกระบวนการดังต่อไปนี้

๑) กำหนดประเภทและขนาดของผ้าที่ต้องการทอแล้วเตรียมอุปกรณ์เครื่องทอผ้าให้พร้อม

๒) ขั้นตอนในการขึงฝ้าย จะเป็นการขึงฝ้ายแบบดั้งเดิมในการขึงฝ้ายจะใช้คน ๒ คน เมื่อขึงเสร็จก็จะทอจนเสร็จ จากนั้นจึงนำผ้ามาเย็บตามความชอบของผู้ทอ

ภาพที่ ๗ ตัวอย่างการขึงฝ้ายแบบดั้งเดิม

๑.๒.๒ กระบวนการผลิตผ้าทอละว้าในปัจจุบัน

จันทร์ศรี รุ้งประนมกร (สัมภาษณ์, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑) สำหรับการทอผ้าในปัจจุบันนี้ชาวบ้านจะไม่ปลูกและไม่ใช้ฝ้ายเหมือนในอดีตแล้ว แต่เปลี่ยนมาใช้ด้ายสำเร็จรูปจากโรงงานแทน ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้ตามความต้องการของผู้ซื้อ อีกทั้งยังประหยัดเวลาและสามารถหาซื้อได้ง่ายตามท้องตลาด โดยส่วนใหญ่ชาวละว้าหมู่บ้านละอูบจะซื้อด้ายมาจากอำเภอแม่ลาน้อย เมื่อได้ด้ายมาแล้วจะนำไปม้วนเป็นไจก้อนกลม ๆ เพื่อใช้ในการขึงและการทอผ้าต่อไป โดยมีอุปกรณ์และวิธีการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการขึงและการทอผ้าละว้าในปัจจุบันมีอุปกรณ์และวิธีการดังต่อไปนี้

อุปกรณ์ที่ใช้ในการขึงด้าย

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ก็ยังคงเหมือนเดิมเช่นในอดีตจะมีเปลี่ยนแปลงเพียงบางประการเท่านั้น คือ

๑) ที่คาดเอว ซึ่งในอดีตทำจากหนังสัตว์ แต่ปัจจุบันทำจากกระสอบปุ๋ยหรือจักสานจากไม้ไผ่ เนื่องจากหนังสัตว์หายาก

๒) ไม้ขึ้นฝ้ายยืน ในอดีตทำจากไม้ไผ่ ส่วนปัจจุบันทำจากท่อพีวีซี เนื่องจากสามารถนำมาใช้งานได้สะดวกสบายกว่า

๓) ด้าย ในอดีตจะใช้ฝ้ายที่มาจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน ส่วนปัจจุบันใช้ด้ายสำเร็จรูปจากโรงงาน เนื่องจากหาซื้อได้ง่ายและมีให้เลือกได้หลากหลายรูปแบบตามความต้องการ

ส่วนอุปกรณ์อื่น ๆ ที่เหลือ คือ ขึงหน้า ขึงหลัง ไม้เขา ไม้เรียงฝ้ายเล็ก/ใหญ่ ไม้ตีหน้าผ้า ไม้พุ่งด้าย และไม้ยันเท้า ยังคงเหมือนเดิมเช่นในอดีตทั้งสิ้น

วิธีการทอผ้า

วิธีการทอผ้าละว้าหมู่บ้านละอูบในปัจจุบัน ก็ยังคงเป็นการทอผ้าแบบกี่เอวซึ่งจะมีขั้นตอนและกระบวนการดังต่อไปนี้

๑) กำหนดประเภทและขนาดของผ้าที่ต้องการทอแล้วเตรียมอุปกรณ์เครื่องทอผ้าให้พร้อม

๒) ขั้นตอนในการขึงด้ายปัจจุบันมี ๒ แบบ คือ การขึงด้ายแบบดั้งเดิมและการขึงด้ายแบบใหม่ ที่ได้รับวัฒนธรรมมาจากกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เมื่อขึงเสร็จก็จะทอและเย็บตามความชอบของผู้ทอ

อย่างไรก็ตามถึงแม้ปัจจุบันผ้าทอละว้าจะมีความเปลี่ยนด้านอุปกรณ์และการผลิต โดยมีการรับเอาวัฒนธรรมจากกลุ่มคนภายนอกเข้ามา แต่ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งหมดยังคงใช้วัสดุอุปกรณ์แบบเก่าควบคู่กับแบบใหม่และมีการผลิตแบบเก่าควบคู่กับแบบใหม่เช่นกัน อีกทั้งปัจจุบันผ้าทอแบบเก่าที่ใช้ฝ้ายเป็นวัตถุดิบหลัก ในการผลิตยังได้รับความนิยมมากกว่าผ้าทอที่ใช้ด้ายจากโรงงานเป็นวัตถุดิบในการผลิตอีกด้วย ทำให้ชาวบ้านยังคงมีการปลูกฝ้ายอยู่บ้างบางส่วนแต่ด้วยพื้นที่และผู้คนไม่มีศักยภาพพอที่จะปลูกฝ้ายแบบเดิมเช่นในอดีตได้ ชาวบ้านจึงนำด้ายจากโรงงานมาดัดแปลงให้มีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกับฝ้ายละว้า เพื่อนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการทอผ้า ซึ่งทำให้ผ้าที่มีราคาสูงเทียบเท่ากับผ้าที่ทอจากฝ้าย

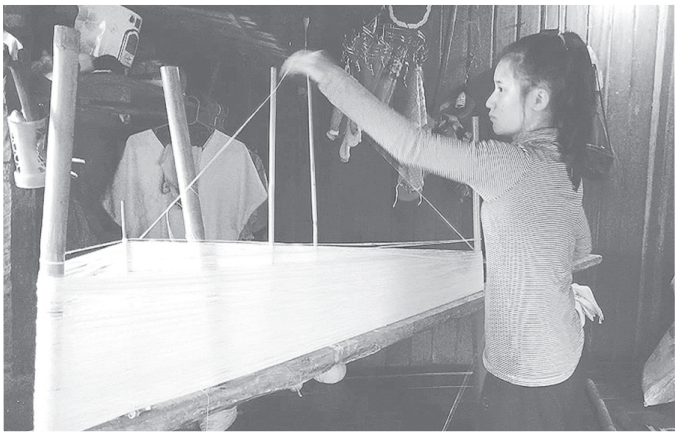

ภาพที่ ๘ ตัวอย่างการขึงฝ้ายที่ได้รับวัฒนธรรมจากกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

๒. ประเภทและความเปลี่ยนแปลงของผ้าทอละว้าหมู่บ้านละอูบ

๒.๑ ประเภทของผ้าทอละว้าหมู่บ้านละอูบ

ผ้าทอละว้ามีหลากหลายประเภทโดยสามารถแยกได้เป็น ๓ ประเภทหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

ประเภทที่ ๑ ประเภทเครื่องแต่งกาย ได้แก่

๑) เสื้อละว้า (เพศหญิง) จะมี ๒ สี คือเสื้อสีขาวและเสื้อสีดำ ๒) เสื้อละว้า (เพศชาย) ๓) ผ้าซิ่น ๔) กางเกง ๕) ผ้าพันแขนและผ้าพันขาของเพศหญิง ๖) ผ้าพาดบ่าเพศชาย ๗) ผ้าโพกศีรษะและผ้ามัดเอวเพศชาย

ภาพที่ ๙ การแต่งกายด้วยชุดละว้า

ประเภทที่ ๒ ประเภทเครื่องประดับ ได้แก่ ย่าม ย่ามของชาวละว้าหมู่บ้านละอูบมีหลากหลายรูปแบบ แต่ละแบบจะมีการใช้งานแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม ทั้งพิธีกรรมงานมงคล งานอวมงคล และการใช้งานในชีวิตประจำวันทั่ว ๆ ดังต่อไปนี้

ย่ามละว้าแบบที่ ๑ เป็นย่ามที่มีลายสีน้ำเงินแถบแดง

ย่ามละว้าแบบที่ ๒ เป็นย่ามที่มีสีขาวล้วนแถบสีแดง

ย่ามละว้าแบบที่ ๓ เป็นย่ามที่มีลายสีขาวดำแถบสีแดง

ย่ามละว้าแบบที่ ๔ จะมีลักษณะต่าง ๆ แล้วแต่ความชื่นชอบของผู้ทอ โดยส่วนใหญ่แล้วจะทอไว้สำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้ไปสวน ไปนา หรือไปงานต่าง ๆ เป็นต้น

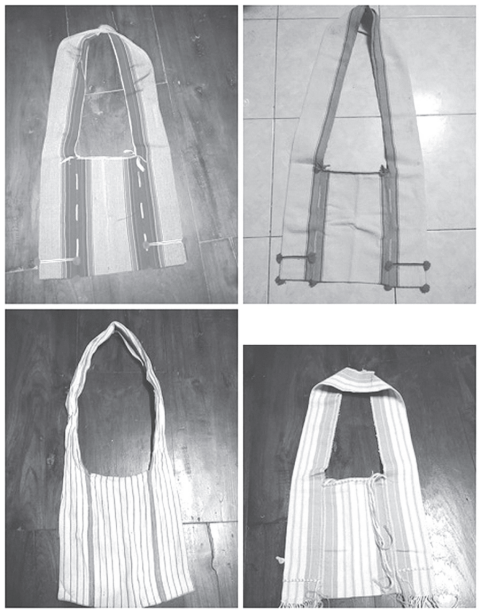

ภาพที่ ๑๐ รูปแบบย่ามละว้า

ประเภทที่ ๓ ประเภทเครื่องนุ่งห่ม

๑) ผ้าห่ม

๒) ผ้าปูที่นอน

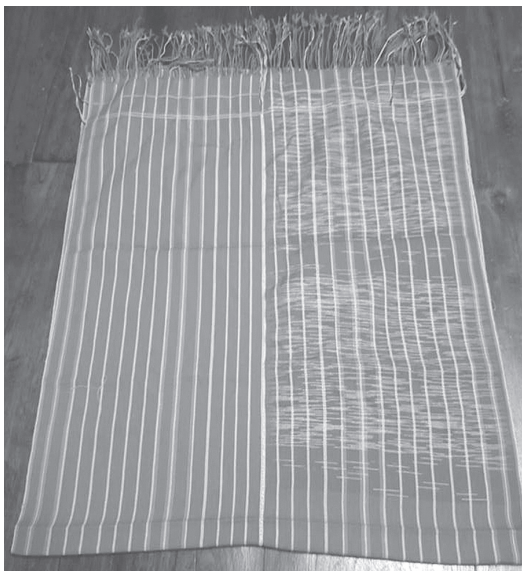

ภาพที่ ๑๑ ผ้าห่มละว้า

๒.๒ ความเปลี่ยนแปลงของผ้าทอละว้า

ผ้าทอละว้าที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้ ในอดีตมีกระบวนการผลิตที่ยากซับซ่อน โดยจะทอจากฝ้าย ที่ผ่านกระบวนการทางภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งผ้าที่ได้แต่ละผืนจะมีเนื้อผ้าที่ค่อนข้างหนา มีน้ำหนัก และมีขนาดเล็กเนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้ในการทอแต่ละชนิดหายากและมีจำนวนจำกัด ชาวบ้านจึงจะทอผ้าแค่พอใส่ได้พอดีตัว โดยไม่เน้นถึงความสะดวกสบายในการสวมใส่ แต่เมื่อประมาณ ๕๐–๖๐ ปีที่ผ่านมาได้เปลี่ยนมาใช้ด้ายสำเร็จรูปจากโรงงานในการทอผ้าแทนเนื่องจากมีความสะดวกสบาย และสามารถหาซื้อได้ตามท้องตลาด อีกทั้งยังมีหลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้ จึงส่งผลทำให้ผ้าทอละว้ามีความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่น ความหนาของเนื้อผ้า ขนาดของผ้า รวมทั้งสีสันที่เปลี่ยนไปจากเดิม และในช่วงเวลานั้นผ้าทอละว้าแบบใหม่ก็กลายเป็นที่นิยมสำหรับคนในชุมชนและกลุ่มคนภายนอก

ถึงแม้เมื่อ ๕๐–๖๐ ปีที่ผ่านมาผ้าทอละว้าจะมีความเปลี่ยนแปลงไป ทั้งทางด้านวัตถุดิบและการใช้งาน โดยหันมาใช้สิ่งของสำเร็จรูปจากโรงงานแทน ซึ่งง่ายและสะดวกต่อการผลิตและใช้งานก็ตาม แต่ชาวละว้า หมู่บ้านละอูบก็ยังคงอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ และยังคงมีการสืบทอดให้แก่ลูกหลานอย่างต่อเนื่องและที่สำคัญ เมื่อ ๒–๓ ปีที่ผ่านมาผ้าทอแบบเก่ากลับได้รับความนิยมจากคนในชุมชนและกลุ่มคนภายนอกอีกครั้งเนื่องจากเนื้อผ้ามีคุณลักษณะเฉพาะตัวประกอบกับมีคุณค่าทางจิตใจต่อผู้สวมใส่ (ภาวนา นิลุบลไพบูลย์, สัมภาษณ์, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑)

ในอดีตผ้าทอละว้ามีบทบาทสำคัญต่อคนในชุมชนเป็นอย่างมาก โดยนำผ้าทอมาใช้สวมใส่ในชีวิตประจำวันและใช้ในการประกอบพิธีกรรม แต่ปัจจุบันชาวละว้าหมู่บ้านละอูบทั้งชายและหญิงนิยมแต่งกายเหมือนคนพื้นที่ราบ (คนเมือง) เนื่องจากมีความสะดวกสบายและสามารถหาซื้อได้ง่ายตามท้องตลาด ผ้าทอละว้าจึงถูกลดบทบาท การใช้งานในชีวิตประจำวันลงไป แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ในปัจจุบันผ้าทอละว้าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกระบวนการผลิต และการใช้งานในชีวิตประจำวันแล้ว แต่การใช้งานในด้านประเพณีพิธีกรรมก็ยังคงเหมือนเดิม โดยผ้าทอละว้าจะมีบทบาททั้งในงานมงคลและงานอวมงคล (โกโก่ กานนท์อนุพงศ์, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑)

ปัจจุบันชาวละว้าหมู่บ้านละอูบไม่มีการใช้งานผ้าทอละว้าเหมือนในอดีตแล้ว ในขณะที่ชาวบ้านยังคงทอผ้าละว้าอยู่อย่างต่อเนื่องทั้งผ้าทอแบบดั้งเดิมและผ้าทอแบบใหม่ เนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสามารถหาซื้อได้ง่าย ทำให้ผ้าทอในชุมชนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านจึงนำผ้าทอเหล่านั้นออกจำหน่ายสู่ภายนอก ซึ่งได้รับความนิยมและความสนใจจากกลุ่มคนภายนอกเป็นจำนวนมมาก ส่งผลให้ผ้าทอละว้าเป็นที่รู้จัก อย่างกว้างขวางและมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของชุมชนในปัจจุบัน

๓. ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ชาวละว้าหมู่บ้านละอูบเริ่มมีการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามา จึงส่งผลให้ผ้าทอละว้าเกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านกระบวนการผลิต และการใช้งาน ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถ

แบ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ๓ ประเด็น คือ ๑) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ๒) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และ ๓) ปัจจัยด้านการศึกษา ดังต่อไปนี้

๑) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

บุญลัง นิลุบลไพบูลย์ (สัมภาษณ์, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑) ได้กล่าวว่า ในอดีตหมู่บ้านละอูบเป็นหมู่บ้านชนบทและมีความยากลำบากมาก เมื่อก่อนเคยใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายไม่มีการติดต่อกับชุมคนภายนอก แต่เมื่อ ๘๐–๙๐ ปีที่ผ่านมา ประชากรในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ข้าวปลาอาหารและที่ทำกินเริ่มไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพเลี้ยงลูกหลาน จึงเป็นจุดเริ่มต้นทำให้คนในชุมชนเริ่มมีการติดต่อกับกลุ่มคนภายนอก เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคซึ่งกันและกัน โดยนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนบริเวณอำเภอฮอด ซึ่งการเดินทางในช่วงนั้นยังไม่มีรถ ชาวบ้านจะเดินทางด้วยเท้าโดยกลุ่มคนที่ไปส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย ส่วนผู้หญิงจะทำงาน ทอผ้าอยู่บ้าน

ปัจจุบันการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคกับกลุ่มคนภายนอกเริ่มมีน้อยลงเนื่องจากเศรษฐกิจไม่ค่อยดี ชาวบ้านจึงเริ่มเข้ามาทำงานในเมือง เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เป็นต้นเนื่องจากมีรายได้ที่ดีกว่า การที่ชาวบ้านเข้ามาทำงานในเมืองก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้ผ้าทอละว้าเกิดความเปลี่ยนแปลง เพราะได้รับอิทธิพลทางด้านการแต่งกายของกลุ่มคนภายนอกและหันไปแต่งกายเช่นเดียวกับกลุ่มคนเหล่านั้น การแต่งกายด้วยชุดละว้าเหมือนในอดีตจึงถูกลดบทบาทลง (เสงี่ยม สุคนธ์ไพศาล, สัมภาษณ์, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑)

๒) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

เมื่อประมาณ ๗๐–๘๐ ปีที่ผ่านมาบ้านเมืองเริ่มมีความพัฒนาและมีความรุ่งเรืองในด้านต่าง ๆ ภาครัฐ เริ่มเข้ามามีบทบาทภายในชุมชน เริ่มมีถนนหนทาง มีไฟฟ้า มีรถ ทำให้สามารถติดต่อกับชุมชนภายนอกได้ง่าย จึงส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมขึ้นในหลาย ๆ ด้านชาวบ้านสามารถนำเอาวัฒนธรรมของกลุ่มคนภายนอกมาใช้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งของที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต อย่างเช่น ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ข้าวของเครื่องใช้รวมไปถึงการต่างกาย ปัจจุบันจะเห็นว่าทั้งชายและหญิงจะหันมาแต่งกายด้วยชุดธรรมดาเหมือนคนพื้นที่ราบ (คนเมือง) ซึ่งแตกต่างกับอดีตที่ชาวละว้าจะแต่งกายด้วยผ้าทอละว้า

ปัจจัยความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ผ้าทอของชาวละว้าหมู่บ้านละอูบมีความเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากการเข้ามาของ ถนนหนทาง ไฟฟ้า และรถ ทำให้ชาวบ้านสามารถติดต่อและรับเอาวัฒนธรรมการทอผ้าของกลุ่มคนภายนอกมาปรับใช้กับวัฒนธรรมการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ละว้า จากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าในอดีตชาวละว้าหมู่บ้านละอูบจะใช้ฝ้ายในการทอผ้า ซึ่งต้องผ่านกระกวนการที่หลากหลาย อีกทั้งยังได้ฝ้ายในจำนวนที่น้อยและไม่เพียงพอต่อความต้องการ พอมีการติดต่อกับกลุ่มคนภายนอกชาวบ้านได้เห็นกลุ่มคนภายนอกใช้ด้ายสำเร็จรูปจากโรงงานมาใช้ในการทอผ้า ซึ่งหาซื้อได้ง่ายมีหลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้ อีกทั้งยังมีจำนวนมาก

และเพียงพอต่อความต้องการ ชาวละว้าหมู่บ้านละอูบจึงเปลี่ยนจากการใช้ฝ้ายมาเป็นการใช้ด้ายสำเร็จรูปแทน (บุญแสน นิลุบลไพบูลย์, สัมภาษณ์, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑)

๓) ปัจจัยด้านการศึกษา

เมื่อประมาณ ๕๐–๖๐ ปีที่ผ่านมาคนในชุมชนเริ่มได้รับการศึกษา โดยภาครัฐได้เข้ามาสนับสนุนทางด้านการศึกษา ชาวบ้านต่างส่งลูกหลานเรียนทั้งหญิงและชาย ซึ่งจากที่ในอดีตหญิงสาวชาวละว้าจะใช้เวลาว่างในการทอผ้าเย็บผ้า แต่ปัจจุบันกลับใช้เวลาในการเล่าเรียน จึงส่งผลให้กลุ่มคนที่ทอผ้ามีจำนวนลดน้อยลง แต่ในเวลาเดียวกันกลุ่มคนที่สวมใส่ชุดละว้าก็ลดลงเช่นเดียวกัน เพราะนักเรียนต้องแต่งกายด้วยชุดนักเรียนตามระเบียบ ของสถานศึกษา อีกทั้งเมื่อศึกษาในระดับที่สูงขึ้นก็จำเป็นต้องออกไปศึกษาในเมืองใหญ่ ทำให้ใกล้ชิด กับกลุ่มคนภายนอก และได้รับเอาวัฒนธรรมหรือค่านิยมทางด้านการแต่งกายของกลุ่มคนเหล่านั้น มาสวมใส่แทนการแต่งกายด้วยผ้าทอละว้า (ณัฐพงษ์ ไผ่พันธ์พฤกษ์, สัมภาษณ์, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑)

๔. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานผ้าทอละว้า

ชาวละว้าหมู่บ้านละอูบเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ มากมาย ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอ ก็เป็นอีกหนึ่งความเชื่อของชาวละว้าที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอละว้าหมู่บ้านละอูบ ดังต่อไปนี้

๔.๑ ประเภทและการใช้งานของผ้าทอที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ละว้าหมู่บ้านละอูบ

ผ้าทอแต่ละประเภทที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ละว้าหมู่บ้านละอูบต่างมีลักษณะเฉพาะ มีความหมาย และการใช้งานที่แตกต่างกันไปดังต่อไปนี้

ประเภทที่ ๑ ประเภทเครื่องแต่งกาย

๑) ชุดละว้า ได้แก่ เสื้อละว้า (ชาย/หญิง) กางเกงละว้า และผ้าซิ่นละว้า ในอดีตนิยมนำมาใช้ในการสวมใส่ในชีวิตประจำวัน เพื่อปกปิดร่างกายจากอากาศ สัตว์ร้าย ใบไม้ใบหญ้า โดยมีความเชื่อว่าการรักษาร่างกาย หรือผิวพรรณให้ดี จะทำให้เรากลายเป็นที่หมายปองของผู้คน อีกทั้งชุดละว้าเหล่านี้ยังนำไปใช้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ โดยทั้งชายและหญิงจะสวมใส่ชุดละว้าเพื่อบ่งบอกถึงความเป็นชาติพันธุ์ละว้าและนอกจากนี้ชาวละว้าหมู่บ้านละอูบยังใช้งานชุดละว้า (ชาย/หญิง) ดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ ในหมู่บ้าน ซึ่งจะเป็นญาติผู้ใหญ่ที่สนิท เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น เพื่อแสดงความเคารพนับถือ และเป็นสิริมงคลต่อเจ้าของและต่อผู้ใหญ่ที่เราดำหัว

นอกจากความเชื่อเกี่ยวกับการใช้งานผ้าทอที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์อีกด้วย โดยเชื่อว่าผ้าซิ่นของเพศหญิงเป็นของที่สกปรกและตกต่ำมาก ห้ามให้ผ้าซิ่นโดน

หรือสัมผัสเนื้อตัวเพศชาย เพราะอาจทำให้ป่วยหรือดวงตกได้หรือถ้าเป็นในอดีตที่มีการเล่นของเล่นไสยศาสตร์ต่าง ๆ ก็อาจทำให้ของเสื่อมได้ทันทีและยังมีความเชื่ออีกว่าถ้าหากปลูกต้นไม้แต่ต้นไม้ดังกล่าวออกผลช้า หรือออกผลน้อยให้นำผ้าซิ่นมามัดกับต้นไม้ไว้เพื่อให้ต้นไม้กลายเป็นเพศเมียและออกดอกออกผลตามที่ต้องการ

๓) ผ้าพาดบ่า ผ้าพาดบ่าจะใช้ในงานแต่งงาน โดยที่เจ้าบ่าวจะนำมาพาดบ่าเพื่อเป็นการบ่งบอกให้แขกที่มาร่วมงานทราบว่าใครคือเจ้าบ่าว

๔) ผ้าพันแขน/ขา ในอดีตจะใช้ผ้าพันแขน/ขา เพื่อปกปิดร่างกายจากอากาศ สัตว์ร้าย และใบไม้ใบหญ้า เพราะไม่มีเสื้อแขนยาวหรือกางเกงขายาวเหมือนปัจจุบันโดยมีความเชื่อว่าการรักษาร่างกายหรือผิวพรรณให้ดี จะทำให้เรากลายเป็นที่หมายปองของชายหนุ่ม อีกทั้งยังเป็นผลดีต่อตัวเราสามารถทำมาหากินได้อย่างมีความสุข

๕) ผ้ามัดเอวหรือที่ชาวละว้าเรียกว่า “กะซี” คือผ้าที่เจ้าสาวหรือภรรยาทอให้สามี ผ้ามัดเอวนี้จะต้องเย็บให้มีช่องสำหรับใส่ของได้ซึ่งของที่จะใส่ลงไปนั้นจะเป็นของมีค่า เช่น เงิน ทอง ต่าง ๆ ที่ได้ในงานแต่งซึ่งญาติของฝ่ายชาย และฝ่ายหญิงเป็นคนเอาให้และเมื่องานแต่งเสร็จสิ้นลงแล้วต้องเก็บรักษาไว้ให้ดี เพราะเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคล

๖) ผ้าโพกศีรษะ จะใช้โพกศีรษะเมื่อมีงานหรือมีประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน โดยจะใส่คู่กับชุดละว้า โดยมีความเชื่อว่าการโพกศีรษะจะทำให้ชายผู้นั้นดูโดดเด่นและเป็นที่หมายตาของหญิงสาว

ประเภทที่ ๒ ประเภทเครื่องประดับ

๑) ย่าม ในอดีตชาวละว้าไม่มีที่เก็บข้าวของที่มีค้า เช่น เงิน ทอง สร้อย กำไล ฯลฯ จึงมีการคิดค้นสิ่งของขึ้นมา นั้นก็คือย่ามหรือกระเป๋าขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับเก็บข้าวของที่มีค้า ต่าง ๆ นานา ย่ามของชาวละว้าบ้านละอูบที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อมี ๓ แบบ ดังต่อไปนี้

ย่ามแบบที่ ๑ ย่ามลายสีขาวดำ แถบแดง หรือที่ชาวละว้าเรียกว่า “ทองระ” แปลว่ากระเป๋าใหญ่ แต่ในเชิงความหมายของชาวละว้า หมายถึง กระเป๋าที่มีความสำคัญหรือมีคุณค่าทางจิตใจเมื่อลูกหลานแต่งงานชาวละว้าหมู่บ้านอูบก็จะเอาของมีค่าใสลงไปในย่ามใบนี้ให้ลูกหลานเก็บไว้เพื่อเป็นสิริมงคลในชีวิตคู่และเพื่อให้ลูกหลานเก็บไว้ใส่ของมีค่าต่าง ๆ ต่อไป ซึ่งวัฒนธรรมการเอาย่ามหรือกระเป๋าให้ลูกหลานในวันแต่งงานเพื่อใช้สำหรับเก็บข้าวของที่มีค่าเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน

ย่ามแบบที่ ๒ ย่ามลายน้ำเงินขาวแถบแดง เป็นย่ามที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวใช้ใส่ในงานแต่งเพื่อบ่งบอกให้แขก ในงานทราบว่า ใครคือเจ้าบ่าวเจ้าสาวและนอกจากนั้นแล้วชาวละว้าบ้านละอูบยังใช้ย่ามใบนี้สำหรับดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะเป็นญาติห่าง ๆ โดยมีความเชื่อว่าการที่เราดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ที่เรานับถือด้วยผ้าที่เราทอเองเป็นสิ่งที่ดี เป็นการแสดงความเคารพนับถือผู้ใหญ่ อีกทั้งยังเป็นสิริมงคลต่อเจ้าของและผู้ใหญ่ที่เราดำหัวอีกด้วย

ย่ามแบบที่ ๓ ย่ามสีขาวแถบแดง เป็นย่ามที่ใช้ได้ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล ซึ่งผู้ที่เป็นเจ้าของงาน ต้องใส่ไว้เพื่อให้แขกที่มาร่วมงานได้ทราบว่าใครคือเจ้าของงาน เพื่อที่จะได้นำซองไปให้หรือนำข้าวของมาช่วยเหลือซึ่งกันและกันและนอกจากนั้นแล้วชาวละว้าหมู่บ้านละอูบยังใช้ย่ามใบนี้สำหรับดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะเป็นญาติห่าง ๆ โดยมีความเชื่อว่าการที่เราดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ที่เรานับถือด้วยผ้าที่เราทอเองเป็นสิ่งที่ดี เป็นการแสดงความเคารพนับถือผู้ใหญ่อีกทั้งยังเป็นสิริมงคลต่อเจ้าของและผู้ใหญ่ที่เราดำหัวอีกด้วย

ประเภทที่ ๓ ประเภทเครื่องนุ่งห่ม

เครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ ผ้าห่มและผ้าปูที่นอน ในอดีตชาวละว้ายังไม่มีผ้าห่มและเตียงนอนชาวบ้าน จึงได้ทอเครื่องนุ่งห่มขึ้นมาใช้เพื่อสร้างความอบอุ่นแก่ร่างกาย แต่หลังจากที่ชาวบ้านเริ่มมีการติดต่อ กับกลุ่มคนภายนอกจึงมีการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามา ชาวบ้านจึงมีเครื่องนุ่งห่มดี ๆ ใช้ ซึ่งใช้งานได้ดีกว่าเครื่องนุ่งห่มแบบดั้งเดิม จึงเป็นสาเหตุทำให้ชาวบ้านเลิกใช้งานเครื่องนุ่งห่มแบบดั้งเดิมไป แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ปัจจุบันคนทั่วไปจะไม่ใช้แล้ว แต่เครื่องนุ่งห่มก็ยังคงมีบทบาทในด้านพิธีกรรมอยู่ คือ พิธีกรรมในงานแต่ง งานขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ เพราะเมื่อมีงานทั้งสามงานนี้เกิดขึ้น มันเปรียบเสมือนการย้ายบ้านย้ายที่อยู่อาศัยจึงมีการเอาเครื่องนุ่งห่มให้ (ใกโก่ กานนท์อนุพงศ์, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑)

๕. สรุปผลการศึกษา

จาการศึกษางานวิจัยฉบับนี้สามารถสรุปผลการศึกษาได้ตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

๕.๑ ความเปลี่ยนแปลง และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของผ้าทอละว้าหมู่บ้านละอูบ ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลการศึกษาเรื่องความเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของผ้าทอละว้าในพื้นที่ศึกษา พบว่า ผ้าทอละว้าในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ทั้งวัสดุอุปกรณ์ กระบวนการผลิต และการใช้งาน โดยในอดีตวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าจะเน้นพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก เช่น การใช้เส้นใยฝ้ายธรรมชาติที่ปลูกเองในการทอผ้า การใช้ที่คาดเอวจากหนังสัตว์ในการขึงผ้า เป็นต้น ส่วนในปัจจุบันวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าจะเน้นพึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อความสะดวกรวดเร็ว เช่น การใช้ด้ายสำเร็จรูปจากโรงงาน การใช้ที่คาดเอวที่สานจากไม้ไผ่เป็นต้น ทั้งนี้ถึงแม้วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าจะมีความเปลี่ยนแปลงไป แต่ไม่ได้เปลี่ยนไปทั้งหมด ยังคงมีการใช้วัสดุอุปกรณ์แบบเก่าควบคู่กับแบบใหม่อยู่ อีกทั้งปัจจุบันผ้าทอที่ใช้เส้นด้ายจากฝ้ายธรรมชาติแบบเก่า ยังได้รับความนิยมจากกลุ่มนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนมากกว่าผ้าทอที่ใช้เส้นด้ายแบบใหม่อีกด้วย

สำหรับด้านการผลิต ในอดีตการขึงฝ้ายและการทอผ้าจะเป็นแบบดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ส่วนในปัจจุบันการขึงด้ายมีทั้งแบบดั้งเดิมของชาวละว้าและแบบใหม่ที่รับ

เอาวัฒนธรรมมาจากกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง แต่วิธีการทอนั้นก็ยังคงเป็นการทอแบบดั้งเดิมเช่นในอดีต ทั้งนี้ถึงแม้การขึงฝ้ายจะมีความเปลี่ยนแปลงไปโดยมีการนำเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นมาใช้ แต่ก็ไม่สามารถนำมาใช้ในการผลิตผ้าทอได้ทุกประเภท เช่นผ้าซิ่นละว้า รวมทั้งคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนก็ไม่นิยมการขึง แบบใหม่ ทำให้ในปัจจุบันยังคงมีทั้งการขึงฝ้ายทั้ง ๒ แบบอยู่

ส่วนด้านการใช้งานผ้าทอ ในอดีตชาวละว้าจะนิยมนำผ้าที่ทอเองมาสวมใส่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และใช้ในประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ส่วนปัจจุบันจะไม่นิยมสวมใส่ผ้าทอแบบดั้งเดิมเพราะเปลี่ยน มาสวมใส่เสื้อผ้าเหมือนคนพื้นที่ราบทั่วไป (คนเมือง) ทั้งนี้ถึงแม้การใช้งานผ้าทอละว้าจะมีความเปลี่ยนแปลงในด้านการสวมใส่ในชีวิตประจำวันแล้ว แต่การใช้งานผ้าทอในด้านประเพณีพิธีกรรมก็ยังคงเหมือนเดิมเช่นในอดีต

ปัจจุบันผ้าทอละว้ามีจำนวนเพิ่มมาขึ้นมีทั้งผ้าทอแบบเก่าและแบบใหม่ เนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้าสามารถหาซื้อได้ง่าย อีกทั้งคนในชุมชนไม่นิยมสวมใส่ผ้าทอเหมือนในอดีตแล้วทำให้ชาวบ้านสามารถนำเอาผ้าทอละว้าทั้ง ๒ แบบไปจำหน่ายยังพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นรายได้ให้กับชุมชน

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลให้ผ้าทอละว้าเกิดความเปลี่ยนแปลงนั้นก็เนื่องมาจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการศึกษา ซึ่งส่งผลให้ชาวละว้าหมู่บ้านละอูบสามารถติดต่อกับกลุ่มคนภายนอกได้ง่ายขึ้น และมีการรับเอาวัฒนธรรมของกลุ่มคนภายนอกมาปรับใช้ในชุมชนเพื่อความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต และส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านการผลิตผ้าทอ

๕.๒ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานผ้าทอละว้าหมู่บ้านละอูบ ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลการศึกษาเรื่องความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานผ้าทอละว้า พบว่า ชนิดและประเภทของผ้าทอละว้า อันได้แก่ เสื้อผ้า เครื่องประดับ และเครื่องนุ่งห่ม นั้น มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมและพิธีกรรมของชุมชน ดังจะแสดงให้เห็นว่า เป็นสัญลักษณ์แสดงออกถึงความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ละว้า เช่น งาน การนำผ้าทอละว้าทั้งเสื้อ กระโปรงหรือกางเกงไปดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเคารพนับถือต่อบุคคลคนนั้น และการใช้เครื่องประดับปรากฏให้เห็นจากการสะพายย่ามละว้าสีขาวแถบแดงในงานขึ้นบ้านใหม่หรืองานศพแสดงให้เห็นว่าบุคคลดังกล่าวเป็นเจ้าของงาน ในส่วนของเครื่องนุ่งห่มนั้น การนำผ้าปูที่นอนหรือผ้าห่มละว้าให้คนตายแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ให้นั้นเป็นลูกหลานหรือญาติพี่น้องของคนตาย เป็นต้น ซึ่งความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานผ้าทอละว้านั้นประกอบด้วยความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย ความเชื่อเรื่องโชคลาง และความเชื่อเรื่องความงาม ซึ่งการใช้ผ้าทอของละว้าบ้านละอูบเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเชื่อดังกล่าวและยังส่งผลดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าไว้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (๒๕๕๕). **ปริศนาวงศาคณาญาติ "ลัวะ"**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

ณัฏฐวี ทศรฐ และสุริยา รัตนกุล. (๒๕๓๙). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ละว้า. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิยาลัยมหิดล.

สัมภาษณ์

โกโก่ กานนท์อนุพงศ์. **สัมภาษณ์**, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

จันทร์ศรี รุ่งประนมกร. **สัมภาษณ์**, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ณัฐพงษ์ ไผ่พันธ์พฤกษ์, ผู้ใหญ่บ้านบ้านละอูบ. **สัมภาษณ์**, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ทะลึก บาดาลใจ. **สัมภาษณ์**, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑.

บุญลัง นิลุบลไพบูลย์. **สัมภาษณ์**, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑.

บุญแสน นิลุบลไพบูลย์. **สัมภาษณ์**, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑.

พยอม นิลุบลไพบูลย์. **สัมภาษณ์**, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ภาวนา นิลุบลไพบูลย์. **สัมภาษณ์**, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ยา วงศ์แต๊ะ. **สัมภาษณ์**, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เสงี่ยม สุคลธ์ไพศาล. **สัมภาษณ์**, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑.

แนวกินถิ่นอีสาน : วัฒนธรรมด้านอาหารของคนอีสาน

[กฤษณา ชนะชัย และกาญจนาพร พรหมประดิษฐ์[๑]]

"พี่น้องเอ๋ย ไผว่าเมืองอีสานแล้ง ให้จูงแขนเพิ่นมาเบิ่ง ข้าวในนาปาในน้ำ บ่อึดดอกแนวสู่กิน ทั้งหมากไม้หาเก็บได้อยู่ในป่า อีกน้ำของมูลซีกะยังอยู่เจิ้นเทิ้น สิไปแล้งได้จั่งได๋"

ผญาอีสานนี้แต่งตามผญาต้นแบบของครูบาอาจารย์ทางอีสานที่เคยกล่าวไว้ ผญาอีสานบทนี้หมายความว่า พี่น้องเอ๋ย ใครว่าภาคอีสานแห้งแล้งให้พาเขามาดู ในน้ำยังมีปลา ในนายังมีข้าว มีผลไม้หลากหลายชนิดที่หาเก็บได้ตามป่าหรือดง แม่น้ำสายสำคัญอย่างแม่น้ำของ (โขง) แม่น้ำมูล และแม่น้ำชีก็ยังมีอยู่ อีสานจะแห้งแล้งได้อย่างไร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผืนแผ่นดินอีสานยังมีความอุดมสมบูรณ์ ไม่ได้แห้งแล้งอย่างที่หลายคนเข้าใจ

---

๑ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ซึ่งลักษณะภูมิประเทศมีผลต่ออาหารการกินของผู้คนในภูมิภาคนี้ คนอีสานจึงดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยการนำสิ่งที่มีอยู่รอบตัว มาใช้ในการประกอบอาหารชนิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอาหารที่ได้จากสัตว์ เช่น กบ เขียด ฮวก แมงกินูน แมงจิซอน ไข่มดแดง ฯลฯ หรืออาหารที่ได้จากพืช เช่น เทา ขนุน ผักเสี้ยน ไข่ผำ เคือหมาน่อย เป็นต้น คนอีสานยังมีวิธีการนำวัตถุดิบต่าง ๆ มาปรุงอาหารมีหลายประเภททั้งต้ม ปิ้ง จี่ ซุบ แกง อ่อม หมก ฯลฯ คนอีสานยังชอบปรุงอาหารให้มีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ นิยมกินอาหารรสเผ็ด ซึ่งรสเผ็ดได้จากพริกแห้งหรือพริกสด รสเค็มจากปลาร้า และรสเปรี้ยวจากมะขามเปียก มะกอก หรือมดแดง และนิยมกินข้าวเหนียวเป็นหลัก[๒]

ประเภทของอาหารอีสาน

อาหารอีสานถือว่ามีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหาร ที่สามารถนำมาทำอาหารได้หลายประเภท ซึ่งผู้เขียนได้แบ่งประเภทของอาหารอีสานตามที่รองศาสตราจารย์จริยา เดชกุญชร กล่าวไว้ดังนี้

ตำ ชื่อเรียกอาหารที่มีวิวัฒนาการมาจากการนำผักมาจิ้มแจ่วเช่นเดียวกันกับซุบซึ่งใช้ผักต้ม แต่ตำใช้ผักและผลไม้สด ตัวอย่างที่เห็นและนิยมบริโภคทั่วไปได้แก่ ตำส้ม (ส้มตำมะละกอ) ตำแตง ตำถั่ว ตำกล้วย และผลไม้พื้นเมืองอื่น ๆ การตำจะรวมเอาผักและผลไม้ที่มีรสต่าง ๆ ทั้งเผ็ด ทั้งเปรี้ยว ฝาด ขม มาตำรวมกัน เครื่องปรุงหลักคือผักและผลไม้ที่นำมาตำรวมกัน เครื่องปรุงได้แก่ พริกสดหรือพริกแห้ง ปลาร้า ปัจจุบันมีการพัฒนาอาหารประเภทตำให้มีความสอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภค เช่น นำเส้นขนมจีนมาคลุกเคล้ากับตำมะละกอ เรียกว่า ***ตำซั่ว*** ถ้านำทั้งขนมจีน ถั่วงอก ผักกาดดองมาผสมด้วย พร้อมทั้งปูนานึ่งสุกและปลาร้า เรียกกันว่า ***ตำมั่ว*** นอกจากนั้นคนอีสานยังมีการตั้งชื่อส้มตำให้มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ และสามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้าได้ เช่น ตำกะเทย ตำซามูไร ตำลาวเห็ดถอบ ตำหลวงพระบางฟิวชั่น ตำแปลกแซ่บลืมผัว ส้มตำเบรกแตกเป็นต้น

ซุบ เป็นอาหารที่มีวิวัฒนาการมาจากการนำผักมาจิ้มแจ่ว คำว่า ซุบ มีผู้สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า ชุบ หมายถึง จุ่มหรือจิ้ม ภาคอีสานออกเสียง ช เป็น ซ ชุบจึงอ่านว่าซุบ ผักที่นิยมนำมาทำซุบ เช่น หน่อไม้สดต้มขูดฝอย ขนุนอ่อน มะเขือต้ม ผักเม็ก ผักติ้ว เห็ดชนิดต่าง ๆ ผักดังกล่าวนิยมบริโภคโดยใช้เป็นผักจิ้มแจ่วอยู่แล้ว ชาวบ้านจึงพลิกแพลงด้วยการนำผักเหล่านี้มาผสมลงกับแจ่ว แล้วใส่ข้าวคั่ว เพื่อให้ซุบมีกลิ่นหอม น่ารับประทานมากยิ่งขึ้น แต่จะไม่นิยมทำรสชาติเผ็ดมาก

---

[๒] กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. **อัตลักษณ์อาหารไทย ๔ ภาค**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๙. หน้า ๘๙.

หมก เป็นการปรุงอาหารที่มีเนื้อสัตว์เป็นส่วนประกอบหลัก เนื้อที่นิยมนำมาทำหมก ได้แก่ กบ ฮวก ไก่ หมู ปลาชนิดต่าง ๆ เป็นต้น หมกบางชนิดจะใส่หน่อไม้ หัวปลี หรือหยวกกล้วยเป็นหลัก อาจจะใส่เนื้อสัตว์หรือไม่ใส่ก็ได้ ผสมกับพริกสด หัวหอม และตะไครที่โขลกเข้ากันอย่างละเอียด ปรุงด้วยน้ำปลาร้า น้ำปลา เกลือ คลุกเคล้าให้เข้ากัน แต่งกลิ่นด้วยใบผักอิตู่ (ใบแมงลัก) แล้วตักใส่ใบตอง ห่อและกลัดด้วยไม้กลัด นำไปนึ่งหรือปิ้งให้สุก

ป่น เป็นเครื่องจิ้มชนิดหนึ่งรองลงมาจากแจ่ว ส่วนประกอบหลักได้แก่ พริกสดหรือพริกแห้ง หอมแดง กระเทียม (คั่วหรือเผาให้สุก) โขลกผสมกับเนื้อปลาต้ม เนื้อสัตว์อื่น หรือเห็ดชนิดต่าง ๆ ปรุงรสด้วยน้ำปลาร้า น้ำปลา และน้ำเปล่าเล็กน้อย (อาจใช้น้ำต้มปลาร้าก็ได้) อาจเพิ่มรสเปรี้ยวด้วยน้ำมะนาว แต่งกลิ่นด้วยต้นหอมผักชีซอย ลักษณะของป่นจะข้นเพื่อให้จิ้มกับผักได้ดี ไม่ว่าจะเป็นผักดอง ผักสด หรือแม้แต่ผักลวกชนิดต่าง ๆ

แจ่ว เป็นเครื่องจิ้มเพื่อเสริมรสของอาหารอีสาน มีวิธีทำที่ง่ายมาก คือ ใช้น้ำปลาร้าและพริกผสมกัน จะใช้พริกสดหรือพริกแห้งก็ได้ สิ่งที่นำมาจิ้มแจ่วอาจเป็นผักหรือเนื้อสัตว์ ต่อมาจึงมีการเพิ่มส่วนผสมหลายอย่างมากขึ้น เช่นมีน้ำมะนาวหรือมะเขือเทศผสม เพื่อให้มีรสชาติที่กลมกล่อมมากขึ้น นอกจากนั้นก็มีการใช้พืชสมุนไพรที่มีกลิ่นเพื่อช่วยลดกลิ่นคาวของเนื้อสัตว์ เช่น หอมแดง สะระแหน่ ตะไคร้ กระเทียม ข่า เป็นต้น

อ่อม เป็นการปรุงอาหารที่มีเนื้อสัตว์และผักหลากหลายชนิดเป็นส่วนประกอบหลัก และเครื่องปรุงประกอบด้วยพริกสด หัวหอม คะไคร้หั่นฝอย โขลกพอหยาบ ๆ ส่วนเครื่องปรุงได้แก่ เนื้อสัตว์ ใช้ได้ทั้งไก่ ปลา กบ เนื้อวัว ฯลฯ และผักชนิดต่าง ๆ เช่น บวบ ถั่วฝักยาว ฟักทอง ดอกมะรุม ดอกแค เป็นต้น

ลาบ เป็นการปรุงอาหารที่ใช้เนื้อสัตว์สับเกือบละเอียด ผสมคลุกเคล้ากับเครื่องปรุง ได้แก่ พริกป่น น้ำปลาร้า น้ำปลา น้ำมะนาว ข้าวคั่ว หอมแดงซอย ใบมะกรูด และใบสะระแหน่ โดยมีผักชนิดต่าง ๆ เช่นถั่วฝักยาว แตงกวา มะเขือ ใบพลู ผักเม็ก กระโดน ติ้ว ใบมะตูม ฯลฯ มาเป็นเครื่องเคียงด้วย บางหมู่บ้านจะใช้เนื้อดิบหรือสุก ๆ ดิบ ๆ ส่วนในเมืองจะใช้เนื้อสุกโดยวิธีการคั่ว แล้วคลุกเคล้าเครื่องปรุงให้เข้ากัน การปรุงลาบจะปรุงให้มีรสเปรี้ยวนำ สิ่งที่ขาดไม่ได้เลยคือข้าวคั่ว ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะทำให้ลาบมีความข้นและมีรสกลมกล่อมมากยิ่งขึ้น

ก้อย เป็นอาหารที่มีส่วนประกอบหลักเป็นเนื้อสัตว์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ หมู ไก่ วัว ควาย ปลา ไข่มดแดง ฯลฯ โดยจะหั่นเนื้อเป็นชิ้นบาง ๆ อาจสุกหรือดิบก็ได้ ปรุงรสด้วยด้วยน้ำปลาร้า น้ำปลา น้ำมะนาว หรือเครื่องปรุงรสเปรี้ยวอื่น ๆ ตามด้วยพริกป่น ข้าวคั่ว ผักชี หัวหอมหรือต้นหอมซอย หอมเป (ผักชีฝรั่ง) ใบมะกรูด ใบสะระแหน่ ให้รสเปรี้ยวนำเหมือนลาบ รับประทานกับผักสดชนิดต่าง ๆ เช่น บักลิ้นฟ้าเผา (เพกา) ถั่วฝักยาว แตงกวา มะเขือ ยอดผักติ้วอ่อน เป็นต้น

ส่า เป็นการนำหัวปลีซอยละเอียดมาผสมกับหมูสับ วุ้นเส้น และหนังหมูซอย เครื่องปรุงประกอบด้วย พริกป่น น้ำปลาร้า ข้าวคั่ว น้ำมะนาว ทั้งหมดผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน แต่งกลิ่นด้วยหอมผักชีซอย ใบสะระแหน่ มีลักษณะและรสชาติคล้ายลาบ

ต้ม เป็นการปรุงอาหารที่มีน้ำเป็นส่วนประกอบในปริมาณที่มากกว่าแกง มีรสชาติเข้มข้น มีรสเค็ม เปรี้ยวมากกว่าเผ็ดหรือหวาน รสชาติแตกต่างกันไปตามชนิดของต้ม การต้มทำได้โดยการนำเนื้อสัตว์มาต้มกับน้ำ ใส่ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด ปรุงรสด้วยเกลือ น้ำปลาร้า น้ำปลา เสริมความเปรี้ยวด้วยมะขามเปียก ใบมะขามอ่อน

เผา เป็นการทำให้อาหารสุกโดยใช้ไฟแรงกว่าปิ้งหรือย่าง เปลวไฟอาจถึงเนื้ออาหาร เพราะฉะนั้นการเผาจึงต้องมีกรรมวิธีที่ทำให้อาหารยังคงคุณค่าและรสชาติ เช่น การเผาปลา จะใช้เกลือทาตัวปลาให้ทั่วและมากพอ เกลือจะช่วยให้โปรตีนในเนื้อปลาอุ้มน้ำไว้ไม่ให้ไหลออกจากตัวปลา ปลาที่เผาก็ยังคงรสชาติดี นอกจากนี้ยังมีวิธีการนำเอาดินเหนียวมาหุ้มตัวปลาให้หนาประมาณ ๑ เซนติเมตร แล้วนำไปเผาไฟ ความร้อนจะผ่านดินเหนียวไปยังตัวปลา ทำให้ปลาสุกและยังมีกลิ่นหอมน่ารับประทานด้วย นอกจากนี้ยังมีการนำเอาวัสดุอื่น ๆ มาใช้ในการเผาปลา เช่น ใบตอง ใบบัว ใบข่า เป็นต้น วิธีการเผาปลาของคนอีสานจึงเป็นการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างแท้จริง

แกง เป็นการปรุงอาหารที่มีน้ำเป็นส่วนประกอบ รสชาติเข้มข้น มีรสเผ็ดเค็มเป็นหลัก เครื่องปรุงประกอบด้วย พริกสดหรือพริกแห้ง ตะไคร้ และหัวหอม อาจใส่ขมิ้นชันเล็กน้อยในแกงที่มีปลา กบ เขียด เพื่อดับกลิ่นคาว เครื่องปรุงประกอบด้วย เนื้อสัตว์ เช่น ปลา ปลาย่าง กบ เขียด หอยขม วัว ควาย เป็นต้น ผักชนิดต่าง ๆ เช่น หน่อไม้สด หยวกกล้วย หัวปลี สายบัว ผักหวาน เป็นต้น ส่วนผักที่นิยมใส่ในการแต่งกลิ่น เช่น ผักอิตู่ (ใบแมงลัก) ผักแขยง ผักชีลาว เป็นต้น ปรุงรสด้วยน้ำปลาร้า เกลือ และน้ำปลา

ปิ้ง/ย่าง เป็นการทำอาหารให้สุกโดยการวางเหนือเตาไฟ ใช้ไฟอ่อนถึงปานกลาง เช่น ปิ้งปลา ปิ้งกบ ปิ้งไก่ ปิ้งหมู เป็นต้น ส่วนการย่าง เช่น ย่างเนื้อ ย่างลิ้น ย่างพวงนม เป็นต้น การการนำมาปิ้งหรือย่างจะปรุงด้วยเกลือและน้ำปลา ส่วนใหญ่อาหารประเภท ปิ้ง ย่าง นิยมรับประทานคู่กับแจ่ว (น้ำจิ้ม) ที่ทำจากพริกแห้งป่น น้ำปราล้า น้ำปลา แจ่วบางชนิดปรุงรสด้วยน้ำมะนาว มะขาม หรือมะกอกสุก เพื่อให้ได้รสเปรี้ยว บางชนิดปรุงรสขมด้วยการใส่บีหรือดี (น้ำดีได้มาจากถุงน้ำดีของสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ วัว ควาย เป็นต้น)

หลาม เป็นการทำอาหารให้สุกโดยใช้อุปกรณ์คือ กระบอกไม้ไผ่ ส่วนประกอบหลักได้แก่ เนื้อสัตว์ ปลาไหล เครื่องในสัตว์ เป็นต้น เครื่องปรุงน้ำพริก คล้ายกับแกง ไม่นิยมใส่ผัก ใส่น้ำเปล่าเล็กน้อย ปรุงรสด้วยน้ำปลาร้า เกลือ และน้ำปลา แต่งกลิ่นด้วยผักอิตู่ (ใบแมงลัก) ผักขา (ชะอม) ผักแขยง เป็นต้น ผสมทุกอย่างเข้าด้วยกัน แล้วนำไปบรรจุในกระบอกไม้ไผ่สด เผาไฟให้สุกจะมีกลิ่นหอม รับประทานกับข้าวเหนียวร้อน ๆ[๓]

---

[๓] จริยา เดชกุญชร. **อาหารไทยภาคอีสาน**. กรุงเทพฯ : เพชรการเรือน, ๒๕๕๒. หน้า ๖–๑๒.

อาหารอีสาน

ความอุดมสมบูรณ์ในแผ่นดินอีสานประกอบกับการปรับตัวให้สอดคล้องกับทรัพยากรในท้องถิ่น การทำอาหารจากวัตถุดิบง่าย ๆ รอบตัว รวมถึงวัฒนธรรมอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ ทำให้วัฒนธรรมด้านอาหารของคนอีสานนั้นเฟื่องฟูไม่แพ้วัฒนธรรมด้านอื่น ๆ เห็นได้จากการที่ผู้คนในภูมิภาคอื่นรับเอาวัฒนธรรมการกินของคนอีสานเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของตน หรือแม้แต่คนต่างชาติที่มาเที่ยวประเทศไทยยังต้องหาโอกาสลองชิมอาหารท้องถิ่น อาหารอีสานที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย อาทิ ส้มตำ ก้อย ลาบ น้ำตก ต้มแซ่บ นอกจากอาหารที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีอาหารอีกหลายอย่างที่คนต่างถิ่นยังไม่เคยกินหรือไม่รู้จัก หากไม่เคยไปสัมผัสกับวิถีชีวิตของคนอีสานจริง ๆ ดังตัวอย่างอาหารต่อไปนี้

ซุบบักมี้

ซุบบักมี้ถือเป็นอาหารยอดนิยมอีกหนึ่งชนิด บักมี้ หมายถึง ขนุน ในภาษาไทยมาตรฐาน นอกจากสัตว์ พืชหรือผักแล้ว คนอีสานยังนำผลไม้มาทำเป็นอาหาร

ซุบบักมี้

ที่มา : https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=chim&month=20-05-2011&group=2&gblog=465

วัตถุดิบที่ใช้ทำซุบบักมี้ประกอบด้วย บักมี้อ่อน (ขนุนอ่อน) ปลาทูหรือปลาชนิดอื่นก็ได้ งาขาว หอมแดง หอมเป (ผักชีฝรั่ง) พริกป่น ปลาร้า เกลือ น้ำปลา ใบสะระแหน่ ตะไคร้

วิธีทำซุบบักมี้ เริ่มจาก ๑) ต้มบักมี้อ่อน (ขนุนอ่อน) ให้เปื่อย เนื้อนิ่ม ๒) ต้มปลาทู โดยปรุงรสด้วยเกลือ ปลาร้า และใส่ตะไคร้ลงไปด้วย ๓) ตั้งกระทะคั่วงาขาวจนมีกลิ่นหอม และโขลกให้ละเอียด ๔) นำบักมี้ (ขนุนอ่อน) มาโขลก และตักพักไว้ ๕) นำปลาทูมาป่น โดยแกะเอาก้างออกแล้วใส่ครกโขลก ปรุงรสด้วยน้ำที่ใช้ต้มในตอนแรก และเติมน้ำปลา ๖) เทป่นปลาใส่บักมี้ (ขนุนอ่อน) ที่โขลกไว้คลุกให้เข้ากัน ปรุงรสด้วยพริกป่น น้ำปลาตามชอบ ๗) ซอยหอมแดง หอมเป (ผักชีฝรั่ง) ใส่ คลุกให้เข้ากัน และโรยหน้าด้วยใบสะระแหน่ (กรรณิกา พรหมประดิษฐ์. ๒๕๖๒ : สัมภาษณ์)

ลาบเทา

เทาเป็นพืชอีกชนิดที่คนอีสานนิยมนำมาประกอบอาหาร ลาบเทาเป็นอาหารอีกชนิดหนึ่งในภาคอีสาน แต่เป็นอาหารที่นาน ๆ ครั้งจะมีโอกาสได้กิน

เทา
ที่มา : http://www.boxhung.com

ลาบเทามีวัตถุดิบ คือ เทา ปลาทูหรือปลาชนิดอื่นก็ได้ มะเขือเปราะ มะเขือพวง พริกป่น เกลือ ตะไคร้ ปลาร้า หอมเป (ผักชีฝรั่ง) ข้าวคั่ว ถั่วฝักยาว น้ำปลา

ลาบเทา
ที่มา : http://www.boxhung.com

วิธีทำลาบเทา ๑) ล้างเทาให้สะอาด ๒) ต้มเทาให้สุก (บางท้องถิ่นอาจจะลวกพอประมาณ) แล้วพักไว้ ๓) ลวกมะเขือพวงพอสุก แล้วนำมาโขลกไว้ ๔) ต้มปลาทู ใส่เกลือ ปลาร้า และทุบตะไคร้ใส่ลงไปด้วย ๕) นำปลาทูมาป่น โดยแกะเอาก้างออกแล้วใส่ครกโขลก ปรุงรสด้วยน้ำที่ใช้ต้มในตอนแรก แล้วเติมน้ำปลา พริกป่น ปรุงรสตามชอบ ๖) นำป่นที่ปรุงรสเสร็จแล้วใส่ภาชนะ ใส่มะเขือพวงที่โขลกไว้ หั่นเทาให้ยาวพอกินได้สะดวก ซอยหอมแดง หอมเป (ผักชีฝรั่ง) ถั่วฝักยาว มะเขือเปราะใส่ลงไปรวมกับป่น สุดท้ายใส่ข้าวคั่ว แล้วคลุกเคล้าให้เข้ากัน (กรรณิกา พรหมประดิษฐ์. ๒๕๖๒ : สัมภาษณ์)

แกงไข่ผำ

แกงไข่ผำเป็นอาหารพื้นบ้านของอีสานที่จัดได้ว่าเป็นอาหารที่หากินยากอีกหนึ่งชนิด ไข่ผำเรียกได้หลายชื่อคือ ไข่ขำ ไข่น้ำ หรือไข่แหน เป็นพืชที่หาได้ตามแหล่งน้ำในท้องถิ่น คนอีสานนิยมนำมาแกง

ไข่ผำ
ที่มา : https://esan108.com

วัตถุดิบที่ใช้แกงไข่ผำ ได้แก่ ไข่ผำ พริกแห้ง ตะไคร้ หอมแดง ใบย่านาง ข้าว (ข้าวสารที่แช่น้ำไว้) ปลาร้า น้ำปลา ใบแมงลัก ใบอ่อนมะไฟเปรี้ยว บางท้องถิ่นอาจจะใส่ผักหรือวัตถุดิบอื่น ๆ ที่ต่างจากนี้ก็ได้ แล้วแต่สูตรของท้องถิ่นนั้น ๆ

แกงไข่ผำ
ที่มา : http://www.mee-suk.com

วิธีทำแกงไข่ผำ ๑) ล้างไข่ผำให้สะอาด แล้วพักไว้ให้สะเด็ดน้ำ ๒) โขลกพริกแห้ง ตะไคร้ เกลือ หอมแดง ให้ละเอียดแล้วตักไว้ ๓) ทำข้าวเบือ โดยโขลกใบย่านางกับข้าว (ข้าวสารที่แช่น้ำไว้) ให้เข้ากัน จากนั้นตักใส่ถ้วยเติมน้ำพอประมาณแล้วคลุกเคล้าให้เข้ากัน เอาเศษใบย่านางที่ไม่ละเอียดออก ๔) นำไข่ผำใส่หม้อ ใส่พริกแกงที่โขลกไว้ใส่ข้าวเบือ และหั่นใบอ่อนมะไฟเปรี้ยวใส่ จะใส่น้ำเพิ่มเล็กน้อยหรือไม่ใส่ก็ได้ จากนั้นนำไปตั้งไฟ ๕) พอหม้อเดือดก็ปรุงรส ใส่ใบแมงลัก แล้วยกลงจากเตา (กรรณิกา พรหมประดิษฐ์. ๒๕๖๒ : สัมภาษณ์)

ส่มผักเสี่ยน

ส่มผักเสี่ยน หรือ ส้มผักเสี้ยน เป็นอาหารอีกชนิดหนึ่งในภาคอีสาน ผักเสี่ยนเป็นผักที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น คนอีสานนิยมนำมาทำเป็นส่มผักกินกับน้ำพริก รสชาติส่มผักเสี่ยนจะมีรสเปรี้ยว เหมือนชื่อที่คนอีสานเรียกนั่นคือ “ส่มผัก”ซึ่ง “ส่ม” ในภาษาอีสาน หมายถึง เปรี้ยว ส่มผักถือได้ว่าเป็นวิธีการถนอมอาหารอีกหนึ่งวิธีของคนอีสาน นอกจากผักเสี่ยนแล้วยังมีผักชนิดอื่นที่สามารถนำมาทำส่มผักได้ เช่น ต้นหอม ดอกหอม ผักแป้น (กุยช่าย)

ผักเสี่ยนหรือผักเสี้ยน
ที่มา : https://sites.google.com/site/phakseiyns

อาหารชนิดนี้ทำได้ง่าย มีวัตถุดิบ คือ ผักเสี่ยน เกลือ น้ำซาวข้าวหรือจะเป็นน้ำข้าว (น้ำที่ได้จากการหุงข้าวแบบเช็ดน้ำ)

ส่มผักเสี่ยนหรือส้มผักเสี้ยน
ที่มา : http://jpgthailand.blogspot.com/2016/04/blog–post.html.

วิธีทำส่มผักเสี่ยน เริ่มจาก ๑) ล้างผักเสี่ยนให้สะอาด ๒) ใช้มือคั้นผักเสี่ยนโดยใส่เกลือด้วย คั้นจนผักเสี่ยนไม่มีกลิ่นเหม็น และเทน้ำจากการคั้นทิ้ง ๓) นำผักเสี่ยนที่คั้นแล้วใส่ภาชนะที่สามารถปิดฝาสนิทได้ เติมเกลือเล็กน้อย และเติมน้ำซาวข้าวหรือน้ำข้าว (อาจแล้วแต่สูตรของแต่ละท้องถิ่น) พอประมาณ ปิดฝาให้สนิทแล้วพักไว้ ๑–๒ วัน ก็นำมากินได้ (กรรณิกา พรหมประดิษฐ์. ๒๕๖๒ : สัมภาษณ์)

หมาน่อยหรือลาบหมาน่อย

หมาน่อย หากฟังชื่ออย่างเดียว ไม่เห็นภาพคงจะทำให้นึกถึงสัตว์เลี้ยง แต่หมาน่อยที่กล่าวถึงนี้หมายถึงอาหารอีกหนึ่งชนิดในภาคอีสาน ซึ่งเป็นอาหารที่ทำมาจากพืชที่คนอีสานเรียกว่า เคือหมาน่อย (เครือหมาน้อย) และมีชื่อเรียกในภาษาไทยมาตรฐานว่า กรุงเขมา

เคือหมาน่อย
ที่มา : https://medthai.com/กรุงเขมา/.

หมาน่อยหรือลาบหมาน่อย
ที่มา : http://ruocw.org.

การทำหมาน่อยหรือลาบหมาน่อยใช้วัตถุดิบ คือ เคือหมาน่อย ปลาทูหรือปลาชนิดอื่นก็ได้ ตะไคร้ หอมเป (ผักชีฝรั่ง) หอมแดง พริกป่น ปลาร้า เกลือ

วิธีทำเริ่มจาก ๑) ล้างเคือหมาน่อยให้สะอาด ๒) ต้มปลาทูให้สุก โดยใส่ตะไคร้ เกลือ ปลาร้าลงไปต้มด้วย ๓) นำปลาทูมาป่น โดยแกะเอาก้างออกแล้วใส่ครกโขลก ซอยหอมแดง หอมเป (ผักชีฝรั่ง) ใส่ลงไป แล้วปรุงรสด้วยน้ำที่ใช้ต้มในตอนแรก เติมพริกป่น ปรุงรสตามชอบ ๔) คั้นใบหมาน่อยจนกว่าน้ำจะเหนียวคล้ายวุ้น จากนั้นกรองเอาน้ำที่ได้จากการคั้น ๕) นำป่นปลาทูมาผสมกับน้ำหมาน่อยที่กรองไว้ และคนให้เข้ากัน สุดท้ายเทใส่ถาดหรือภาชนะอื่น แล้วพักไว้ประมาณ ๒๐–๓๐ นาที หรือจนกว่าน้ำจะแข็งตัวจึงจะนำมากินได้ (กรรณิกา พรหมประดิษฐ์. ๒๕๖๒ : สัมภาษณ์)

อาหารที่ยกมานี้เป็นเพียงส่วนน้อยในจำนวนอาหารที่คนอีสานสร้างสรรค์ขึ้นจากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เคล็ดลับในการทำอาหารอีสานขึ้นอยู่กับการเลือกใช้วัตถุดิบ ความเหมาะสมของวัตถุดิบการวิธีการประกอบอาหาร และความเข้าใจเรื่องรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของอาหารแต่ละชนิด ในปัจจุบันเราสามารถกินอาหารอีสานได้แทบทุกที่ในประเทศไทย แต่ยากมากที่จะได้กินอาหารอีสานที่เป็นรสชาติของคนอีสานแท้ ๆ หากพ่อครัวแม่ครัวไม่ใช่คนอีสาน อาหารอีสานถือเป็นเอกลักษณ์และตัวตนของคนอีสาน เป็นตัวเชื่อมโยงความรัก ความสัมพันธ์ของลูกอีสานเข้าไว้ด้วยกันไม่ว่าจะอยู่ที่แห่งไหน และยังคอยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้คนต่างถิ่นให้หลงรักในความเป็นอีสาน

อ้างอิง

กติกา ถั่วโปร. **ลาบหมาน้อย จ.อำนาจเจริญ**. [ออนไลน์]. ๒๕๖๑. ได้จาก : http://ruocw.org. [สืบค้นเมื่อ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๒].

กรรณิกา พรหมประดิษฐ์. **สัมภาษณ์**. ที่บ้านเลขที่ ๑ หมู่ที่ ๗ บ้านโนนแกด ตำบลทุ่ม อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๒.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. **อัตลักษณ์อาหารไทย ๔ ภาค**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๙.

จริยา เดชกุญชร. **อาหารไทยภาคอีสาน**. กรุงเทพฯ : เพชรการเรือน, ๒๕๕๒.

ที่พักหลักร้อย. **ส้มผักเสี้ยน อาหารอีสาน**. [ออนไลน์]. ๒๕๕๙. ได้จาก : http://jpgthailand.blogspot.com/2016/04/blog–post.html. [สืบค้นเมื่อ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๒].

ไทสกล คนสว่าง. **แกงไข่ผำ อาหารอีสาน**. [ออนไลน์]. ๒๕๕๘. ได้จาก : https://esan108.com. [สืบค้นเมื่อ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๒].

บักฮุ้ง. **ลาบเทา**. [ออนไลน์]. ๒๕๖๑. ได้จาก : http://www.boxhung.com/2018/11/11. [สืบค้นเมื่อ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๒].

เพ็ญจิต โยสีดา. **รวมสุดยอดอาหารอีสาน แซ่บอีหลี**. กรุงเทพฯ : คอมม่า, ๒๕๔๙.

ภานุวัฒน์ สุริโย และคณะ. **ผักเสี้ยน**. [ออนไลน์]. ม.ป.ป. ได้จาก : https://sites.google.com/site/phakseiyns/. [สืบค้นเมื่อ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๒].

เมดไทย. **๔๐ สรรพคุณและประโยชน์ต้นกรุงเขมา! (เครือหมาน้อย)**. [ออนไลน์]. ๒๕๖๐. ได้จาก : https://medthai.com/กรุงเขมา/. [สืบค้นเมื่อ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๒].

วรินทร. **ไข่ผำผักพื้นบ้าน ไม่ใช่วัชพืช ประโยชน์เยอะมาก!**. [ออนไลน์]. ๒๕๖๑. ได้จาก : http://www.mee–suk.com/2018/06/30. [สืบค้นเมื่อ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๒].

สวิน. **ซุบบักมี่หรือซุบขนุนอ่อน อาหารอิสา**น. [ออนไลน์]. ๒๕๕๔. ได้จาก : https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=chim&month=20–05–2011&group=2&gblog=465. [สืบค้นเมื่อ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๒].

ผ้าปักปกาเกอะญอ คุณค่า ความหมาย และการถ่ายทอดความรักถึงแม่ สู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

[สิริพร คืนมาเมือง[๑]]

การสร้างสรรค์งานศิลปะในปัจจุบันมีความหลากหลายทั้งด้านความคิด วิธีการและรูปแบบ เป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดมุมมองซึ่งเป็นพื้นฐานทางความคิดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอย่างต่อเนื่องศิลปินค้นหาทดลองเทคนิควิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะและเลือกใช้วัสดุที่ต่างไปจากเดิม รวมถึงเรื่องราวการนำเสนอที่น่าสนใจพยายามดึงดูดผู้ชมให้เข้าถึงตัวผลงานและความคิดของผู้สร้างสรรค์ เพื่อให้ศิลปะเป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างผู้สร้างสรรค์งานศิลปะ งานศิลปะ และผู้ชม โดยมีเป้าหมายให้สังคมเข้าใจและเข้าถึงศิลปะได้มากขึ้น

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของ เพ็ญศรีนา ลาภคุ้มบุญ และวริยา จำนงชัยดี มีเนื้อหาที่ถ่ายทอดสู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ประกอบด้วยสองส่วนหลัก ๆ กล่าวได้ว่าส่วนแรกคือส่วน

---

๑ อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ที่อยู่ภายนอกเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตสังคมชนบทที่ผู้สร้างสรรค์มีประสบการณ์ร่วมอย่างแนบแน่น และส่วนที่สองคือส่วนที่อยู่ภายในของผู้สร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึกภายในใจที่มีต่อเรื่องราวภายนอก ส่งผลกระทบต่อผู้สร้างสรรค์ทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งศิลปินถ่ายทอดสู่การสร้างสรรค์ผ่านรูปทรงที่ศิลปินคุ้นเคยและรูปทรงที่ศิลปินสร้างขึ้นใหม่ อาจมีการคลี่คลายบิดเบือนไปจากรูปลักษณ์เดิมเพื่อตอบสนองความคิด เพื่อสร้างความสอดคล้องในเรื่องอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการถ่ายทอดให้ปรากฏในผลงาน โดยผู้ชมสามารถวิเคราะห์จากรูปทรงที่ผู้สร้างสรรค์นำมาใช้จะพบเรื่องราวแฝงอยู่ในเชิงสัญลักษณ์ บางรูปทรงเป็นสิ่งธรรมดาสามัญทั่วไปในชนบท แต่ผู้สร้างสรรค์นำมาใช้ถ่ายทอดได้อย่างมีชีวิตชีวาและน่าสนใจ

เพ็ญศรีนา ลาภคุ้มบุญ "ความรักความผูกพันของแม่และลูก"
เทคนิค เย็บปัก 180 x150 cm, 2019

ผลงานสร้างสรรค์ภายใต้ชื่อผลงาน"ความรักความผูกพันของแม่และลูก" ของเพ็ญศรีนา ลาภคุ้มบุญ ได้แรงบันดาลใจจากความรักความห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูก แสดงออกถึงความงดงามของความสุขภายในใจ ด้วยความอบอุ่น ผ่านเรื่องราววิถีชีวิตในชนบทแวดล้อมด้วยธรรมชาติ ขุนเขา ความห่างไกลระหว่างแม่กับลูก แต่ความรักที่สะท้อนออกมาอยู่ภายในจิตใจและความคิดถึงตลอดเวลา เพ็ญศรีนา ถ่ายทอดความรู้สึกผ่านเทคนิคการปักผ้าขนาดใหญ่ปล่อยชายผ้าให้ห้องกองกับพื้น สร้างพื้นที่การรับรู้ของผู้ชมให้รู้สึกและมองเห็นสิ่งหนึ่งที่ชักชวนให้สายตาของผู้ชมต้องหยุด

พิจารณาอย่างใกล้ชิดคือเส้นไหมพรมที่ประสานกันอย่างหนาแน่นเป็นปึกแผ่นที่มั่นคงปรากฏเป็นรูปทรงของแม่ที่มีใบหน้าแสดงความปิติสุขอย่างนุ่มนวลนั่งเย็บปักร้อยเรียงเสมือนผ้าห่มผืนใหญ่ โดยแสดงรายละเอียดของวิถีชีวิตการเกษตรของชนเผ่าปกาเกอะญอ รวมทั้งความกว้างใหญ่ของธรรมชาติ ความอบอุ่นของขุนเขาที่แวดล้อมหมู่บ้านเล็ก ๆ ด้วยร่องรอยของการปักเส้นด้ายและเส้นไหมพรมสีสันสดใสสร้างบรรยากาศของความสุขสงบได้เป็นย่างดี ที่พร้อมจะห่มคลุมคลายความหนาว ความเหงา และความทุกข์ความคิดถึงของลูกให้เลือนหายสิ้น

เพ็ญศรีนา ลาภคุ้มบุญ บรรจงสร้างสรรค์ผลงานด้วยเทคนิคการปักผ้าอย่างชำนาญ ฝีเข็มที่มั่นคงแสดงถึงความรู้สึกที่มุ่งมั่นพลังที่เปี่ยมล้นด้วยความรู้สึกหวยหาระลึกถึงบ้านเกิดและครอบครัวที่จากมา โดยเฉพาะความผูกพันที่มีต่อแม่ สีสันสดใสที่เพ็ญศรีนาใช้สำหรับการสร้างบรรยาศแอบแฝงด้วยความนิ่งและความเหงาตามความรู้สึกของผู้สร้างสรรค์ เพ็ญศรีนา ได้ใช้ทักษะการปักผ้าที่ตนมีความชำนาญเป็นทุนเดิมประสานกับหลักการด้านศิลปะที่เรียนสั่งสมมากลั่นกรองจนเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าได้อย่างน่าชื่นชม

รายละเอียดผลงานของ เพ็ญศรีนา ลาภคุ้มบุญ “ความรักความผูกพันของแม่และลูก”
เทคนิค เย็บปัก ขนาด 180 x150 cm, 2019

วิถีชีวิตของชนเผ่าปกาเกอะญอมีความผูกพันกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่มาของสำนวนที่ว่าชีวิตคือธรรมชาติธรรมชาติคือชีวิต และดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานแบบพอเพียงมีความสุขสงบตามวิถีของชนเผ่าท่ามกลางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่งดงามสิ่งเหล่านี้ได้ถูกหล่อหลอมสั่งสมเป็นประสบการณ์ความรู้สึกที่ วริยา จำนงชัยดี แสดงออกถ่ายทอดผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะโดยใช้เทคนิคการปักผ้าและผ้าทอของชนเผ่าปกาเกอะญอ เธอได้นำมาเป็นวัสดุและเทคนิคหลักในการสร้างสรรค์ บนพื้นที่วงกลมคล้ายกับสะดึงที่มีขนาดใหญ่น้อยแตกต่างกันวางเรียงเป็นจังหวะเชื่อมโยงด้วยเส้นและรูปทรงที่แสดงเรื่องราวภายในพื้นที่วงกลมแต่ละชิ้น

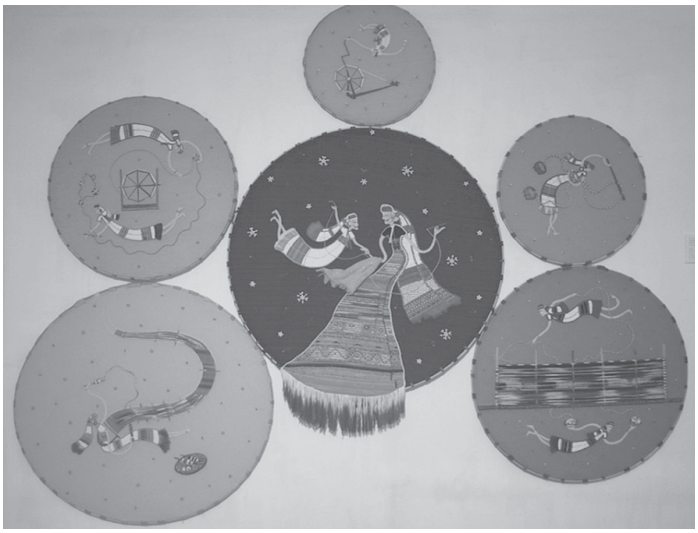

วริยา จำนงชัยดี "ทอสุขแห่งวิถีธรรมชาติ" เทคนิค เย็บปัก ขนาดปรับเปลี่ยนตามพื้นที่, 2019

"ทอสุขแห่งวิถีธรรมชาติ" เป็นชื่อในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของ วริยา จำนงชัยดี เป็นการทำงานศิลปะที่หลุดออกมาจากกรอบสี่เหลี่ยม ปรับเปลี่ยนมุมมองโดยใช้พื้นที่วงกลมและเส้นโค้งรอบนอกของรูปทรงกลมคล้ายกับสะดึงสำหรับปักผ้าดูสอดรับเก็บเส้นของรูปทรงที่ลอยเคลื่อนไหวในผลงานและทำงานร่วมกับรูปทรงหลัก ซึ่งแสดงเรื่องราวเนื้อหาภายในผลงานโดยเฉพาะรูปทรงของคนที่ลอยเคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ อย่างอิสระสร้างความรู้สึกที่สามารถรับรู้ถึงความสุขที่มีชีวิตชีวาเรื่องราวเนื้อหาหลักได้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของหญิงสาวปกาเกอะญอกับการทอผ้า ภาพของแม่และลูกที่ถูกสร้างขึ้นให้มีลำตัว แขน ขา ยืดยาวบิดเบี้อนไปจากความเป็นจริงเพื่อแสดงการเคลื่อนไหวของเส้นและรูปทรงหลักให้มีชีวิตชีวาเชื่อมโยงด้วยเส้นในเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อถึงสายใยของความผูกพันกับแม่และวิถีของหญิงสาวปกาเกอะญอ ซึ่งแสดงออกทั้งการแต่งกายสวมชุดเชวา (ชุดสีขาวยาวเลยเข่า สำหรับหญิงสาวที่ยังไม่แต่งงานสวมใส่) และโพกศรีษะด้วยผ้าเคอเพอกิ (ผ้าโพกศรีษะ) ในภาพรวมกำลังร่วมกันทอผ้าอย่างมีความสุข และยังสื่อให้เห็นถึงกระบวนการทอผ้าในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่การปั่นฝ้ายไปจนถึงกระบวนการทอ วริยา ยังคงใช้ความชำนาญในการเย็บปักถักทอสำหรับตกแต่งชุดเสื้อผ้าปกาเกอะญอ มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานโดยเฉพาะพื้นผิวของรูปทรงคนฝีเข็มที่ปักแสดงถึงความมั่นใจและมั่นคงเส้นด้ายที่คัดสีสันประสานกันเป็นระนาบของสีผิว ปักฝีเข็มเป็นลายถักเปียเน้นความคมชัดและเก็บขอบของรูปทรงแต่ไม่ได้ปรากฏความแข็งกระด้างของรูปทรงแม้แต่น้อย เนื่องด้วยการลดทอนรูปทรงให้มีความคดโค้งยืดยาวเคลื่อนไหวไปมา ภาพกลางซึ่งเป็นจุดเด่นของผลงานแสดงรอยยิ้มระหว่างแม่ลูกที่ลอยเคว้งในภวังแห่งความสุขอบอุ่นบนพื้นหลังสีน้ำเงินเข้มปักใบไม้ปลิวล่องลอยและลูกเดือยสีขาวที่ปักเป็นรูปดอกไม้ชวนให้นึกถึงดวงดาวกลางป่าในหมู่บ้านที่เงียบสงบที่แม่ลูกนั่งพูดคุยยอกล้อและทอผ้ายามค่ำคืนซึ่งเป็นประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์

จากประสบการณ์การเย็บ ปัก ถัก ทอ ประสมประสานเรื่องราวความรักความผูกพันที่มีต่อแม่ ครอบครัว และวิถีชีวิตปกาเกอะญอ ถ่ายทอดสู่ ผืนผ้า ร่องรอยของฝีเข็มและการประสานกันของเส้นด้ายอย่างมีคุณค่า และความหมายอย่างชัดเจน

รากแก้ว ทางวัฒนธรรม

[ปนัดดา โตคำนุช]

นางสาวสุชาภัสร์ ป้อคำ

"รากแก้วทางวัฒนธรรม" เป็นคอลัมน์ใหม่ล่าสุดในวารสารศิลปะและวัฒนธรรม โดยเริ่มตั้งแต่ฉบับที่ ๒/๒๕๖๒ โดยมีจุดประสงค์เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมเยาวชนที่มีใจรักทางด้านศิลปวัฒนธรรม และมุ่งสืบสานทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่ออนุรักษ์ไว้ซึ่งองค์ความรู้ของท้องถิ่นให้คงอยู่สู่สังคมไทยตราบนานเท่านานจากรุ่นสู่รุ่น โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานสนับสนุนการศึกษาของมหาวิทยาลัย ที่มีหน้าที่หลักในการการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย ด้วยการสร้างจิตสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ภูมิใจในถิ่นกำเนิด และการส่งเสริมสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน **"เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนาและเอกสารโบราณ ที่เป็นที่รู้จักในระดับชาติและนานาชาติ"** โดยมีหัวใจหลักของการจัดทำวารสารศิลปะและวัฒนธรรม ด้วยการมุ่งเน้นเผยแพร่

องค์ความรู้ และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายด้านศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างเมล็ดพันธุ์ทางภูมิปัญญาของชุมชน ด้วยการเผยแพร่ผลงานของเยาวชน

โดยเริ่มจากเยาวชนทรงคุณภาพแห่งล้านนา ผลผลิตอันทรงคุณค่าจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่กำลังสร้างทุนบุคลากร ด้วยการรับราชการครู ในตำแหน่งครูผู้ช่วย โรงเรียนบ้านปางเฟือง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อ นางสาวสุชาภัสร์ ป้อคำ อายุ ๒๗ ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

แรกเริ่มของการก้าวเข้าสู่วงการขับขานเพลงซอ

ก่อนจะกล่าวถึงการเข้ามาเรียนการขับซอพื้นเมือง ต้องขอเล่าพื้นหลังก่อนว่า รู้จัก “ซอ” ได้อย่างไร รู้จักในที่นี้หมายถึงเวลาพูดถึง ซอ คือรู้ว่า คือการแสดงชนิดหนึ่งของภาคเหนือ โดยการขับร้อง ไม่ใช่ ซอ ที่หมายถึงเครื่องดนตรีประเภทสี เช่น ซออู้ สีซอ เริ่มจากอาจเป็นเพราะถูกปลูกฝังการได้ยินการขับซอมาตั้งแต่ตอนเป็นเด็ก เพราะตอนเด็ก ๆ นั้นดิฉันอาศัยอยู่กับคุณยาย เวลามีงานปอยหรืองานฉลองสมโภช งานบุญที่วัด มักจะมีการแสดงซอ ก็จะไปนั่งชมการแสดงกับคุณยาย เลยเป็นความคุ้นชิน เมื่อได้ยินการขับซอก็ไม่คิดว่าเป็นเรื่องแปลก และสามารถเข้าใจความหมายของคำซอได้ ในขณะที่เพื่อน ๆ รุ่นเดียวกันฟังแล้วไม่เข้าใจ แต่เมื่อเริ่มโตขึ้นก็เริ่มห่างจากการฟังซอ เพราะคิดว่าเป็นสิ่งล้าหลังโบราณ คนที่ฟังซอคือคนแก่เท่านั้น

จุดเริ่มต้นแห่งการย่างก้าว

เมื่อเรียนในระดับมัธยมปลายมีโอกาสได้รู้จักกับเพื่อนที่เล่นวงดนตรีพื้นเมือง เช่น สะล้อ ซึง ขลุ่ย บรรเลงเพลงแบบพื้นเมือง เช่น เพลงล่องแม่ปิง เพลงปราสาทไหว ฯลฯ พอได้ฟังก็เกิดความรู้สึกว่าทำไมไพเราะจัง อยากเล่นแบบนี้ได้บ้าง ทั้งที่ในขณะนั้นตัวเองสามารถเล่นกีต้าร์ได้ตามกระแสนิยม แต่ไม่ได้รู้สึกว่ามันพิเศษอะไร และในกลุ่มของนักดนตรีพื้นเมืองนั้น เขายังได้มีการขับซออีกด้วย และเพิ่งรู้ว่า การขับซอนั้นไม่ได้มีการท่องจำเพียงอย่างเดียว แต่คือการใช้ปฏิญาณไหวพริบ ในการคิดบทซอแบบด้นสดอีกทั้งต้องร้องให้เป็นทำนองด้วย ซึ่งเป็นอะไรที่ยากพอสมควรจึงมีความคิดอยากขับร้องซอได้

อีกเหตุผลหนึ่งคือ เมื่อสำรวจตัวเองดูแล้วพบว่าตัวเองถนัดและสนใจวิชาสังคมศึกษา โดยเฉพาะวิชาพระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ มักจะชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับพุทธประวัติ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และรู้สึกอัศจรรย์ใจเมื่อได้ฟังซอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา เช่น ซอเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ ซอเรื่องศีลห้า ซึ่งมีเนื้อหาตรงกับเนื้อหาในหนังสือเรียน หรือวิชาประวัติศาสตร์ เช่น ซอเรื่องประราชประวัติพญามังราย ประวัติเชียงใหม่ ประวัติพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เป็นต้น

การอยู่อย่างถูกที่ ถูกทาง และแรงบันดาลใจ

เมื่อจบระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ก็เข้ามาเรียนระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งการมาเรียนเชียงใหม่ถือว่าเป็นการมาถูกที่ถูกทาง คือ ทำให้มีโอกาสได้พบเจอ พูดคุยกับบรรดาพ่อครู แม่ครู ศิลปินพื้นบ้านที่เรียกว่า “ซ่างซอ” หรือ “จ่างซอ” จึงได้รู้ว่าบรรดาพ่อครูแม่ครูนั้น ไม่ได้เรียนจบระดับชั้นสูง ๆ เลย แต่อาศัยประสบการณ์การเรียนซอมาตั้งแต่เด็กจึงสามารถขับซอแบบด้นสดได้ หรือแม้แต่บทซอที่มีเนื้อหายาว ๆ ที่ต้องขับร้องนานหลายชั่วโมงก็สามารถจำได้อย่างแม่นยำ และในทางกลับกัน พบว่าในวัยเดียวกันนี้ก็มีคนที่เป็นจ่างซอเหมือนกัน โดยสามารถขับร้องซอได้อย่างดี ไม่แพ้พ่อครูแม่ครู อีกทั้งยังสนุกสนาน และคนเหล่านั้นไม่ใช่คนที่ไม่มีงานทำ ไม่ประกอบอาชีพ จ่างซอ จ่างปี่ (นักดนตรี) บางคนจบวิศวะกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรม นิติศาสตร์ และอื่น ๆ มากมาย ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และบางส่วนประกอบอาชีพรับราชการ บางคนเป็นอาจารย์สอนระดับอุดมศึกษา และยังมีน้อง ๆ ที่เป็นนักศึกษาอยู่อีกจำนวนมาก จะเห็นได้ว่าศิลปะการแสดงประเภทนี้ยังเป็นที่นิยม และไม่ใช่เรื่องน่าอาย ส่วนตัวกลับภาคภูมิใจที่มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านนี้ไว้ และจะพยายามรักษาซอให้อยู่ร่วมกับสังคมสมัยใหม่ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คือร่วมการแสดงการซอดนตรีร่วมสมัย โดยขับร้องซอกับการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองและเครื่องดนตรีสากล

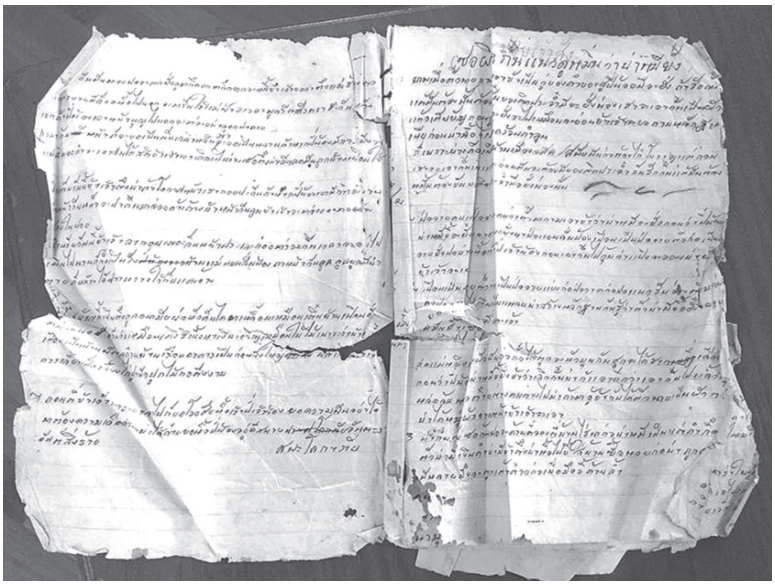

บทซอที่แม่ครูเคยใช้ฝึกท่องซอ
เมื่อประมาณ ๓๐ ปีที่แล้ว ที่มีการนำมาใช้ต่อจนถึงปัจจุบัน

เรียนรู้การขับขานเพลงซอ

แม้ดิฉันจะมีโอกาสได้พบเจอกับเหล่าบรรดาศิลปิน ช่างซอ ช่างปี่ ตั้งแต่สมัยเรียนระดับปริญญาตรี แต่ได้เรียนซออย่างจริงๆ จังๆ คือตอนเรียนจบแล้ว และมีโอกาสได้รู้จักเพื่อนที่ชอบการขับซอเหมือนกัน จึงชวนกันไปขอเรียนซอ โดยจับคู่ซอด้วยกัน หรือที่เรียกว่า “คู่ถ้อง” มีพิธีการ “ขึ้นขันครูซอ” กับแม่ครูลำจวน เมืองป๊าว (แม่ครูลำจวน ศรีกันชัย) เพชรราชภัฏ ปี ๒๕๕๙ แม่ครูตั้งชื่อให้ใช้ในการแสดงซอว่า “ขันแก้ว เมืองไน” และได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการขับซอ ให้บทประพันธ์ซอที่มีผู้แต่งไว้มาฝึกฝน การเรียนซอ ไม่ได้เรียนเหมือนการไปโรงเรียน หรือการเรียนพิเศษที่มีเวลาเรียนตายตัว และไม่ได้ไปเรียนกับแม่ครูทุกวัน แต่เป็นการเรียนด้วยตัวเอง อาศัยการฟัง การหมั่นท่องจำบทซอ การใช้เสียงให้ถูกต้องตามโน้ตและจังหวะ การเรียนซอในช่วงแรกนั้นจะยังไม่สามารถด้นสดได้ ก็ฝึกซ้อมเรื่อยมาจนเริ่มจำบทซอได้

เป็นทั้งครู และช่างซอ

ในด้านของการทำงานหลัก ช่วงแรกที่เริ่มเรียนซอนั้น ได้สอบเป็นครูอัตราจ้างที่โรงเรียนดอยสะเก็ดวิทยาคม ดังนั้น เมื่อว่างจากการทำงานในวันจันทร์–ศุกร์ ก็ไปซอตามงานต่าง ๆ ที่มีผู้ติดต่อมาให้ไปแสดง แล้วเขามาจ้างเราได้อย่างไร ความจริงคือเขาจ้างพ่อครูแม่ครูของเรา แล้วท่านก็พาเราไปด้วย เหมือนเป็นการเรียนที่ต้องลงสนามจริง ให้โอกาสเราได้ขึ้นไปขับซอบนเวที (ผามซอ) ๑๐–๒๐ นาที ทำให้ได้ประสบการณ์ตรงนี้มาพัฒนาตัวเอง และด้วยความที่ดิฉันเองก็เป็นครูผู้ให้ความรู้เช่นกัน จึงถือเอาหลักการนี้มาใช้ในการประกอบอาชีพด้วย คือการให้โอกาสนักเรียนได้ทำ หากดิฉันไม่ได้รับโอกาสจากพ่อครูแม่ครูให้ขึ้นแสดงจริง การฝึกฝนเรียนรู้คงเป็นไปอย่างเชื่องช้า

ผลงานการขับขานเพลงซอสู่ชุมชน

เมื่อเราสามารถซอได้มากขึ้น เป็นที่รู้จักของคนในวงการปี่ซอ เมื่อมีงานที่ช่างซอท่านอื่นได้รับก็จะมาติดต่อให้เราไปแสดงซอในช่วงบ่าย ในงานบุญต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นงานวัด เช่น

- งาน ฉลองสมโภช สิ่งก่อสร้างในวัด หรือที่เรียกว่างาน ปอยหลวง
- การแสดงละครซอ
- งานมงคล ของฆราวาส เช่น ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้ขับร้องซอในรูปแบบอื่น ๆ เช่น

- บันทึกเสียงเพลงประกอบการฟ้อน เพลงซอเทิดพระเกียรติพระราชชายาเจ้าดารารัศมี
- ร่วมแสดงการประกวดการขับซอ จัดขึ้นโดยวัฒนธรรมเชียงใหม่
- ซอร่วมสมัยในงานดาราไนท์ โรงเรียนดาราวิทยาลัย
- ขับซอ งานจุลกฐิน อำเภอแม่แจ่ม วันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐
- ขับร้อง เพลงระบำซอ ร่วมกับวงดนตรีร่วมสมัย วิทยาลัยดุริยศิลป์ มหาวิทยาลัยพายัพ
- บันทึกเพลงซอสตริง เพลงรักแท้แพ้ทอม
- การเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ https://www.youtube.com/watch?v=iC–9GQhuOs8&t=55s เป็นต้น

ดนตรีล้านนาในยุคต่าง ๆ ยุคแรกเพลงกล่อมลูก อื่อ จาจา ยุคซอแอ่วสาว และยุคเพลงโฟลคซองของคุณจรัล มโนเพชร

ในงานจุลกฐิน ณ วัดยางหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ขับร้อง เพลงระบำซอ ร่วมกับวงดนตรีร่วมสมัย วิทยาลัยดุริยศิลป์ มหาวิทยาลัยพายัพ

ร่วมแสดงการขับซอ และร้องเพลงโฟลคซอง ในงาน “Chiang Mai Crafts Fair 2017” ณ หอประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่

การขับซอในงานสมโภชตานก๋วยสลากของสมาคมชาวเหนือภูเก็ต–อันดามัน ณ จังหวัดภูเก็ต

แต่ข้อจำกัดของการเป็นช่างซอของดิฉัน คือ ในช่วงเปิดภาคเรียนหากมีงานจะสามารถรับงานซอได้คือ เฉพาะวันเสาร์–อาทิตย์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์เท่านั้น และสามารถรับงานซอได้ทุกวันคือในช่วงปิดภาคเรียน แต่ก็เป็นที่พอใจสำหรับตัวเองเพราะมีงานประจำเป็นรายได้หลัก และเป็นงานที่ทำให้เราได้ประสบการณ์สู่การสอบบรรจุเป็นข้าราชการครู และความมั่นคงในอนาคต ส่วนการเป็นช่างซอนั้น ถือว่าเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ที่ค่อนข้างดี และเป็นสิ่งที่ตัวเองชอบ ดังนั้น ดิฉันจึงสามารถทำงานสองอย่างนี้ควบคู่กันด้วย และยังนำเอาความสามารถในด้านนี้มาประยุกต์เข้ากับการจัดการเรียนการสอน คือ นำมาเป็นสื่อในการเรียน เช่น ปัจจุบันดิฉันได้รับมอบหมายให้เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านปางเฟือง ให้สอนวิชาหลัก ๆ คือ ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ ด้วยการสอนวิชาที่ไม่ได้เรียนมาโดยตรงจึงทำให้เทคนิคในการสอนวิชานั้น ๆ เป็นสิ่งที่ค่อนข้างยาก จึงได้นำเอาการขับซอมาเป็นสื่อในการเรียน เช่น

เพลง มาตราตัวสะกด ทำนอง ซอ ปั่นฝ้าย

ตัวสะกดมีแปดมาตรา (ซ้ำ) นอกจากแม่ ก กา ยังมีแม่กก
บอกให้ครบ กบ กด กน กม อีกทั้งแม่กงที่ งอ งู สะกด
หนูต้องจดจำไว้จริงเชียว อีกทั้งแม่เกอว แม่เกย ย สะกด
หนู ๆจดจำไว้ให้ดี ตัวสะกดนั้นมีแปดแม่
เอ่อ..เอ่อ.. เอ้ย เออ.. เอ้อ.. เอ่อ เอ่อ เออ เอ้อ เอ่อ

เพลง อักษรไตรยางค์ (ทำนอง ซอพม่า)

ก่อยฟังราหมู่จุมปี้น้อง จะไขทำนองเรื่องอักษรไตรยางค์
แบ่งกลุ่มเป็นสามพยัญชนะไทย ตั้งแต่กอไก่ถึงฮอนกฮูกตาโต
ไขไส่ขวดโถ ห่อผ้าส่งฉัน **เศรษฐีเขาฝันฉันฝากห่อ**
มาลองนับดูซี สิบเอ็ดตัวเพื่อนจ๋า ลำดับต่อมาคืออักษรกลาง
ไก่จิกเด็กตาย เด็กตายบนปากโอ่ง นับตรง ๆอักษรกลางเก้าตัว
เราไม่ต้องกลัวที่เหลืออักษรกลุ่มใด จำให้ขึ้นใจเป็นอักษรต่ำหมด

นอกจากนักเรียนจะได้เรียนรู้ตามตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางแล้ว นักเรียนยังสามารถร้องทำนองปั่นฝ้ายได้อย่างไม่ผิดเพี้ยน และสามารถเป็นพื้นฐานในการร้องเพลงซอที่หากมีโอกาสดิฉันอยากนำมาสอนต่อไป

ซอในอุดมคติของขันแก้ว

ปัจจุบันเพลงที่กำลังเป็นที่นิยมในกลุ่มวัยรุ่นและคนทั่วไปส่วนมาก คือ เพลงแนว “ลูกทุ่งอินดี้” คือเพลงในภาคอีสานที่มีสำเนียงการร้องแบบหมอลำ ภาษาอีสาน ผสมกับดนตรีและจังหวะทำนองแบบสมัยใหม่ แต่เป็นที่นิยมของคนทั่วประเทศ หากเป็นไปได้ก็อยากให้ศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือประเภทนี้ถูกทำให้น่าสนใจและเป็นที่นิยม กลายเป็นเพลงแนว “ล้านนาอินดี้” ก็จะทำให้การขับซอไม่สูญหายไป เพราะดิฉันเชื่อว่า การรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่คือการปรับวัฒนธรรมนั้นให้เข้ากับยุคสมัย โดยมีหลักของวัฒนธรรมเดิมเป็นแนวปฏิบัติ ไม่ใช่การรักษาไว้ห้ามเปลี่ยนแปลง และหายไปในที่สุด https://www.youtube.com/watch?v=4yiPa6–4zj4&t=3s รายการองศาเหนือ ตอน ดนตรีใหม่หัวใจล้านนา

คัมภีร์บัวราณล้านนา

[ภวัต ณ สิงห์ทร]

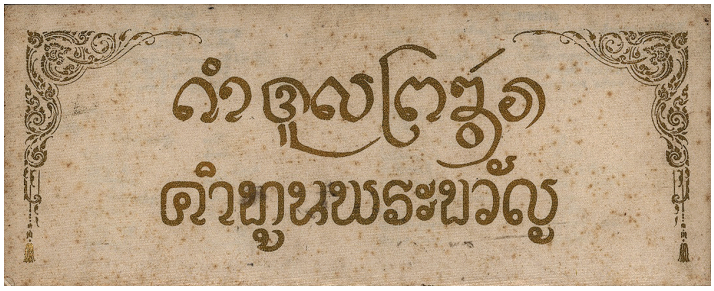

“พับสาคำทูนพระขวัญ”

เป็นพับสาซึ่งบันทึกคำทูนพระขวัญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ของนายมณี พยอมยงค์ ซึ่งประพันธ์ไว้เพื่อทูนพระขวัญคราวที่ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานเปิดพระราชานุสาวรีย์สามกษัตริย์ เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ณ อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ (หน้าศาลากลางหลังเก่า) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

เมื่ออ่านแล้วทำให้ทราบเรื่องราวพระราชกรณียกิจและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของทั้งสองพระองค์ นอกจากนั้นยังทำผู้อ่านเกิดความรู้ รู้คุณค่าของเอกสารชั้นต้นซึ่งเป็นเอกสารสำคัญที่บันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และความเชื่อของชาวล้านนา

พับสาเล่มนี้บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนาและอักษรไทย ใช้คำประพันธ์ประเภทโคลงสาม โคลงสี่สุภาพ และร่าย เนื้อหาแสดงถึงการยอพระเกียรติและพระราชกรณียกิจ และคำกล่าวอัญเชิญพระขวัญตามแบบล้านนาประเพณี เช่น “ขออัญเชิญ ๓๒ พระขวัญแห่งพระภูธรอธิราช และพระบรมราชินีนาถ พระปิโยรส พระปิยธิดา แม้นเสด็จเคลื่อนคลาสู่ดงดอนด่านใหญ่ เขตขุนเขาพงพีป่าไร่ ลิขเรศห้วยหาดเหวหิน พระขวัญวินหวาดผวาสะดุ้ง พระขวัญซ่านฟุ้งพระขวัญหาย ขออัญเชิญมาตามเส้นสายไหม ไหลมาตามสายเส้นด้าย” เป็นต้น

ข้อมูลเอกสาร

วัตถุ	:	กระดาษสา
ขนาดวัตถุ	:	ความกว้าง ๑๗ ซ.ม. ความยาว ๔๒ ซ.ม.
จำนวนหน้า	:	๕ หน้า
ผู้แต่ง	:	นายมณี พยอมยงค์
สถานที่จัดเก็บ	:	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

แนะนำหนังสือน่าอ่าน...

[วรวิทย์ ผัดเป้า]

"ลาน และผลิตภัณฑ์จากใบลาน"

ปักษ์นี้พูดถึงเรื่อง แนวทางส่งเสริมวัตถุดิบลานและการส่งเสริมอาชีพของราษฎรชนบทในการทำผลิตภัณฑ์จากลาน ไม้ยืนต้นที่อยู่ในตระกูลปาล์มมีถิ่นกำเนิดในเมืองร้อน ทนต่อสภาพอากาศได้ดี มีอายุยืนนับร้อยปี ต้นลานในประเทศไทยมี ๓ ชนิด ได้แก่

๑. ลานวัด (Coryphe umbraculifere หรือ Talipot palm)
๒. ลานพื้นเมืองดั้งเดิมของไทย (Corypha lecomtei)
๓. ลานพรุ (Corypha elata)

ประโยชน์ของต้นลานมีมากมาย เช่น ในอดีตได้นำใบลานมาบันทึกคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตำรายา ตำนานต่าง ๆ เพราะใบลานมีความคงทนหากดูแลเก็บรักษาอย่างดี นับตั้งแต่โบราณที่นำใบอ่อนของลานมาจารึกแทนกระดาษในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังใช้ลานทำภาชนะเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น นำใบลานมาจักมาสานเป็น งอบ หมวก กระเป๋า ปลาตะเพียน ของที่ระลึกต่าง ๆ ทำตาลปัตร-พัด สำหรับพระสงฆ์ ส่วนใบลานแก่จะนำมาใช้ทำวัสดุก่อสร้าง มุงหลังคา และฝาบ้านแทน ส่วนก้านลานนั้นมีความแข็งแรงใช้ทำขื่อ แป หรือผนังบ้าน ลำต้นลานที่ตายแล้วจะนำมาใช้ทำครกและสาก ส่วนผลนั้นจะนำมาทำอาหาร รากของลานจะนำมาฝนรับประทานแก้ร้อน ขับเหงื่อ และใบลานยังใช้เผาไฟทำเป็นยาเย็นดับพิษอักเสบได้อีกด้วย

หนังสือเล่มนี้ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลานและใบลานทั้งด้านข้อมูลพืชศาสตร์ จึงเป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาและภูมิปัญญาที่เกิดจากใบลาน

ข้อมูลหนังสือ

ชื่อหนังสือ	:	ลานและผลิตภัณฑ์จากใบลาน
ผู้เขียน	:	กองอุตสาหกรรมในครอบครัว กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
จำนวนหน้า	:	๒๑๘ หน้า
สำนักพิมพ์	:	-
สถานที่จัดเก็บ	:	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

โครงการบริการวิชาการคืนความรู้สู่ชุมชน
ณ วัดป่าตุ้มดอน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ (๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒).

ร่วมวางพวงหรีดงานศพ "แม่ครูประเทือง สมศักดิ์" เพชรราชภัฏ–เพชรล้านนา พ.ศ.๒๕๔๘ สาขาหัตถกรรม งานเครื่องเขิน (๑๓–๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒).

โครงการ **แอ่วข่วงผญา** มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒).

ร่วมพิธีพระราชทานเพลิงสรีระสังขาร **หลวงปู่เปลี่ยน ปัญญาปทีโป** อดีตเจ้าอาวาสวัดอรัญญวิเวก บ้านปง (๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒).

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครั้งที่ ๒ ในหัวข้อ “ขั้นตอน วิธีการการทำผลงานเพื่อขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นของพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน” (๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒).

ลงนามหนังสือสัญญาโครงการครูอาสาในการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมไทย ณ วัดพระธาตุดอยสุเทพ USA มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๒–๒๕๖๓ (๑๔ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๒).

ร่วมงานวันอนุรักษ์มรดกไทย ณ โรงละครวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ (๒๘ มีนาคม ๒๕๖๒).

ร่วมพิธีเจริญพระพุทธมนต์เฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคล แด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ์ บดินทรเทพยวรางกูรและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ (๒๘ มีนาคม ๒๕๖๒).

ร่วมกิจกรรมเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ พระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (๑ เมษายน ๒๕๖๒).

ร่วมพิธีถวายพระชัยมงคล เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖๔ พรรษา และวันอนุรักษ์มรดกไทยประจำปี ๒๕๖๒ (๒ เมษายน ๒๕๖๒).

โครงการฝึกอบรมด้านศิลปะและวัฒนธรรม หลักสูตรการประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนา เนื่องในประเพณีสงกรานต์ (๓ เมษายน ๒๕๖๒).

นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ปฏิบัติหน้าในส่วนฝ่ายพิธีสงฆ์ พิธีทำน้ำอภิเษกจากแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง ๓ แห่ง (๘ เมษายน ๒๕๖๒).

ตัวแทนจากสำนักศิลปะและวัฒนธรรม เข้าร่วม**พิธีเจริญพระพุทธมนต์เวียนเทียนสมโภชน้ำอภิเษก** ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร (๙ เมษายน ๒๕๖๒).

ร่วมมุทิตาจิต **พระเทพโกศล** ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๗ เจ้าอาวาสวัดศรีโสดา พระอารามหลวง เนื่องในโอกาสพิธีทำบุญอายุวัฒนมงคล ๗ รอบ ๘๔ ปี ๖๔ พรรษา (๑๑ เมษายน ๒๕๖๒).

ร่วมประชุมเตรียม เตรียมการจัดงาน **ประเพณีเตียวขึ้นดอยไหว้สาปาระมีพระบรมธาตุดอยสุเทพ ประจำปี ๒๕๖๒** ณ วัดโลกโมฬี อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (๒๖ เมษายน ๒๕๖๒).

๑๗ เมษายน ๒๕๖๒ ผศ.ดร.ปทมรัศมิ์ นาคนิษฐนนต์ รองอธิการบดี เป็นประธานนำคณะผู้บริหาร บุคลากร และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เข้าร่วม**พิธีสักการะกู่เจ้าหลวงเชียงใหม่** โดยจัดขบวนแห่เครื่องสักการะ และเข้าถวายเครื่องสักการะกู่เจ้าหลวง พร้อมนำนักศึกษาชมรมนาฏดนตรี นักศึกษาชมรมรักษ์ภาษาและศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ฟ้อนถวายสักการะกู่เจ้าหลวง ประจำปี ๒๕๖๒ ณ สวนดอก พระอารามหลวง อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีนายศุภชัย เอี่ยมสุวรรณ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธาน พร้อมด้วย ผู้แทนคณะเจ้านายฝ่ายเหนือ นายกเหล่ากาชาดจังหวัดเชียงใหม่ กงสุล ข้าราชการ เจ้าหน้าที่จากองค์กรต่าง ๆ นักเรียน นักศึกษาจากสถาบันการศึกษา และชาวเชียงใหม่ทุกหมู่เหล่า ร่วมกันประกอบพิธีสักการะกู่เจ้าหลวงเชียงใหม่ เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและแสดงความกตัญญูกตเวทิตา ที่เจ้าหลวงเชียงใหม่และทายาทเจ้านายฝ่ายเหนือร่วมกันกอบกู้อิสรภาพและปกครองล้านนาให้อยู่เย็นเป็นสุข ช่วยกันอนุรักษ์สืบทอดและรักษาศิลปะวัฒนธรรมประเพณีความเป็นอยู่อย่างชาวล้านนามาจนถึงทุกวันนี้ อันเป็นเอกลักษณ์ที่ยิ่งใหญ่และมีชื่อเสียงไปทั่วโลก และเป็นการแสดงความเคารพสักการะเนื่องในประเพณีปีใหม่เมืองอีกด้วย.

๒๐ เมษายน ๒๕๖๒ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จัด**พิธีสระเกล้าดำหัวอธิการบดี คณะผู้บริหาร คณาจารย์และบุคลากรอาวุโส ประจำปี ๒๕๖๒** ฮ่วมสืบสานประเพณีสงกรานต์ รณรงค์การแต่งกายพื้นบ้านล้านนา ณ บริเวณจตุราคาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยได้รับเกียรติจาก รศ.ดร.ประพันธ์ ธรรมไชย รักษาราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธี ทั้งนี้ภายในงานมีการประกวดแข่งขันการทำลาบพื้นเมือง การประกวดขบวนแห่ล้านนาของคณะ วิทยาลัย สถาบัน ศูนย์ สำนัก สโมสรนักศึกษา และการมอบรางวัลการประกวดภาพถ่าย “แต่งหย้องคัวเมือง.

ร่วมเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมงานบำเพ็ญกุศลศพ **คุณพ่อวิสุทธิ์ หิมารัตน์** อายุ ๖๕ ปี บิดาของนายวีรพิชญ์ หิมารัตน์ นักวิชาการคอมพิวเตอร์ สังกัดสำนักศิลปะและวัฒนธรรม (๒๙ เมษายน ๒๕๖๒).

ร่วม**พิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งแด่พระสงฆ์จำนวน ๙๖ รูป พิธีสักการะและบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัย และสืบชะตาหลวง** เนื่องในโอกาสครบรอบวันสถาปนามหาวิทยาลัย สู่ ๙๕ ปีจากโรงเรียนฝึกหัดครู สู่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

ร่วม**กิจกรรมปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ** เนื่องในโอกาสมหามงคลพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ภายใต้โครงการ กิจกรรมประชารัฐร่วมพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒ (๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

ร่วม**พิธีทำบุญตักบาตรและเจริญพระพุทธมนต์** เนื่องในโอกาสมหามงคลพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ณ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร (๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

ร่วม**กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติและร่วมรับการถ่ายทอดสัญญาณภาพผ่านทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย** ในโอกาสมาหามงคลพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว (๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

ร่วมพิธีทำ**บุญเปิดอาคารสำนักงานคณะครุศาสตร์** และเปิดกิจกรรมเปิดบ้านครุศาสตร์ ๒๕๖๒ กิจกรรมเสวนาหัวข้อ “ย้อนอดีต มองปัจจุบัน... มุ่งสู่อนาคตครุศาสตร์” กิจกรรมเยี่ยมชมนิทรรศการจากหน่วยงานที่เข้าร่วม (๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ร่วมกับ ธนาคารออมสินได้ดำเนินการอบรม**โครงการพัฒนาอาชีพมหาวิทยาลัยประชาชน** ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๒ หลักสูตรการทำไม้กวาดทางมะพร้าว ณ วัดพระธาตุดอยสะเก็ด พระอารามหลวง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ (๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒).

เข้ารับเกียรติบัตรในฐานะเป็น **"มหาวิทยาลัยที่ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่"** เนื่องในวันวิสาขบูชา ประจำปี ๒๕๖๒ และร่วมพิธีเปิดงานสัปดาห์เผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ประจำปี ๒๕๖๒ จังหวัดเชียงใหม่ (๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ นำคณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ร่วม **"สืบสานประเพณีเดียวขึ้นดอยสุเทพ" เนื่องในวันวิสาขบูชา ประจำปี ๒๕๖๒** โดยมี ผศ.ดร.สมบัติ สิงฆราช รองอธิการบดี เป็นตัวแทนในนามมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ได้นั่งรถบุษบก พร้อมนำนักศึกษาจากคณะ วิทยาลัย เข้าร่วมขบวนแห่อัญเชิญน้ำสรงผ้าไตรพระราชทาน จากจุดวัดผาลาด-จุดศาลาชมวิว นอกจากนี้ยังนำนักศึกษา ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ ร่วมตกแต่งรถบุษบก และกองพัฒนานักศึกษา ได้นำนักศึกษาจิตอาสา กว่า ๓๐๐ คน ร่วมเก็บขยะในช่วงเช้า โดยปีนี้มีประชาชนนับแสนหลั่งไหลร่วมเดินเท้าระยะทางกว่า 11 กิโลเมตรขึ้นสู่วัดพระธาตุดอยสุเทพฯ พร้อมได้มีพิธีเปิดอย่างยิ่งใหญ่ ณ ลานครูบาศรีวิชัย โดยมีนายศุภชัย เอี่ยมสุวรรณ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธาน (๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

ร่วม**พิธีเจริญพระพุทธมนต์** สวดบทพระคาถามัจฉาราชจริยา (คาถาปลาช่อน) ขอฝนตามประเพณีโบราณ ณ ลานจุดชมวิวของวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร อำเภอเมืองเชียงใหม่ (๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

โครงการ **เยือนถิ่นเพชรราชภัฏ** ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๒ **แม่ครูอิ่นแก้ว ชัยศริ** เพชรราชภัฏ–เพชรล้านนา สาขาพัฒนาสังคม ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๙ (๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

ร่วมพิธีถวายน้ำสรงศพและร่วมเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมในพิธีบำเพ็ญกุศล**พระครูพิพิธปุญญาภิรัต** (ครูบาอินตา กตปุญฺโญ) อายุ ๘๖ พรรษา ๖๖ อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะตำบลน้ำแพร่ อดีตเจ้าอาวาสวัดศาลา (๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ร่วมกับธนาคารออมสินได้ดำเนินการอบรม**โครงการพัฒนาอาชีพมหาวิทยาลัยประชาชน ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๒** หลักสูตร “การจักสานไม้ไผ่” ณ โรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่ (๒๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒).

ร่วมเข้าร่วม**พิธีเจริญพระพุทธมนต์ถวายพระพรชัยมงคล** พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พันปีหลวง และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ณ พระวิหารหลวง วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ (๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

ปฐมนิเทศนักศึกษาทุนโครงการครูอาสาในการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมไทย ณ วัดพระธาตุดอยสุเทพ USA เมืองซิโนฮิลล์ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๒-๒๕๖๓ (๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒).

ร่วมประกอบพิธีทำบุญตักบาตร พิธีถวายเครื่องราชสักการะและจุดเทียนถวายพระพรชัยมงคล สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติเฉลิมพระเกียรติ เชียงใหม่ (๓ มิถุนายน ๒๕๖๒).

โครงการฝึกอบรมด้านศิลปะและวัฒนธรรม หลักสูตร **"ศิลปะการประดิษฐหัตถกรรมจากใบตาล"** วิทยากรโดยพ่อครูนพดล คำมูล ณ ห้องประชุมเอื้องสายม่านพระอินทร์ ชั้น ๒ อาคารเทพรัตนราชสุดา (๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒).

ร่วม**พิธีทำบุญเมืองเชียงใหม่หน่วยประตูช้างเผือก ประจำปี ๒๕๖๒** และร่วมเป็นเจ้าภาพจตุปัจจัยไทยทาน เก้าอี้ น้ำดื่มและรถแห่แจกแผ่นพับประชาสัมพันธ์ รอบคูเมือง และตามตลาดชุมชนต่าง ๆ (๒๐มิถุนายน ๒๕๖๒).

ร่วมโครงการ **"สืบฮีตสานฮอย ผ่อกอยแม่โจ้"** ณ พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมเกษตรไทย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (๒๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๒).

โครงการจัดทำฐานข้อมูลดิจิทัลภาพถ่ายคัมภีร์ใบลานและพับสา ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๒ ณ วัดสิทธิทรงธรรม (วัดสะลวงใน) (๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๒).

โครงการบรรยายเชิงปฏิบัติการและนิทรรศการวัฒนธรรมคัมภีร์ใบลานอาเซียน (ASEAN Palm-leaf Manuscripts Cultural Workshop and Exhibition) ณ ห้องนิทรรศการหมุนเวียน ชั้น ๒ หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒).

๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จัด**พิธีหล่อเทียน หลอมใจ ถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๖๗ พรรษา** ในงานประเพณีเข้าพรรษา ประจำปี ๒๕๖๒ ซึ่งได้รับเกียรติจากท่าน ผศ.พรพิมล วงศ์สุข รองอธิการบดี ประธานฝ่ายฆราวาส โดยได้รับเมตตาจาก พระครูธีรสุตพจน์, ดร.เจ้าอาวาสวัดผาลาด เป็นประธานสงฆ์ ในการประกอบพิธีกรรมและแสดงพระธรรมเทศนา “อานิสงส์การหล่อและถวายเทียนพรรษา” ท่ามกลางคณะผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก ณ ศาลาร่มโพธิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อเป็นการสืบสานประเพณีและภูมิปัญญาการหล่อเทียนจำนรรพรรษาแบบโบราณ ประการสำคัญเพื่อเป็นการสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ ของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐ ที่มีต่อพวกเราชาวมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

การอภิปรายเชิงวิชาการด้านความรู้ศิลปวัฒนธรรม **"DNA ล้านนา กับความหลากหลายทางชาติพันธุ์"** ณ ห้องประชุมเอื้องคำ ชั้น ๓ อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒).

ร่วม**พิธีทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อจัดหาทุนการศึกษาสำหรับช่วยเหลือนักศึกษา**ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่มีผลการเรียนดี มีความประพฤติดี แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ณ ศาลาพระพุทธจตุรทิศ (๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒).

๑๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม ร่วมกับ กองพัฒนานักศึกษา จัด**พิธีกินอ้อผญาสืบสานภูมิปัญญาล้านนา** ในพิธีไหว้ครูนักศึกษาใหม่ ชั้นปีที่ ๑ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒ โดยมีนักศึกษาจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการจัดการ คณะเทคโนโลยีการเกษตร และวิทยาลัยนานาชาติ พร้อมด้วยผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรเข้าร่วมพิธีกว่า ๓,๗๐๐ คน โดยมีพระครูอดุลยสีลกิตติ์ เจ้าอาวาสวัดธาตุคำ และเจ้าคณะตำบลหายยา เป็นพระสงฆ์ผู้ประกอบพิธีกรรม เพื่อเป็นการส่งเสริม อนุรักษ์องค์ความรู้จากบรรพชนให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ซึมซับและสืบทอดพิธีกรรมดังกล่าวให้คงอยู่ ก่อนที่จะจางหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงตามสภาวการณ์ของโลกปัจจุบัน.

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม จัดกิจกรรมการ**แห่เทียนพรรษา นำพาอิ่มใจ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๖๗ พรรษา ในงานประเพณีเข้าพรรษา ประจำปี ๒๕๖๒** โดยมี ผศ.ดร.ปทมรัศมิ์ นาคนิษฐนนต์ รองอธิการบดี นำคณะผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร ผู้นำนักศึกษา ตัวแทนนักศึกษาภาคปกติ ภาคพิเศษ ร่วมน้อมถวายเทียนพรรษา เพื่อให้คณาจารย์ นักศึกษา และบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์และสืบสานประเพณีเข้าพรรษา ซึ่งได้รับเมตตาจากพระครูประภัศร์ธรรมรังษี (ครูบาจันทรังษี) เจ้าอาวาสวัดกู่เต้า ประธานสงฆ์ กล่าวให้โอวาทธรรม ณ วัดกู่เต้า ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่.

โครงการอบรมหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ณ ห้องประชุมเอื้องคำ อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒).

ร่วมกิจกรรมลูกพระพิฆเนศวรราชภัฏเชียงใหม่ ศรัทธา รับเข็มตราพระราชลัญจกร ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์แม่ริม (๒๐กรกฎาคม ๒๕๖๒).